

Na toploj obali djetinjstva: Festival djeteta u Šibeniku (1958.-1968.)

Lepur, Ante

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:543326>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

Ante Lepur

Na toploj obali djetinjstva:

Festival djeteta u Šibeniku (1958.-1968.)

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Ivica Šute, red. prof.

Zagreb, ožujak 2023.

SADRŽAJ:

1. UVOD

1.1. Metodologija rada, istraživačka pitanja i izvori.....	2
--	---

2. DOSADAŠNJE SPOZNAJE – IZVORI, ISTRAŽIVANJA I LITERATURA O FESTIVALU DJETETA

2.1. Literatura o Festivalu djeteta.....	4
--	---

2.2. Arhiv Festivala – organizacijski spisi, programi, bilteni i studijski razgovori.....	5
---	---

2.3. Lokalna, regionalna i republička periodika o Festivalu.....	6
--	---

3. „OSUĐEN DA ŽIVI OD PISME I SNA“ - FESTIVAL DJETETA U GRADU TEŽAKA I PJESME

3.1. Širi povijesni kontekst.....	7
-----------------------------------	---

3.2. Od težaka do industrijalca - Šibenik 50-ih i 60-ih godina.....	10
---	----

3.3. „Jedan gramofon stari u kutu“ – kazališni, društveni i kulturni život u Šibeniku 50-ih i 60-ih godina.....	15
---	----

4. DIJETE U VREMENU POTROŠAČKOG DRUŠTVA

4.1. Dijete i potrošačko društvo.....	23
---------------------------------------	----

4.2. Festivalizacija.....	26
---------------------------	----

5. “TAMO GDJE JE ZORA I GDJE TRAJU SNI” - O FESTIVALU DJETETA

5.1. Ideja, pokretači i izvedba prvog Festivala djeteta.....	27
--	----

5.2. Od prvog do trećeg Festivala pet godina.....	35
---	----

5.3. Početak kontinuiteta, četvrti i peti Festival djeteta.....	48
---	----

5.4. Od petog Festivala do Sedmog kontinenta.....	55
---	----

6. “ŠIBENIČE BUDI DIJETE” - LOKALNA ZAJEDNICA KAO GENERATOR FESTIVALA

6.1. Angažirani pojedinci u organizaciji Festivala.....	67
---	----

6.2. Arhitektura i urbanizam – Grad kao pozornica.....	69
--	----

7. “S ISTOKA IL’ S JUGA, I SA STRANA SVIH” - MEĐUNARODNI KARAKTER FESTIVALA

7.1. Internacionalizacija festivala - međunarodna udruženja, kazališta i gosti stručnjaci.....	70
--	----

8. „SVE SI REKLA U DVI RIČI“ – ZAKLJUČAK.....

9. BIBLIOGRAFIJA.....

1. UVOD:

Već desetljećima djeca veselo uplovljavaju u šibensku luku radosti, gdje se na toplim obalama njihovog djetinjstva tradicionalno održava Međunarodni dječji festival. Peto godišnje doba kako ga s ljubavlju nazivaju organizatori i posjetitelji, obilježilo je generacije djece, roditelja i izvođača. Nisu ga zaustavila ni ratna zbivanja i opće opasnosti, kad se Festival pridružio svojim malenima u skloništima, a ni epidemije, pa su tako djeca Šibenika bila i ostala prvenstveno zaražena dječjim Festivalitisom. Manifestacija koja kroz vlastitu povijest živi sa svojim gradom i društvom, te zajedno s njima proživljava i vrhunce i krize tako dobiva vlastiti identitet, prožet identitetom grada u kojem se održava.

Još od 1958. godine, kad se grupa entuzijasta upustila u organizaciju prvog Festivala djeteta u Šibeniku, djeca u ljetnim danima preuzimaju vlast u Krešimirovu gradu te ga pretvaraju u pozornicu kazališta, filma, pjesme i drugih oblika dječje umjetnosti. Očuvavši kontinuitet održavanja, te visoku kvalitetu programa kroz godine, Festival je uključen u rad međunarodnih udruženja poput UNIMA (Union Internationale des Marionnettes) i ASSITEJ (Association internationale du theatre pour l'enfance et la jeunesse), a danas je i festival od nacionalnog značaja Republike Hrvatske.

U okvirima kulturne povijesti druge polovice 20. stoljeća, šibenski Festival djeteta ima važno mjesto kao manifestacija koja je okupljala ne samo najbolje od hrvatskog, odnosno republičkog dječjeg stvaralaštva, nego i sa šireg prostora SFRJ. Osobito je važan i međunarodni aspekt, koji je, iako tek od 1990. godine u nazivu, od samog početka bio važan dio festivalskog programa.

Deficitarnost istraživanja unutar navedene tematike, te manjak literature daje mogućnost pionirskog poduhvata pri istraživanju ove teme, te pisanja historiografske priče direktno na temelju izvorne građe i izvornih materijala nastalih u prvim godinama Festivala djeteta. Samom Festivalu je van prigodnih monografija ili referenci u pojedinim publikacijama s historiografskog aspekta pridano malo, ili nimalo prostora. Značaj Festivala za lokalnu zajednicu, za izgradnju identiteta i duha kojim Festival i danas oduševljava generacije djece je sam po sebi dovoljan motiv za istraživanje njegove povijesti i nastanka.

1.1. Metodologija rada, istraživačka pitanja i izvori

U ovom istraživanju će se zbog kvantitete materijala i zbog određivanja jedne etape u razvoju Festivala obraditi vremensko razdoblje od održavanja prvog Festivala djeteta 1958. godine, do 1968. godine i osmog, tada već Jugoslavenskog festivala djeteta. Kroz postavljena istraživačka pitanja, pokušat će se prikazati sinteza razvoja Festivala od početne inicijative par entuzijasta do već razvijenog i etabliranog festivala koji je prepoznat na području SFRJ i šire:

Zašto je baš Šibenik odabran kao (stalno)mjesto održavanja jedne takve manifestacije?

Koji pojedinci su potaknuli ideju održavanja Festivala djeteta, kakav je bio njihov društveni položaj i na koji način su poticali razvoj Festivala i njegove priče? Radi li se o institucionalnom ili vaninstitucionalnom djelovanju, te kakav je bio stav gradskih vlasti i lokalne zajednice te saveznih vlasti prema toj ideji?

Kako je tekao razvoj Festivala od ideje do međunarodne manifestacije? Koji su bili problemi prilikom organizacije? Postoje li određene programske smjernice te kako se razvijao program Festivala tijekom godina?

To su samo neka od pitanja koja su postavljena prilikom uranjanja u jednu doista specifičnu temu, obilježenu mikro-historijom, kulturnom povijesti i lokalnom povijesti sa primjesama ego-historije.

Ovaj rad temelji se na istraživanju izvorne arhivske građe nastale prilikom osnivanja Festivala, lokalnoj i regionalnoj periodici, te dijelom periodici na republičkoj razini. Za potrebe rada istraženi su fondovi Državnog arhiva u Šibeniku, HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik te HR-DAŠI-101 Centar za kulturu Šibenik. Od periodike prvenstveno će se koristiti novinski članci iz *Šibenskog lista* te *Slobodne Dalmacije*, ali i druge publikacije koje su relevantne za ovo istraživanje.

Zbog manjka literature o samom Festivalu koristit će se literatura koja obrađuje šire područje fokusa ovog rada – literatura o povijesti djetinjstva, kazališta i kulture te vremenu razvoja potrošačkog društva i festivalizacije. Također, važni su i autobiografski zapisi i ostavštine pojedinaca koji su ostavili dubok pečat na organizaciji Festivala djeteta.

Rad će biti podijeljen na sedam zasebnih cjelina. Na početku rada bit će analizirani dosadašnji pristupi Festivalu, te stanje i kvaliteta odnosno kvantiteta arhivske građe zajedno sa svim materijalima dostupnima pri istraživanju Festivala. Zatim se analizira širi povijesni

kontekst kao i lokalnu povijest te stanje kulturnih sadržaja u Šibeniku do osnivanja Festivala. Nakon toga prati se sama povijest Festivala od njegovog osnivanja do osmog izdanja te angažman lokalne zajednice i pojedinaca kod organizacije Festivala. Naposljetku bit će prikazan i međunarodni aspekt prvih osam Festivala, te njegova ostavština i potencijali na kraju prvog desetljeća održavanja.

2. DOSADAŠNJE SPOZNAJE – IZVORI, ISTRAŽIVANJA I LITERATURA O FESTIVALU DJETETA

2.1. Literatura o Festivalu djeteta

Festival djeteta je od samog početka djelovanja njegovao izraženu izdavačku djelatnost. Naime, uz Festival se veže izdavanje više desetaka publikacija, od onih stručne tematike vezane uz estetski odgoj djeteta, preko tekstova predstava izvedenih na Festivalu do studijskih razgovora odnosno referata koji su izlagani na pojedinim Festivalima, a koji bi kasnije bili tiskani te distribuirani diljem Jugoslavije, pa čak i Europe.

Izdavačka aktivnost Festivala osobito se manifestirala kroz Biblioteku *Dijete i scenski izraz*, u kojoj su izdavane publikacije nekih od najplodnijih hrvatskih književnika i medijskih djelatnika poput Milivoja Matošeca, Zvonimira Bajsića, Danice Nole, Ivana Baloga i drugih.

Između ostalog, redovito su izdavane i prigodne festivalske monografije, uglavnom vezane uz okrugle obljetnice održavanja Festivala. Upravo su navedene monografije trenutno jedini objavljeni izvor za istraživanje povijesti Festivala, te su kao takve u nedostatku bilo kakvog objavljenog historiografskog pristupa ranijoj povijesti Festivala, uz arhivsko gradivo, kamen temeljac istraživanja o Festivalu djeteta.

Prve dvije festivalske monografije uredio je književnik Vojin Jelić. Prva monografija izdana je povodom održavanja desetog Festivala, 1970. godine pod nazivom *Pišem devet, čitam deset*. Druga monografija izdana je ponovno za deset godina, povodom dvadesetog Festivala, te je nosila već tad prepoznatljiv naslov iz pjesme Milana Grgića i Alfija Kabilja – *Zdravo maleni*. Sljedeća monografija objavljena je već nakon pet godina, povodom 25. Festivala djeteta, pod uredništvom književnika Luke Paljetka pod naslovom *Mali veliki svijet*. Pretposljednja izdana monografija, *Jugoslavenski festival djeteta*, glavnog urednika Drage Putnikovića tiskana je 1990. godine. Posljednja monografija *Šibeniče, budi dijete* glavnog urednika Jakše Fiamenga izdana je 2001. godine te od tad prestaje niz izdavanja festivalskih monografija. Osim navedenih publikacija, za ovu tematiku važna je i literatura o Šibeniku nakon Drugog svjetskog rata, uglavnom serijske publikacije prof. Ive Livakovića.

2.2. Arhiv Festivala – organizacijski spisi, programi, bilteni i studijski razgovori

Arhivska građa o Festivalu djeteta je kod ovakvog tipa istraživanja glavni i osnovni povijesni izvor. Čitava arhivska građa od vremena Festivala djeteta, preko Jugoslavenkog festivala djeteta do Međunarodnog dječjeg festivala čuva se u Državnom arhivu u Šibeniku.

Prema službenom sumarnom inventaru arhivskog fonda HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, navedeni fond sadrži 45 kutija, 50 svitaka i tri knjige. Iako je nominalno ovaj fond sumarno i inventarno uređen, danas ipak nije u takvom stanju. Pošto su kutije u sumarnom inventaru detaljno popisane, kao i njihov sadržaj, začuđujuće je kako su trenutno te kutije nerazvrstane kao i dokumenti koji se nalaze unutar samih kutija. Samim time se može logično zaključiti kako je vrlo vjerojatno došlo do nestručnog korištenja arhivskog gradiva prilikom nekog od prijašnjih istraživanja. Prilikom ovog istraživanja, uz veliku pomoć djelatnika Državnog arhiva u Šibeniku obrađeno je dvadesetak kutija arhivske građe za koje se moglo procijeniti da se odnose na razdoblje koje se istražuje.

Potencijali čuvanog arhivskog gradiva su zaista izuzetni, naime, dok se iz festivalskih monografija te često iz periodike uglavnom mogu iščitati pozitivni odjeci organizacije Festivala, iz arhivskih fondova proizlaze dokazi organizacijskih problema i intriga koji daju dodatne informacije o naizgled idiličnom dječjem svijetu. Međutim, iako nas kritički pristup arhivskom gradivu podsvjesno tjera da pronalazimo informacije koje se protive raširenom veselom narativu koji njeguje šire društvo, treba se priznati kako je pregledom arhivskog gradiva vidljiva i izuzetna požrtvornost te inicijativa aktivnih pojedinaca u organizaciji Festivala koji su se borili za njegov opstanak te kvalitetu sadržaja, a često su ostali u sjeni velebne manifestacije.

Osim fonda HR-DAŠI-102, obrađeni su i fondovi HR-DAŠI-45 Narodni odbor Općine Šibenik, u kojem se nalaze zapisnici sjednica Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik, na kojima se raspravljalo o inicijalnim koracima pri osnivanju Festivala prije nego je i sam postao pravna osoba te fond HR-DAŠI-101 Centar za kulturu Šibenik. Navedeni fondovi osim informacija o Festivalu pružaju i detaljne informacije o razvoju kulture u Šibeniku pedesetih i šezdesetih godina. Osim toga, pošto je fond HR-DAŠI-45 detaljno i precizno sređen daje mogućnost praktički kronološkog praćenja svakodnevnih događanja na kulturnom planu Šibenika.

Za ovu temu važni su sigurno i neki fondovi Hrvatskog državnog arhiva: HR-HDA-1599 Savjet za kulturu i nauku Narodne Republike Hrvatske, HR-HDA-1414 Republički

sekretarijat za kulturu Socijalističke Republike Hrvatske, HR-HDA-1415 Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Socijalističke Republike Hrvatske. Međutim zbog ograničenog opsega rada, ali i mogućnosti istraživanjima rad se temelji na dokumentima iz Državnog arhiva u Šibeniku.

2.3. Lokalna, regionalna i republička periodika o Festivalu

Osim detaljnog arhivskog gradiva pri pisanju rada je konzultirana lokalna i regionalna periodika, čija je važnost dodatno naglašena nepostojanjem druge vrste pisane literature. Primarna korištena periodika bio je lokalni *Šibenski list*, koji je pokrenut 1952. godine, te je tiskan sve do 28. lipnja 1967. godine, da bi kasnije ponovo bio pokrenut 1978. godine te se tiska sve do današnjeg dana, a kao takav pokriva većinu istraživanog perioda. *Šibenski list* kao lokalni tjednik detaljno izvještava o svim društvenim događajima, posebice na političkom i gospodarskom planu, sa nekolicinom kulturnih i sportskih vijesti. Osobito su zanimljivi brojevi tiskani u ljetnim mjesecima kada donosi vijesti iz turizma, od hvalospjeva zbog rasta dolazaka, do kritika neplanskog turizma bez ikakve strategije, pa možemo samim time zaključiti da se na tom planu nije puno toga promijenilo u zadnjih 60 godina. Upravo u tim brojevima pronalazimo i osvrt na Festival i njegovu organizaciju, kao i recepciju Festivala kod lokalnog stanovništva. Osim *Šibenskog lista*, važna je i *Slobodna Dalmacija*, koja je pokrenuta od strane antifašističkog pokreta u Dalmaciji 1943. godine. Prvi broj lista tiskan je 17. lipnja 1943. godine te uz kraće prekide izlazi do danas kao regionalni tjednik, s posebnim dijelovima posvećenim lokalnim zajednicama u Dalmaciji.¹

¹ Božidar Novak, *Hrvatsko novinarstvo u 20. st.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005.), 343.

3. „OSUĐEN DA ŽIVI OD PISME I SNA“ - FESTIVAL DJETETA U GRADU TEŽAKA I PJESME

3.1. Širi povijesni kontekst

Nakon završetka Drugog svjetskog rata Jugoslavija s novom vladajućom strukturom ulazi u mirnodopsko razdoblje, međutim snalaženjem ili nesnalaženjem vlastitog vodstva proživljava i preživljava tenzije na granicama blokovske podjele. Jugoslaviju kao dijete istoka će pedesetih godina kulturološki udomiti zapadni, do tada, neprijatelj. Nakon uvodnog soc-realističkog pohoda na kulturu i društvo, dolazi do dogmatskog preokreta uzrokovanog sukobom sa Sovjetskim savezom, te posljedične krize odnosa koja je kulminirala na Vidovdan 1948. godine objavljivanjem Rezolucije Informbiroa.²

Kako je takav slijed događaja doveo do potpunog zahlađenja odnosa sa Istočnim blokom, zamrzavanja međudržavnih ugovora te gospodarskih odnosa, Jugoslavija se pronasla u vakuumu neriješenih diplomatskih odnosa između istoka i zapada. Rješenje je pronađeno u otvaranju prema zapadu, te je sljedećih godina potaknut niz diplomatskih poteza s ciljem približavanja zapadu. Već 1951. godine se sklapa sporazum o vojnoj pomoći sa SAD-om, uspostavljaju se diplomatski odnosi sa Saveznom Republikom Njemačkom, a u Jugoslaviju počinje stizati tzv. Tripartitna pomoć vlada SAD, Francuske i Velike Britanije procijenjena na 50 milijuna dolara u svrhu nabavke osnovnih sirovina.³ Iste godine kreće i serija diplomatskih posjeta, pa tako Beograd i Tita pohode visoki britanski i francuski dužnosnici, od kojih treba naglasiti posjet ministra vanjskih poslova Ujedinjenog Kraljevstva i budućeg premijera Anthonya Edena.

Kulminacija nove vanjske politike dogodila se 1953. godine kada Tito brodom Galeb svečano uplovljava u London na diplomatski posjet Ujedinjenom Kraljevstvu, gdje se sastaje sa premijerom Winstonom Churchillom.⁴ Može se zaključiti kako je tim posjetom zapečaćen novi put Jugoslavije u međunarodnu neutralnost. Nakon Staljinove smrti 1953. godine počinje i zatopljivanje odnosa sa starim sovjetskim prijateljima, pa tako Nikita Hruščov u ljeto 1955. godine posjećuje Jugoslaviju, a sljedeće godine Tito odlazi u posjetu Moskvi. Tom prilikom u Moskvi će biti potpisana Deklaracija o odnosima između SKJ i KPSS, kojom će sovjetska strana priznati „postojanje različitih puteva u izgradnji socijalizma“.⁵

² Ivo Banac, *Sa Staljinom protiv Tita* (Zagreb: Globus, 1990), 126.

³ Ivo Goldstein, *Hrvatska 1918-2008* (Zagreb: Novi Liber, 2008), 481.

⁴ Isto, 482.

⁵ Isto, 485.

A upravo će Jugoslavija tih godina aktivnije krenuti vlastitim putem u izgradnju socijalizma, i to onog samoupravnog. Već 1950. godine uvodi se definicija *društvenog vlasništva*, a na svom šestom kongresu održanom 1952. godine Komunistička partija Jugoslavije mijenja ime u Savez komunista Jugoslavije. Dolazi do pokušaja decentralizacije odlučivanja, pa se tako sve više podupire jačanje Narodnih odbora. Sljedeće 1953. godine osnivaju se Vijeće proizvođača, čiji je cilj bio davati preporuke o pitanjima ekonomije, rada i socijale. Iste godine se osniva i Izvršno vijeće, kao provedbeno tijelo Sabora, a kao preteča vlade.⁶ Ključan potez u razvoju građanskog potrošačkog društva bila je promjena ekonomske politike 1955. godine, kada dolazi do usklađivanja u razvoju teške i prerađivačke privrede. Ta odluka dovela je do razvoja lake industrije, čime se naglo povećala proizvodnja roba za široku potrošnju.⁷

Sve je to imalo utjecaja i na kulturu, pa se tako pedesetih godina odustaje od partijski dirigiranog soc-realizma, te se otvara sve više slobode umjetničkom izražavanju.

U svakodnevnoj politici došlo je do demokratizacijskih tendencija, no one su bile ograničene do one mjere koju je partija dopuštala, a upravo će to na svojoj koži osjetiti i sam Milovan Đilas koji je za svoje kritičke tekstove nagrađen zatvorskom kaznom.⁸ Ključni vanjskopolitički događaj odigrao se na Brijunima u ljeto 1956. godine kada je Josip Broz Tito zajedno s indijskim predsjednikom Javarharlalom Nehruom i egipatskim predsjednikom Gamal Abdel Nasserom potpisao Brijunsku deklaraciju koja je utemeljila budući Pokret nesvrstanih.⁹ Na sedmom kongresu Saveza komunista Jugoslavije održanom 1958. godine u Ljubljani donesen je novi program SKJ, kojim se planiralo provesti demokratizaciju svih slojeva društva. Planirana je otvorenost na propitkivanje i kritiku, a poziva se i na samokritičnost članstva Saveza komunista.¹⁰ Međutim, upravo će tih godina započeti rascjep između centralističko-dogmatskih i samoupravno-liberalnih snaga unutar Saveza komunista, koji će na kraju kroz sljedećih tridesetak godina biti dijelom i razlog raspada države. Titova podrška reformskoj i samoupravno usmjerenoj struji vidljiva je i u promjenama Ustava iz 1963. godine kada se mijenja čak i ime države, koja se od tad naziva Socijalistička federativna republika Jugoslavija.¹¹

⁶ Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest* (Zagreb: Golden Marketing, 1999), 344.

⁷ Isto, 386.

⁸ Marko Babić, *Đilasovci u Hrvatskoj: Zaboravljeni disidenti* (Zagreb: Despot Infinitus, 2022.), 94.

⁹ Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, 382.

¹⁰ Isto, 394-395.

¹¹ Goldstein, *Hrvatska 1918-2008*, 497.

Potpomognut stranom financijskom pomoći, ostvaruje se izniman gospodarski rast, a u Jugoslaviji se između 1953. i 1964. godine otvara oko dva milijuna novih radnih mjesta. S ciljem dodatnog razvoja gospodarstva, 1965. godine dolazi do privredne reforme, u kojoj se dodatno poticalo tržišnu orijentaciju poduzeća, koja su i dalje bila *društveno vlasništvo* no kojima se trebalo upravljati postulatima kapitalizma. Također je i dopuštena minimalna privatna inicijativa u poduzetništvu i ugostiteljstvu.¹² Tih godina dolazi i do razvoja infrastrukture, od čega je u Dalmaciji svakako najvažnija izgradnja Jadranske turističke ceste, od Rijeke do Zadra, zatim do Vodica, a izgradnjom Šibenskog mosta 1966. godine i preko Šibenika dalje prema Splitu i Dubrovniku. Šezdesetih godina Jugoslavija, a posebice Hrvatska doživljavaju eksplozivni rast turizma, pa tako u desetljeću između 1958. i 1969. godine dolazi do rasta od gotovo deset milijuna stranih noćenja više.¹³

Smjena Aleksandra Rankovića s čela Službe državne sigurnosti, i njegova daljnja politička marginalizacija dodatno je otvorila vrata liberalizaciji odnosa u Jugoslaviji, kao i liberalizaciji društvenog života, medija i umjetnosti. Osim toga, Rankovićeva smjena bila je još jedan jasan pokazatelj usmjerenosti vrha Partije prema decentralizaciji i odmicanju od unitarističkih ideja čijih je pobornik bio i sam Ranković.¹⁴ Sljedećih godina, sovjetska intervencija u Čehoslovačkoj 1968. godine dodatno je potaklo demokratske trendove, a u jugoslavensko društvo sve više prodire zapadna moda i kultura. U hrvatskoj književnosti tih godina započinje niz romana koji se kritički odnose prema društvenom razvoju, od kojih svakako vrijedi naglasiti Predstavu Hamleta u selu Mrduša Donja, grotesknu tragediju u pet slika autora Ive Brešana, koji će kroz suradnju sa inozemnim kazalištarcima u sklopu Jugoslavenskog festivala djeteta, unatoč cenzuriranju u vlastitoj državi neka svoja nepoželjna djela postaviti na kazališne daske samo u stranim kazalištima.¹⁵

¹² Isto, 498.

¹³ Isto, 513.

¹⁴ Isto, 508.

¹⁵ Za ovu informaciju zahvaljujem Grozdani Cvitan koja mi je tu informaciju rekla tijekom pisanja svoje knjige „Trajni sukob s Nečastivim: Ivo Brešan“

3.2.Od težaka do industrijalca – Šibenik 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća

Šibenik, poput većine drugih gradova iz vihora Drugog svjetskog rata izlazi devastiran i razrušen, dijelom od savezničkih bombardiranja kojima je stradala stara gradska jezgra, ali i neka tada prigradska naselja. Neke od uništenih zgrada nikad više nisu bile obnavljane, te su nestale iz vizure grada, a na njihovom mjestu nastajali su novi gradski trgovi, od kojih su neki postali i festivalske pozornice, dok su na drugim lokacijama građeni suvremeni kompleksi interpolirani u staru gradsku jezgru. Tako su od savezničkih bombardiranja nastradali nizovi kuća u Docu, Dominikanski samostan, samostan svetog Lovre sa tiskarom, velika Gradska vijećnica, Hotel de la Ville i pripadajuća kavana Astorija, crkva sv. Julijana, kuće u okolici kazalište, gradski perivoj te zgrade u predjelima Baldekina i sv. Križa. Osim materijalne štete, bombardiranja su donijela i velike ljudske žrtve.¹⁶ Također, prilikom povlačenja Wehrmachta iz samog grada minirana je i teško oštećena operativna obala u Šibenskoj luci.¹⁷

slika 1. Gradska vijećnica i Trg Republike, buduća festivalska Ljetna pozornica nakon bombardiranja 1943. godine

¹⁶ Ivo Livaković, *Tisućljetni Šibenik* (Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2002.), 235.

¹⁷ Isto, 239.

No, Šibenik su potresla i demografska stradanja, većina stanovništva je zbog bombardiranja i nesigurnosti često bježala u okolna sela, koja su također bila nesigurna od brojnih pljačkaških pohoda paravojnih i vojnih sukobljenih strana. Teror lokalnih fašističkih formacija bio je gotovo svakodnevno, te je nekolicina građanstva bila odvođena u logore, od kojih je najpoznatiji bio onaj na otoku Molatu. Također, na gradskom predjelu Šubićevac, uz nogometno igralište NK Osvit provođena su strijeljanja od strane Talijana, od kojih je najpoznatije bilo ono sekretara KP Hrvatske, Rade Končara po kojem će spomenuto igralište kasnije nositi ime. Isto tako, velik broj šibenske mladeži, uglavnom poljoprivrednika i radnika odlazi u Narodnooslobodilačku borbu, od kojih se dobar dio nije vratio svojim kućama, a većim dijelom su stradali na Donjim i Gornjim Barama tijekom bitke na Sutjesci. Kraj rata Šibenik će dočekati kao de-facto glavni grad Hrvatske, jer je od 1. siječnja 1945. godine do kraja rata bio sjedište ZAVNOH-a.

Nakon rata ubrzano se kreće u ekstenzivnu obnovu grada. Zaokret prema teškoj industriji vidljiv je od prvog dana. Iste godine formira se građevinsko poduzeće, kasnije poznatije pod imenom Izgradnja Šibenik, koje odmah kreće s velikim infrastrukturnim zahvatima, poput rekonstrukcije vijećnice i obnove Katedrale. Već 1948. godine radi se na rekonstrukciji i dogradnji operativne obale na čitavom potezu Šibenske luke. Po projektu šibenskog arhitekta Ivana Vitića¹⁸, 1950. se gradi osnovna škola Simo Matavulj, a po njegovim projektima regulira se i dio obalne crte.¹⁹

¹⁸ Ivan Vitić, hrvatski arhitekt (Šibenik, 21. II. 1917 – Zagreb, 21. XII. 1986). Nakon djetinjstva u Šibeniku diplomirao arhitekturu u Zagrebu 1941. Od 1964. godine projektant je u Arhitektonskom projektom zavodu, a od 1951. godine otvara vlastiti Arhitektonski biro „Vitić“. Jedan je od predvodnika moderne arhitekture u Hrvatskoj, osobito kod interpolacija s lokalnim graditeljskim tradicijama. Ostavio je brojna djela diljem Hrvatske, a svakako valja naglasiti njegov *Izložbeni paviljon br. 40* na Zagrebačkom velesajmu, stambeni neboder na uglu Laginjine i Vojnovičeve ulice te *Zgradu društveno-političkih organizacija* na Prisavlju. (prema: Vitić, Ivo. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64912>>. Pristup 1. 3. 2023.)

¹⁹ Livaković, *Tisućljetni*, 239-240.

slika br.2. Kompleks Hotela Jadran, arhitekt Ivan Vitić

Vlada Narodne republike Hrvatske 1952. godine osniva Tvornicu i valjaonicu aluminija Šibenik, iste godine otvara se poduzeće Vinoplod-Vinarija Šibenik, te turistička zajednica u Šibeniku.²⁰ Istih godina se grad razvija i po pitanju školstva, već 1945 osniva se Škola za učenike u privredi, 1946. se otvaraju dva dječja vrtića, a 1955. i 1956. osnivaju se srednja ekonomska i bolničarska škola, a 1957. osnovana je Industrijska škola za obojenu metalurgiju.²¹ U travnju 1957. godine se osniva i lokalna, Komunalna banka Šibenik, kasnije poznatija pod imenom Jadranska banka, koja je kroz čitavo razdoblje socijalizma bila nositelj gospodarskog razvoja i stabilnosti u gradu.²² Ivan Vitić već 1958. godine nastavlja sa radom u svom rodnom gradu, do 1964. godine po njegovim projektima traje izgradnja kompleksa suvremenih interpolacija zgrada hotela Jadran, kina Šibenik i nove zgrade Općine Šibenik. U gradu je 1959. godine osnovano i brodarsko poduzeće Slobodna plovidba, a iste godine započinje i izgradnja prvih nebodera u Dalmaciji, četrnaestokatnica popularno nazvanih po boji fasade, Plavi i Crveni neboder.²³

²⁰ Isto, 242.

²¹ Isto, 243.

²² Isto, 244.

²³ Isto, 246.

slika br. 3 Dom Jugoslavenske narodne armije, arhitekt Ivan Vitić

Na prostoru bivše Narodne kavane, porušene nakon rata, arhitekt Ivan Vitić gradi svoje najznamenitije djelo u Šibeniku, zgradu Doma Armije. Za taj objekt, današnju Gradsku knjižnicu „Juraj Šižgorić“, Vitić je dobio Borbinu nagradu za najbolje arhitektonsko ostvarenje 1960. godine u Hrvatskoj. Šezdesetih godina se i dalje intenzivno radi na razvoju teške industrije, pa se tako šire pogoni Tvornice elektroda i ferolegura u Njivicama, a osnovan je i Metalurško-metalški školski centar poznat kao MMŠC.²⁴ Šibenik je 1966. godine proslavio 950. obljetnicu svog prvog spomena u povijesti, a tom prigodom Mika Špiljak otvorio je i potencijalno najveći infrastrukturni objekt za razvoj grada, novi Šibenski most projektanta Ilije Stojadinovića, dok je inženjer Stanko Šram bio voditelj gradilišta.

²⁴ Isto, 249.

slika br. 4 Šibenski most u izgradnji,
u prvom planu nalazi se plovna dizalica Veli Jože

3.3. „Jedan gramofon stari u kutu“– kazališni, društveni i kulturni život u Šibeniku 50-ih i 60-ih godina

„Ja sam rođen u Šibeniku. Šibenik je jedan grad, poseban grad... On je dao najveće ljude, ovi koji su ostali idu po gostionama, ali kad daju nekoga – dali su Dedića, dali su Vukova, dali su Dražena Petrovića... Dali su puno prvih ljudi...“

„Govorim do vojske, moju mladost sam ja proveo dolje. Šibenik je imao tri kina: Nikole Tesle, Sloboda – to je pjevao Dedić... to je Kino Sloboda i 20. aprila, kazalište i pet plesova...“ – Mišo Kovač ²⁵

Već po završetku Drugog svjetskog rata kreće se u obnovu kulturnog i društvenog života u Šibeniku. U dvorani dotadašnjeg, ali i sadašnjeg, Katoličkog doma u Zadarskoj ulici u Varošu otvoreno je novo kino „Sloboda“. Upravo je to kino, kino Sloboda, diljem Jugoslavije proslavio Arsen Dedić kad je svoj petnaesti studijski album nazvao upravo „Kino Sloboda“ kao posvetu toj kulturnoj instituciji u čijoj je neposrednoj blizini odrastao. Kino će na toj istoj lokaciji djelovati do 1962. godine kad je zatvoreno.²⁶ Iste godine otvorit će se i Muzička škola, koja će kasnije odgojiti generacije glazbenika, od kojih su sigurno najpoznatiji Arsen Dedić, Siniša Škarica, Maksim Mrvica ali i mnogi drugi.

Na temeljima partizanske Kazališne družine, koja je u netom oslobođeni Šibenik ušla 4. studenog 1944. godine, već 9. svibnja 1945. godine osniva se profesionalno Narodno kazalište u Šibeniku. Među kazalištarcima koji su u grad ušli po oslobođenju, Šibenčani su mogli prepoznati prvake šibenske prijeratne operete Milevu Bodrožić, Bruna Belamarića, Josipa Vikarija i njihovog umjetničkog voditelja Egona Kuneja, profesora glazbene kulture iz Celja koji je svoje prijeratno zaposlenje pronašao u šibenskoj Gimnaziji te nakon talijanske okupacije kulturni rad nastavio u NOB-u.²⁷ Kao kazališna družina, prvu veću predstavu nakon rata izveli su 18. siječnja 1945. godine, a radilo se o Gogoljevoj „Ženidbi“. Kako je u isto vrijeme Šibenik bio i sjedište ZAVNOH-a, u to vrijeme se u Šibeniku nalazila i Kazališna družina ZAVNOH-a čiji je član, glumac Emil Kutijaro izabran za redatelja prve predstave.²⁸ Kao profesionalni ansambl prvu premijeru su imali 21. svibnja 1954., a radilo se o predstavi „Između četiri zida“ na temelju drame I. Brnčića, a u režiji splitskog glumca na radu u Šibeniku, Andre Marjanovića. Voditelj kazališta, odnosno partizanske kazališne družine NOO Šibenika

²⁵ Iz emisije Nedjeljom u 2, emitirane na Hrvatskoj radioteleviziji 16. srpnja 2006. godine.

²⁶ Livaković, *Tisućljetni*, 235.

²⁷ Ivo Livaković, *Kazališni život Šibenika* (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1984), 103.

²⁸ Isto, 104.

bio je Mate Relja, kasnije poznati scenarist i redatelj jednog od najpoznatijih domaćih dječjih dugometražnih filmova, *Vlak u snijegu*. Nakon njega, za prvog direktora profesionalnog kazališta u Šibeniku izabran je pravnik Jerko Bučić.²⁹

U operetama šibenskog kazališta sudjelovao je i Kazališni orkestar kojeg su uglavnom činili članovi orkestra Jugoslavenske ratne mornarice i amaterskih glazbenika članova Šibenske narodne glazbe. Među potonjima valja istaknuti vrijednog zidara, te dobrovoljnog vatrogasca, 'perfekcionista, sa velikim muzičkim talentom' Jovu Dedića, oca Milutina i Arsena Dedića.³⁰ Kasnije će očevim stopama krenuti i mladi Arsen Dedić, koji je svirajući flautu u Kazališnom orkestru i Šibenskoj narodnoj glazbi na sebe skrenuo pažnju i velikog dirigenta Lovre plemenitog Matačića.³¹

slika br. 5 Arsen Dedić, otac Jovan i brat Milutin

²⁹ Livaković, *Tisućljetni*, 236.

³⁰ Livaković, *Kazališni*, 213.

³¹ *Varoški amarcord*, ep. 1: *Tri pivača, malo jača*, redatelj Ivan Živković (Behemoth; HRT, 2018.)

Desetak godina nakon rata dolazi i do razvoja lutkarske scene u Šibeniku, pa tako 1956. godine sa radom započinje Kazalište lutaka s Dječjom scenom. Kazalište je djelovalo u prostorijama montažnih objekata iznad šibenskog suda u ulici Matije Gupca, a prva izvedena predstava bila je „Crvenkapica“ čija je premijera održana 23. svibnja 1956. godine.³² Prvi ravnatelj tog kazališta bio je Ilija Ivezić, hrvatski glumac, dobitnik Zlatne arene za filmove Zlatne Godine (1993.) i Maršal (2000.), koji je ostavio trag u brojnim filmovima domaće kinematografije druge polovice 20. stoljeća, a i za ovaj rad puno bitnije, kao jedan od osnivača Festivala djeteta.³³

Iako je u sezoni 1957./58. zbog prevelikih financijskih troškova operna, odnosno glazbena scena šibenskog kazališta prestala s radom, te 1958. godine i kazališna i lutkarska aktivnost u Šibeniku dosegla je svoje dotadašnje vrhunce, a ista 1958. godina u povijesti je obilježena kao godina prvog Festivala djeteta.³⁴

Iste godine kad je održan i prvi Festival djeteta, 1958. godine, osnovan je i jedan od najpoznatijih dječjih pjevačkih zborova, zbor *Zdravo maleni*. Prvotno je osnovan kao učenički zbor u Osnovnoj školi „Maršal Tito“ u Šibeniku, a osnovala ga je nastavnica glazbe Zlata Bašić, koja je zbor vodila naredne 33 godine. Prvo ime, *Dječji zbor III. Osnovne škole*, zamijenilo je 1965. godine ime *Gradski dječji zbor*, da bi 1975. godine dobio ime identično naslovu poznate pjesme *Zdravo maleni*, autora Milana Grgića i Alfija Kabilja koja će ostati u povijesti kao jedna od himni Festivala koju neposredno nakon samog otvaranja Festivala izvodi zbor Zdravo maleni.³⁵

Treće od tri kina iz početnog citata, Šibenik je dobio na šezdesetu obljetnicu osnutka Komunističke partije Jugoslavije, 20. travnja 1959. godine. Prigodno imenovano, novootvoreno kino dobilo je ime Kino „20. aprila“. Nalazilo se u novoj zgradi projektanta Zlatka Neumanna na tadašnjoj obali Jugoslavenske ratne mornarice, današnjoj obali Hrvatske mornarice, a imalo je 400 sjedećih mjesta, suvremene ventilacijske uređaje i kino-aparate proizvodnje tvornice „Iskra“ iz slovenskog Kranja.³⁶ Kino je 1992. godine promijenilo ime u „Odeon“, a danas je prostor bivšeg kina poznat kao Kuća umjetnosti Arsen, koja je, osim što

³² Livaković, *Kazališni*, 128.

³³ Ivezić, Ilija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 1. 2023.

³⁴ Livaković, *Kazališni*, 131.

³⁵ Livaković, *Tisućljetni*, 245.

³⁶ „U nekoliko redaka“, *Šibenski list*, 29. travnja 1959.

nosi ime velikana hrvatske glazbene umjetnosti, ujedno i jedan od najsuvremenije opremljenih koncertnih prostora u Hrvatskoj.

Već 1964. godine, u Šibeniku se otvara još jedno kino. Naime, po projektu Ivana Vitića u sastavu velikog interpoliranog kompleksa kojim je arhitekt Vitić u samo srednjevjekovno središte Šibenika smjestio hotel „Jadran“ i zgradu općine Šibenik izgrađeno je i suvremeno kino „Šibenik“. Kino je sa svojih 560 sjedećih mjesta i suvremenim klima-uređajima otvoreno u čast Dana Republike, a prvi prikazani film bio je dokumentarni film „Parada mladosti u Šibeniku 1964.“, nakon koje je prikazan američki film „Pobjednici“.³⁷

U spomen na 24. obljetnicu oslobođenja Šibenika od fašizma, 2. studenoga 1968. godine prvi put se u radijskom eteru čulo: „Ovdje Radio Šibenik!“. Već sljedećeg dana, 3. studenoga započelo je redovito emitiranje programa. Pripreme za pokretanje gradske radio stanice trajale su dvije godine, obučeni su potrebni tehničari i novinari te je nabavljena sva potrebna oprema. Radio Šibenik bio je, kao i Festival djeteta, sastavni dio Centra za kulturu Šibenik čiji je direktor bio Drago Putniković.³⁸ Kao prvi glas nakon pokretanja redovitog programa, slušatelji su čuli Čedu Polaka, sekretara Općinskog komiteta SKH, koji je u ime svih društveno-političkih organizacija građanima Šibenika čestitao dan oslobođenja.³⁹

Istog dana, Gradska biblioteka otvorila je svoje nove prostorije u sklopu „Plavog nebodera“ na Baldekinu. Kako je naglašeno u dnevnom tisku, te prostorije su bile jedne od najmodernijih te vrste u Hrvatskoj, a istog dana su u knjižnicu pohrlili i brojni pioniri.⁴⁰

Kao zaključni dio programa velike proslave oslobođenja, otvorena je potpuno renovirana zgrada šibenskog kazališta kojem je samo preostalo instalirati centralno grijanje. Pristupilo se i obnovi foajea, koji bi programski bio namijenjen održavanju koncerata, izložbi i javnih rasprava, a za tu prigodu otvorena i izložba radova likovnih umjetnika iz prijateljskog grada Sombora.⁴¹

Prvu neformalnu klapu u gradu osnovali su 1947. godine nakon povratka s odsluženja vojnog roka Tomislav Relja i Krešimir Maly, a pridružili su im se uskoro Čedo Kronja i Bogde Čala. To doduše ne bi bila nikakva senzacija, da 1955. godine nisu u potpunosti promijenili glazbeni stil, te klapskom pjevanju dali novu karakteristiku. Naime, povratkom Živojina

³⁷ „Dva nova objekta u Šibeniku“, Šibenski list, 9. prosinca 1964.

³⁸ Radio Šibenik: O nama, <https://radiosibenik.hr/o-nama/> (pristupljeno: 4. 1. 2023.)

³⁹ „S proslave 24-godišnjice oslobođenja Šibenika“, Slobodna Dalmacija, 5. studenog 1968.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Isto.

Škošića iz Slovenije, članovi klape, kojima su se pridružili Ante Bogdanović i Novica Novak, počinju „svirati na usta“. Tako je 1956. godine osnovana prva klapa imitatora limene glazbe u Jugoslaviji koja u sljedećim godinama postaje i televizijska senzacija zbog svojih nastupa na RTV Zagreb i Beograd. U svakoj slobodnoj prilici bi i Tomislavov brat, redatelj Mate Relja „odsvirao“ svoju dionicu na drugoj krilnici.⁴²

Brojni su umjetnici iz Šibenika obilježili povijest glazbe 20. stoljeća. U kratkoj prozopografiji možemo ih nabrojiti: skladatelj i dirigent Krešimir Baranović, glazbeni pedagog Milan Prebanda, muzikolog Lovre Županović, skladatelj i dirigent Miro Belamarić, skladatelji mlađe generacije Dušan Šarac i Krste Juras, prvakinja opere HNK u Zagrebu Majda Radić, prvak opere HNK u Zagrebu Neven Belamarić i njegov mlađi brat, solist Ljubljanske opere Miroslav Belamarić te brojni drugi.

Fenomen mikrolokacije u Šibeniku, nadaleko poznate Tesline ulice u šibenskom Varošu i dalje je nerješiva enigma popularne glazbe druge polovice 20. stoljeća. „Vice Vukov, di je god zapjevao on je bio najbolji tenor u Europi. Arsen Dedić, najbolji kantautor na prostorima bivše Jugoslavije, a Mišo Kovač zapovjednik estrade...“ nedavno je izjavio Mišo Kovač na pitanje o diskografskom triju susjeda iz Tesline ulice.⁴³ Iz Varoša su osim njih u svijet otišli: Ivo Brešan, Krasnodar Rora, Pero Nadoveza, Krste Juras, Ivo Pattiera, Dušan Šarac, Neven i Miroslav Belamarić, Branka Sekulić-Ćopo, Mate Relja i mnogi drugi.

slika br. 6 Društvo u Teslinoj ulici 1952. godine. Prvi s lijeva Ivo Brešan, drugi s desna Vice Vukov

⁴² Ivo Livaković, *Raspjevani Šibenik: Stoljeća šibenskog pjevanja* (Šibenik: RKUD „Kolo“ Šibenik, 1989), 225-226.

⁴³ *Varoški amarcord*, ep. 1: *Tri pivača, malo jača*.

Iako je rodno mjesto mnogih domaćih poznatih lica, Teslina ulica bi, posebice u ljetnim danima, postajala središnje mjesto okupljanja jugoslavenske estrade. Često je ponavljana anegdota o dolasku ruskog pisca Bulata Okudžave kojeg su željezničari sa stanice u Perkoviću uspješno usmjerili prema kući Dedića. Osim njega, u Varoš su hodočastili i Ivica Šerfezi, Miro Ungar, Tereza Kesovija, Đorđe Marijanović, Zdravko Čolić, Esma Redžepova, Neda Arnerić, Miki Jevremović, Sedmorica mladih, Sergio Endrigo, Gino Paoli i mnogi drugi glazbenici koji su svojom pojavom pretvorili tu naizgled siromašnu ulicu šibenskih težaka u jedno od ishodišta jugoslavenske popularne kulture.⁴⁴

Prvi koji se u svijet visoke estrade otisnuo iz Tesline ulice bio je Vice Vukov. Rođen je 1936. godine u Šibeniku u obitelji rodom sa Zlarina. Zajedno sa bratom Joškom i sestrom Meri počeo je pjevati u zborovima, ali i u društvu sa uličnim klapama. Potom odlazi na studij u Zagreb 1956. godine, gdje prvo upisuje studij Kemije, ali se nakon godine dana odlučuje za Filozofski fakultet te upisuje Filozofiju i Talijanski jezik. I dalje je pjevao, posebice u zboru „Ivan Goran Kovačić“, a na scenu je izašao nakon natjecanja Radio Zagreba koji mu je omogućio nastup na Opatijskom festivalu 1959. godine gdje je kao debitant osvojio prvo mjesto za interpretaciju pjesme „Mirno teku rijeke“.⁴⁵

“Ja sam ironičar. Skladatelj za gospodične. Pjevač iz koristoljublja. Viši pjesnik iz nižih pobuda. Niži pjesnik iz viših razloga.” Taj opis sam je za sebe dao skladatelj i pjesnik Arsen Dedić. Rođen je u Šibeniku 1938. godine od majke Jelke i oca Jovana, a odrastao u obitelji koja je bila prepoznata po darovitim glazbenicima posebice ocu Jovi koji je svirao više instrumenata. Kao mladić je godinama svirao u Šibenskoj narodnoj glazbi te u kazališnom orkestru, a već 1956. godine održao je samostalan koncert na flauti i to Mozartovog koncerta u d-duru i Bachovu suitu u h-molu. Nakon završetka srednje glazbene škole i gimnazije 1957. godine napušta Šibenik te odlazi na studij prava u Zagrebu. Paralelno upisuje 1959. godine i Muzičku akademiju na kojoj diplomira flautu 1964. godine i polako ulazi u vrh domaće glazbene scene.⁴⁶

Najmlađi u tercetu, Mišo Kovač, rođen je u Šibeniku 1941. godine, ali mu glazba ipak nije bila prva preokupacija. Dugo se bavio nogometom, a tijekom juniorske karijere branio je boje Šibenika, no pedesetih godina se upoznaje sa zvukom suvremene rock glazbe te polako

⁴⁴ Stanko Ferić, „Glazbeno-lirska kemija Tesline ulice u Šibeniku: Vice, Mišo i Arsen – prvi susjedi“, <https://www.xxzmagazin.com/vice-miso-i-arsen-prvi-susjedi> (pristupljeno: 2. 1. 2023.)

⁴⁵ Livaković, *Raspjevani*, 195.

⁴⁶ Isto, 374.

kreće u glazbene vode. Prijavljuje se 1958. godine na popularno natjecanje „Prvi glas Šibenika“ na kojem dijeli prvo mjesto s Mirkom Vukšićem, koji je kasnije postao gitarist i član popularne grupe „Mi“. Kao nagradu je dobio tri ploče Elvisa Presleya, a nakon toga odlazi na odsluženje vojnog roka u Beograd gdje se počinje kretati u glazbenim krugovima odakle kreće njegova daljnja karijera.⁴⁷

Osim pojedinačnih aktera glazbene scene, važno je naglasiti i početke razvoja popularne glazbe kroz razne šibenske vokalne-instrumentalne sastave. Prvi od tih sastava početkom šezdesetih godina bili su „Mjesečari“, grupa srednjoškolaca kod kojih je najmlađi član imao četrnaest godina, dok je najstariji imao sedamnaest. Članovi grupe bili su Neven Mijat, Mirko Vukšić, Aljoša Gojanović, Joško Krnčević, Nikica Šprljan i Stanko Županović, a kroz godine su imali niz gostujućih vokala, od kojih svakako treba naglasiti Ivicu Šerfezija koji je tijekom služenja vojnog roka u Šibeniku nekoliko puta gostovao kao vokal.⁴⁸ Za njihov prvi javni nastup uzima se svirka na staru godinu 1961. godine u prostoru tvornice aluminija na Lozovcu.⁴⁹ Osim njih u gradu je djelovao i sastav „Makedo“ čiji su članovi bili Marin Carić, Slaven Beban, Ante Duvančić, Igor Bujas i Ivo Belamarić.⁵⁰

slika br. 7 Vokalno instrumentalni sastav „Mjesečari“

⁴⁷ Isto, 436.

⁴⁸ Isto, 482.

⁴⁹ Siniša Škarica, *Kad je rock bio mlad: priča s istočne strane: (1956-1970.)* (Zagreb: V.B.Z., 2005), 133.

⁵⁰ „Anketa o kulturno-zabavnom životu omladine“, *Šibenski list*, 13.siječnja 1965.

Sljedeće godine započinje era 'elektrike', odnosno počeci rock'n'rolla u Šibeniku. Te 1962. godine u kolovozu se osniva VIS „Magnet“, koji je bio prvi „električni“ sastav u Dalmaciji.⁵¹ Grupa je djelovala u sastavu: Siniša Škarica, Berislav Baranović, Đorđe Nikolajević, Nenad Vukman i Branko Vudrag, a uskoro su im se priključili vokali Goran Livaković i Igor Gulin.⁵² Prvi ozbiljniji nastup imali su 9. siječnja 1965. godine u Šibenskom kazalištu. Zanimljivo je primijetiti kako je iste večeri u susjednoj zgradi, u Domu JNA, koncert imala grupa beogradskih pjevača na čelu s Đorđem Marijanovićem, no to nije spriječilo „Magnet“ da ispune Šibensko kazalište. Kao jedan od gostujućih pjevača, jedan dio koncerta je sa „Magnetima“ otpjevala i tadašnja zvijezda u uzlazu Mišo Kovač.⁵³

Završetkom srednjoškolskih dana, mladi šibenski glazbenici otišli su na studije u velike gradove te oba sastava prestaju djelovati. Zato se pojedini članovi „Magneta“ i „Mjesečara“ okupljaju u Šibeniku u grupu koja je pod nazivom „Šibenčani“ održala prvi koncert na Dan Republike 1965. godine.⁵⁴ Ista ta grupa će se na zajedničkoj zagrebačkoj studentskoj adresi u sastavu: Siniša Škarica, Neven Mijat, Berislav Baranović, Mirko Vukšić, Aljoša Gojanović i Nikica Šprljan imenovati kao grupa *Mi*, čiji će kasniji singlovi *Bam Bam Ba Ba Lu Bam* i *Ljubav ti više nije važna* postati hit singlice popularne glazbe.⁵⁵

Upravo će na ovim temeljima društvenog i kulturnog razvoja Šibenika nakon Drugog svjetskog rata nastati i mnogi drugi glazbeni sastavi ili kulturna društva. Samim time, kao grad u razvoju, kako kulturnom tako i gospodarskom bio je pogodno mjesto za organizaciju jedne manifestacije kakav je bio Festival djeteta.

⁵¹ Livaković, *Raspjevani*, 483.

⁵² Škarica, *Kad je rock bio mlad*, 101.

⁵³ „„Magnet“ – Prvi nastup“, *Šibenski list*, 13. siječnja 1965.

⁵⁴ Livaković, *Raspjevani*, 485.

⁵⁵ Škarica, *Kad je Rock bio mlad*, 133.

slika br. 8 Vokalno instrumentalni sastav „Magnet“

4. DIJETE U VREMENU POTROŠAČKOG DRUŠTVA

4.1. Dijete i potrošačko društvo

Mnogi su rekli da je sve počelo sa festivalom, ali ipak ne onim šibenskim. Te godine je na prvom Opatijskom festivalu Zdenka Vučković u duetu sa Ivom Robićem otpjevala tekst Alke Ruben i zaželjela auto, bicikl i romobil, a ujedno i osvojila prvu nagradu Opatijskog festivala. Zanimljivo je kako društvo uzima taj stih kao znak nekog novog vremena, doista novog, ali mnogi zanemaruju da taj stih dolazi iz usta djeteta, prve generacije odrasle u potrošačkoj kulturi. Tako su mali pioniri, koji su dali časnu pionirsku riječ da će marljivo učiti i raditi, postali sasvim ravnopravni dio potrošačke kulture. Proces urbanizacije i industrijalizacije koji je počeo puniti gradove, napuštanje seoskih područja, nagla industrijalizacija te sveopći napredak doveo je promjena načina života, ali i kulture življenja.

Slična situacija dogodila se i u Šibeniku pa se tako od 1948. godine kada je samo naselje imalo 16 123 stanovnika, do 1971. godine broj stanovnika gotovo udvostručio, jer je navedene 1971. godine Šibenik imao 30 637 stanovnika. Iz toga možemo zaključiti kako je Šibenik, tijekom razdoblja prvih deset godina Festivala djeteta dobio gotovo 15 000 stanovnika, uglavnom mladih obitelji s djecom.⁵⁶

⁵⁶ Državni zavod za statistiku, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001. (<https://web.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske.htm> pristup: 1. ožujka 2023.)

	1948.	1953.	1961.	1971.
Šibenik	16 123	18 718	25 645	30 637

Tablica 1. Broj stanovnika u Šibeniku prema godinama (Izvor: Državni zavod za statistiku)

U promatranom vremenu od 1952. do 1974. godine obiteljski prihodi u Jugoslaviji su porasli za 27 puta, dok su troškovi života porasli za devet puta. Očito je i puno malih Zdenki zaželjelo automobile jer je u Jugoslaviji 1955. godine prometovalo 12 622 automobila, a do 1970. godine taj broj raste na 720 874. Tih godina raste osobna potrošnja za 10%, dok dohodi rastu nešto manjih 9%. Smanjuje se udio potrošnje kućanstva na prehranu, a raste udio potrošnje za kulturu i razonodu.⁵⁷ Početkom pedesetih godina u Hrvatskoj je djelovalo 7030 manjih trgovina, dok je na kraju tog desetljeća bilo njih 10.454, što bi bilo povećanje broja za skoro 50%.⁵⁸ Do 1970. godine je gotovo svaka obitelj posjedovala radio-aparat, a program je emitirala 61 radiostanica. U isto vrijeme poljoprivrednog stanovništva je bilo oko 37,6% dok ga je 1953. godine bilo dvije trećine. Tiskalo se gotovo pet puta više novina i časopisa, dok je tiraža prelazila 228 milijuna što bi bilo gotovo stotinu i pedeset puta više nego u desetljeću prije.⁵⁹ Izgleda da tih godina građanstvo sve više troši na razonodu, a manje u razvijanje kućanstva sa tehnologijama koje danas podrazumijevamo kao osnovnim kućanskim pomagalicama. Tako je 1962. godine radioaparat posjedovalo 64% stanovništva, što je bilo tri puta učestalije od plinskog ili električnog štednjaka, dok je gramofon posjedovalo dvostruko više kućanstava nego perilicu rublja. Kao još jedan zanimljiv primjer, 1968. godine je više bilo kućanstava sa televizorom nego sa hladnjakom. Tek krajem sedamdesetih gramofoni i radioaparati počinju gubiti statističku bitku sa štednjacima i hladnjacima.⁶⁰

Kroz čitav taj period djeca su odrastala u vremenu promjene, mnoštvo djece je napuštalo ruralne krajeve i odlazilo u nove gradske cjeline. Tako je bilo i u Šibeniku, gdje su mnogi radnici nakon pronalaska radnog mjesta u novim industrijskim gigantima napuštali svoja sela i odlazili živjeti u grad.

⁵⁷ Igor Duda, „Samoposluga kao vijest dana. Počeci suvremenog potrošačkog društva 1950-ih i 1960-ih godina,“ *Problemi sjevernog Jadrana* 8 (2003): 5-6.

⁵⁸ Igor Duda, „Svakodnevnica pedesetih: od nestašica do privrednog čuda,“ u *Način u jeziku/Književnost i kultura pedesetih. Zbornik radova 36. seminara Zagrebačke slavističke škole*, ur. Krešimir Bagić (Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagrebačka slavistička škola, 2008), 75.

⁵⁹ Igor Duda, *U potrazi za blagostanjem. O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih* (Zagreb: Srednja Europa, 2014), 56.

⁶⁰ Igor Duda, „Tehnika narodu! Trajna dobra, potrošnja i slobodno vrijeme u socijalističkoj Hrvatskoj,“ *Časopis za suvremenu povijest* 37, br. 2 (2005), 382.

„Moja obitelj, prije useljenja, živjela je na Lozovcu. Otac je radio u TLM-u, a majka u ambulanti. Imala sam bezbrižno djetinjstvo. Cili dan bi bila vani, a u kuću san ulazila samo kad bi me zvali. A onda? Čujem ih kako govore da u studenom 1963. godine selimo u Šibenik. A u Šibeniku san bila dva puta. Jedan put s materon, a drugi put kod tete i plakala da dođu po mene. Mala sa sela ugledala "Guliverovu" zgradurinu crvene boje. Ušli u nešto, šta su rekli da se zove lift, i tako te vozi do devetog kata di nam je bija stan. Meni stavili laštik oko vrata, a na njemu ključ od stana. Lipo! Upisali me u školu "Lepa Šarić". Rekli su mi da neboder ima 14 katova. Ajme! Nikoga ne poznaš, ne možeš vani. Kako će mi proć vrime u tom neboderu?“
 - M.M. (Crveni neboder)⁶¹

slika br. 9 Nova stambena gradnja u Šibeniku, u prvom planu „Ležeci neboder“, a u pozadini „Plavi“ te iza njega „Crveni neboder“.

Djevojčica sa Lozovca je jedna od mnogih koji su svoje djetinjstvo na selu zamijenili sa gradskim životom, no onda se krajem pedesetih godina u šibenskim dječjim krugovima počelo šušcati o nekom festivalu.

„Tako su krajem školske godine 1958., naše "izvidnice" i "uhode" donijele vijest da se nešto čudno događa u gradu, posebno na trgu kod Katedrale, gdje se grade nekakve visoke drvene ograde i podijumi. Klapa je brzo obavila "očevid": saznali smo da će 19. srpnja

⁶¹ Marijana Klisović, *Život u oblacima : 1959.-2019. : 60 godina od izgradnje crvenog i plavog nebodera: katalog izložbe* (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 2019.), 26.

započeti Festival djeteta u našem gradu. Iako nismo znali što bi to trebalo točno biti, svi smo instinktivno osjećali da će to ljeto biti uzbudljivije od ostalih.” - Petar Ivas⁶²

4.2. Festivalizacija

Kruha i igara, ili kako zabaviti narod? Odnosno, traže li ljudi sami nakon osiguranog kruha, igre? A počelo je sve sa Igrama, odnosno sa tada još uvijek festivalom dalmatinskih kazališta koji se 1950. godine počeo održavati u Dubrovniku, a kasnije će se transformirati u Dubrovačke ljetne igre, manifestaciju od nacionalnog, ali i međunarodnog značaja. I od tada su gradovi na obali Jadranskog mora počeli jedan za drugim pokretati manifestacije kojima bi ispunili uglavnom ljetne dane. Organizacija festivala u ljetnim danima postala je i stvar prestiža, odnosno čak i mjerilo kulturnog razvoja pojedine zajednice. Tako je u Puli direktor pulskog kinematografa Marijan Rotar 1953. godine organizirao prvu reviju stranog filma, koja je zbog svog uspjeha sljedeće godine postala revija domaćeg filma. Iako nije bila organizirana kao festival idućih će godina prerasti u ono što danas poznajemo kao Pula film festival, koji je također festival od nacionalnog značaja.⁶³ Prvi festival zabavne glazbe je 1954. godine u Zagrebu organiziralo Hrvatsko društvo skladatelja, a kasnije će postati poznat pod imenom Zagrebački festival.⁶⁴ Iste godine prvi put se održavaju i Splitske ljetne priredbe, koje danas poznajemo kao festival Splitsko ljeto. Nakon njega se 1958. godine, u Opatiji, pod utjecajem popularnog talijanskog festivala u San Remu počeo održavati i Opatijski festival zabavne glazbe.

Upravo iste te 1958. godine će Šibenik, kao i ostala mjesta 'od Pule do Dubrovnika' krenuti u organizaciju svog Festivala. Jedino je pitanje bilo, kakvog Festivala?

Međutim, iz današnje perspektive možemo si postaviti i pitanje zašto baš Šibenik. Odnosno, zašto uopće održavati Festival i zašto baš za djecu? Zanimljivu tezu koja se može primijeniti i na ovaj šibenski slučaj dao je Eric Hobsbawm u svom djelu „*Fractured times: culture and society in the twentieth century*.“ On u poglavlju „*Why hold festivals in the twenty-first century?*“ razlaže tezu kako većina kvalitetne kulturne proizvodnje ne dolazi iz karakterističnih centara moći u dvadesetom stoljeću. Naime, većina poznatih festivala održava

⁶² Ivan A. Petras, *Sličice iz kvartira* (Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2006), 72.

⁶³ Tomislav Kurelec, „Dostojno jubileja: 60. festival igranog filma u Puli, 13-27. srpnja 2013.“, *Hrvatska revija* 3, (2013), 79-82.

⁶⁴ Anita Buhin, „Opatijski festival i razvoj zabavne glazbe u Jugoslaviji (1958. – 1962.).“, *Časopis za suvremenu povijest*, 48, br. 1, (2016), 149.

se na periferiji ili u manjim gradovima. Razlog je prilično jednostavan, pošto ovakve vrste festivala i kulturne produkcije nisu namijenjeni za stvaranje profita, dapače, uglavnom proizvode gubitke i nedostaje im sredstava, potreban je veći broj volontera i dobrovoljaca. Upravo zbog toga organizacije takvih festivala i kulturnih inicijativa zahtijevaju određenu dozu društvenog duha i zajedničkog cilja te posebnog osjećaja za tu manifestaciju kako bi organizacija bila što uspješnija. Hobsbawm zbog toga smatra da su takvi osjećaji zajedništva i kolektivne stvari gotovo nemoguće u velikim gradovima, pa zbog toga neprofitabilni festivali uspijevaju u manjim sredinama.⁶⁵

5. “TAMO GDJE JE ZORA I GDJE TRAJU SNI” - O FESTIVALU DJETETA

5.1. Ideja, pokretači i izvedba prvog Festival djeteta

„Drug Roca Josip boraveći duže vremena u Šibeniku, osjetio je izvjesnu kulturnu prazninu, koja pritišće ovaj naš lijepi dalmatinski gradić.“⁶⁶ Tom rečenicom započeo je prof. Božo Stošić raspravu o pismu akademskog slikara Josipa Roce na sjednici Savjeta za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora Općine Šibenik koja je održana 13. prosinca 1957. godine. Naime, Josip Roca poslao je Savjetu za prosvjetu i kulturu pismo u kojem daje svoj prijedlog o organiziranju ljetnog festivala u Šibeniku. Kao prvenstveni problem navodi kulturnu prazninu u ljetnim danima, međutim i potrebu da se turistima, kako stranim tako i lokalnim, stvori sadržaj da se duže zadrže u Šibeniku. Također, Roca u pismu navodi da bi u koheziji takvog festivala i već postojećih kulturno-povijesnih spomenika, s vremenom Šibenik dobio fizionomiju kulturnog dalmatinskog grada. Nadalje navodi ono što nam je danas vidljivo iz historijskog konteksta vremena, da Šibenik više nije samo težački grad, nego tehnološki razvijen grad sa obrazovanim mladim obiteljima.

U raspravi je naglašeno kako: „Sva mjesta duž našeg Jadrana, počevši od Pule pa do Dubrovnika imaju po neki festival.“ Samim time se na sjednici postavlja i pitanje, „Kakav bi trebao izgledati festival u Šibeniku i njegov cilj?“⁶⁷

⁶⁵ Eric Hobsbawm, *Fractured times: culture and society in the twentieth century* (London: Hachette Digital, 2013.), 42.

⁶⁶ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 13. prosinca 1957.

⁶⁷ Isto.

Odmah je zaključeno kako „... sadržaj festivala mora biti originalan tj. da se nije tako nešto organiziralo već u drugom gradu ili mjestu.“⁶⁸ Božo Stošić, zatim izlaže kako su mještani grada predlagali festival pjevačkih zborova, ali da je puno važnije brinuti se za pravilan umjetnički odgoj mladih generacija i kako treba pristupiti organizaciji dječjeg festivala. Upravo tom rečenicom stvorena je ideja o organizaciji dječjeg festivala u Šibeniku.

Međutim, i dalje je nejasno čija je ideja o organizaciji tematski dječjeg festivala. Naime, iz zapisnika se da naslutiti da je prof. Stošić tu ideju iznio pred Savjet, no nije razjašnjeno dolazi li ta ideja iz pisma Josipa Roce, ili je ta ideja došla od prof. Stošića.⁶⁹

U dokumentarnom filmu HRT-a *Cijeli život je festival*, koji je objavljen povodom 50. Međunarodnog dječjeg festivala, Josip Roca navodi kako je on predložio da to bude „festival umjetnosti za djecu i dječje umjetnosti“. Također navodi kako je ideju dobio sa druge strane Jadrana, jer se u Palermu kao svjetskom centru lutkarstva održavao međunarodni festival lutkarstva.⁷⁰

Na istoj sjednici Savjeta za kulturu i prosvjetu odmah je predložen i sadržaj, odnosno program budućeg festivala. Po navedenoj koncepciji festival bi programski sadržavao priredbe kazališta lutaka, izložbe dječjih crteža, filmove za djecu, izložbu literature za djecu, sajam dječjih igračaka i pionirsko kazalište sa baletom.⁷¹

Pošto su ga svi članovi Savjeta prihvatili, prijedlog za održavanje ljetnog festivala za djecu je usvojen. Također, odlučeno je kako bi se program festivala za djecu trebao održati u sedmom mjesecu, dok bi se prije predloženi festival pjevačkih zborova trebao održati u osmom mjesecu. Važno je i odmah uočiti kako će „...ovaj ljetni dječji festival, imati međunarodno značenje.“ Odmah je odabran i odbor za organizaciju i rad festivala, u njemu su izabrani Asja Maroti, Mile Janković, Šime Guberina, Branko Belamarić, Stana Burazer, te je odlučeno kako se treba odmah obavijestiti i Josipa Rocu koji je izvorno dao prijedlog za održavanje festivala.⁷²

⁶⁸ Isto.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ *Cijeli život je festival*, redateljica Snježana Šamac (HRT, 2010.)

⁷¹ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sa sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 13. prosinca 1957.

⁷² Isto.

Zanimljivo je kako tih dana u lokalnom šibenskom listu nema spomena o osnivanju festivala, već se sa sjednice Savjeta samo prenosi kako je izabran savjet za djelovanje Kino poduzeća u Šibeniku.⁷³

Do sljedeće sjednice navedenog Savjeta 13. siječnja 1958., sudeći po raspravi učinilo se „vrlo malo“. Zbog toga je predložena nova komisija, u sastavu: Branko Belamarić, Asja Maroti i Šime Guberina. Njima je naloženo da pošalju dopis Glavnom odboru društava „Naša djeca“⁷⁴, i to „na ruke drugu Koritniku“, kako bi stvorili kontakt i oformili dva tijela, jedno u Šibeniku, a drugo u Zagrebu.⁷⁵ Od „pravnog lica“ odbora društva „Naša djeca“ trebalo se dobiti prijedloge, zaključke i pristanak kako bi se moglo krenuti u organizaciju festivala.⁷⁶

Taj odbor pristupio bi tehničkoj strani organizacije, dok je planirano da sami inicijator Josip Roca bude odgovoran za umjetnički dio, uz kojeg bi bila imenovana još nekolicina izabranih.⁷⁷

Očito se u sljedeća dva tjedna također nije puno napravilo jer na sljedećoj sjednici Savjeta prof. Stošić donosi novosti sa svog puta u Zagreb. Naime, on se tamo sastao sa Mladenom Koritnikom i s njim otišao na sjednicu Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu. Na sjednici se pomalo čudno optuživalo grad Šibenik kako dosad ništa nije dao(!?), te kako uopće nije ni potrebno da se bilo što održi u Šibeniku.⁷⁸ Također, naglašeno je kako u gradu Šibeniku nema mjesta za smještaj svih potrebnih sudionika i rukovodioca festivala.

Međutim, ponovno se došlo do zaključka da se oformi još jedna nova komisija, a ovaj put su za članove predloženi sam prof. Stošić i prof. Ivo Livaković zajedno s ostalima.

U Zagrebu se očito raspravljalo i o prvih par točaka festivalskog programa, pa je tako predložena izložba dječjih radova i crteža, koji bi se skupili tijekom godine. Predložena je i revija sedam filmova, koji bi ulaznicama financirali sami sebe, dok bi bilo moguće u jednom danu održati dvije do tri predstave.⁷⁹ Osim toga, sudjelovala bi i lutkarska kazališta iz Splita, Šibenika, Zadra i Zagreba, dječji orkestar iz Beograda i Splita. Možda je najzanimljivije iz

⁷³ „Osnovan savjet pri kino poduzeću“, *Šibenski list*, 18.12.1957.

⁷⁴ Savez društava Naša djeca je nevladina udruga osnovana 1950. godine. Ciljevi udruge su promocija i zagovaranje dječjih prava, organiziranje dječjih aktivnosti te pomoć i podrška roditeljima u odgoju djece. (prema: <https://savez-dnd.hr/naslovnica/o-savezu/> pristup 1. ožujka 2023.)

⁷⁵ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sa sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 13. siječnja 1958.

⁷⁶ Isto.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sa sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 4. veljače 1958.

⁷⁹ Isto.

aspekta razvoja proizvodnje roba za široku potrošnju što se planirala izložba dječjih igračaka, a tradicijski dio osigurao bi se izložbom narodnih nošnji iz cijele Jugoslavije.

Također je formiran stručni odbor za ilustracije, za muziku i pokret. U taj odbor „ušli su mnogi drugovi“, a za predsjednika i potpredsjednika izabrani su prof. Božo Stošić i Josip Roca.

Sukladno svim dogovorima, Glavni odbor društva „Naša djeca“ u Šibeniku, poslao je prijedlog Savjetu za nauku i kulturu Narodne Republike Hrvatske kako bi osigurali sredstva od 10 000 000 dinara za organizaciju festivala. Smatralo se kako će navedeni novac biti dostatan. Josip Roca je novim pismom predložio „jednog druga“ za voditelja festivala, međutim, odlučeno je kako će se prijedlog odbiti dok se ne osiguraju potrebna sredstva.⁸⁰

Prvu javnu vijest o novom festivalu donosi *Šibenski list* 12. veljače 1958. godine, gdje se u maloj kartici donosi informacija kako će se nadolazećeg ljeta organizirati dva festivala, prvo u svibnju lokalni festival kulturno-umjetničkih društava, zborova i glazbi, a zatim tijekom srpnja i „dječji festival Jugoslavije“ na kojem će biti prikazane „sve moguće dječje aktivnosti“.⁸¹

Međutim, organizaciju festivala je u ožujku potresla tragična vijest da je iznenada u 46. godini života preminuo jedan od inicijatora festivala, prof. Božo Stošić.⁸² Upravo se na to referirala i Josip Roca na sljedećoj sjednici Savjeta za prosvjetu i kulturu 5. svibnja 1958. godine, kako i sam naglašava da se nakon te potresne vijesti nije moglo ništa raditi po pitanju festivala. Sudeći po svemu, vjerojatno je došlo čak u pitanje i održavanje festivala. No, kako sam Roca kaže, kasnije se ustanovilo kako bi se festival „stvarno trebao održati“ i „da bi bio od velike važnosti za Šibenik“.⁸³

Planirano je da se festival otvori 12. srpnja 1958. godine i da program traje do 24. srpnja. Josip Roca započeo je diskusiju o prostorima i pozornicama na kojima će se održavati festival i predlaže da se program održi u dvorani „Partizana“, današnjoj sportskoj dvorani „Miminac“, no taj prijedlog je odbijen zbog prevelikih sredstava utrošenih za adaptaciju prostora.⁸⁴ Zatim je izložen i prijedlog festivalskog programa zajedno s potrebnim financijama za svaku od

⁸⁰ Isto.

⁸¹ „Dvije festivalske priredbe“, *Šibenski list*, 12. veljače 1958.

⁸² „Prof. Božo Stošić“, *Šibenski list*, 26. ožujka 1958.

⁸³ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 5. svibnja 1958. godine.

⁸⁴ Isto.

pojedinih stavki programa. Ispostavilo se da je od traženih 10 000 000 dinara na početku organizacije, do kasnije predviđenih 5 000 000 dinara, na kraju u plan festivala štedljivo uvršten samo trošak od 3 200 000 dinara. Predsjednik Narodnog odbora općine Šibenik, Petar Rončević rekao je kako ta cifra nije velika, ali da ta sredstva ipak treba nekako skupiti, pa da se svakako treba obratiti lokalnim poduzećima koja bi neke od usluga mogli napraviti na svoj trošak, dok bi ostale troškove snosio Narodni odbor.⁸⁵

U svrhu finalizacije organizacije festivala imenovan je prošireni festivalski odbor kojem je za predsjednika izabran potpredsjednik Narodnog odbora općine Šibenik Josip Ninić, za potpredsjednike Josip Roca i Ivo Livaković, za sekretare Jožu Ladovića iz Zagreba, te brata poznatog redatelja Mate Relje, arhitekta Tomu Relju, a za administrativnu tajnicu izabrana je Asja Maroti.⁸⁶ Na istoj sjednici, naglašeno je kako *Šibenski list* mora donositi vijesti o angažiranju festivala.

Angažman se može vidjeti u broju *Šibenskog lista* sa datumom 11. lipnja 1958. godine u kojem se drugi put donosi vijest o organizaciji festivala. U maloj novinskoj kartici navedeno je kako će se u Šibeniku „od 19. do 28. srpnja ove godine održati Festival dječje aktivnosti, koji organizira Savjet za prosvjetu NO-a općine Šibenik u suradnji sa Centrom za dječji crtež pri Glavnom odboru društva „Naša djeca“ Hrvatske.“

Ono što se može zaključiti iz novinskog dopisa je da se u međuvremenu ipak odustalo od datuma otvaranja 12. srpnja, te se zbog kašnjenja u organizaciji otvaranje odgodilo za tjedan dana. Također, uz Savjet za prosvjetu i kulturu NO-a općine Šibenik kao suorganizator priznat je i Centar za dječji crtež društva „Naša djeca“ na čijem čelu je slikar Josip Roca.

Na sjednici Savjeta za prosvjetu i kulturu 20. lipnja 1958. godine intenzivirane su pripreme za Festival. Novi predsjednik Savjeta Ivo Livaković, naglasio je kako je proračun festivala konstantno smanjivan, no da je cifra i dalje previsoka. Zbog očitih financijskih problema odlučeno je kako se ansamblima i gostima neće isplaćivati nagrade, već samo sredstva nužna za održavanje programa. Predloženo je kontaktiranje lokalnih poduzeća za sponzoriranje, no prisutni su svjesni da poduzeća i sama imaju financijskih problema te da će teško doći do sponzorstva. Ivo Livaković naglašava kako se festival približava, te da je potrebno ozbiljno pristupiti organizaciji rada i smještaju sudionika. Isto tako, Ansambl LADO

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ Isto.

je zamoljen da svoj nastup u Šibeniku ne održava u vremenu od 19. do 28. srpnja kad bi se u Šibeniku održavao Festival djeteta.⁸⁷

Očito se u organizaciji Festivala nakon te sjednice prešlo s riječi na djela, jer u arhivskim spisima više ne postoji nikakav organizacijski zapis. Ono što znamo iz novina je da je osnovan i Počasni odbor Festivala u kojem su bili između ostalih predsjednik Sabora NRH Nikola Sekulić, zastupnik Ivan Ribar (koji je sudeći po novinskim zapisima često ljetovao u okolini Šibenika) te predsjednik Prosvjetnog Sabora Hrvatske Ivan Šibl.⁸⁸ Također, iz novina saznajemo kako je formiran i poseban odbor od 20 članova, samo za potrebe organizacije Festivala.

Festival je ipak na kraju otvoren u subotu 19. srpnja u dvorani „Partizan“, i to otvaranjem savezne izložbe dječjih crteža u 18 sati, dok je u 20 sati na Trgu Republike Festivalski orkestar, Dječji zbor Radio Zagreba zajedno s članovima plesnog ansambla Dječjeg kazališta „Ognjen Prica“ iz Osijeka izveo prigodni svečani program.

slika br. 10 Ulica bratstva i jedinstva(današnja ulica Stjepana Radića), ljeto 1958. godine

Većina programa se održavala kao i danas, na Trgu Republike, u Narodnom kazalištu te na Trgu četiri bunara. Festivalski program je sa predviđenih 12 na početku, skraćen na 8 festivalskih dana. Većinu programa su iznijela četiri gostujuća ansambla, Pionirsko kazalište

⁸⁷ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 20. lipnja 1958.

⁸⁸ „Počasni odbor“, *Šibenski list*, 16. srpnja 1958.

„Trešnjevka“, Beogradsko dječje pozorište „Boško Buha“, osječko Dječje kazalište „Ognjen Prica“ te Dječji zbor Radio Zagreba. Osim njih na festivalu je sudjelovalo i Kazalište lutaka iz Šibenika te Festivalski orkestar.⁸⁹

Osim kazališnih predstava i koncerata, otvorena je izložba dječjih knjiga i ilustracija, te izložba lutaka i dječje scenografije. Posljednjeg dana festivala vidljiv je i početni odraz potrošačke kulture pa je tako održana i revija suvremenog oblačenja djeteta.⁹⁰

Sa literarnog dijela Festivala, u šibenskom Kazalištu u srijedu 23. srpnja održan je razgovor sa piscima u kojem su sudjelovali Grigor Vitez, Vesna Parun, Danko Oblak i Mladen Bjažić. *Šibenski list* u izvještaju piše da je „Kontakt s djecom odlično uspostavljen.“, ali i „Šteta je što je odaziv kulturno prosvjetnih radnika iz grada bio slab.“⁹¹ Djeca su s oduševljenjem slušala anegdote rođenih Zlarinjana Vesne Parun i Mladena Bjažića. Grigor Vitez zaključio je kako bi ovakvih događaja trebalo biti više jer su na prvom Festivalu bili manje zatupljeni od onih kazališnih. Naglasio je kako je trebalo pozvati više pisaca, posebno iz Beograda i Ljubljane poput Čopića ili Seliškara. Također dao je ideju za sajam dječje knjige gdje bi uz popust djeca dobila i autogram autora.⁹²

Program na trgovima i ulicama obilježio je nesvakidašnji incident. Naime, na ulazu u šibenski park sa strane Poljane bile su postavljene skulpture trubadura s gitarom i djevojčice modelirane od žice. Jedne noći na razočaranje djece navedene skulpture su netragom nestale. No kasnije je pronađen i krivac, naime skulpture su tijekom noći pokidali i uništili nogometaši, točnije juniori Crvene zvezde. Beogradski mladići su sudjelovali na polufinalnom turniru omladinskog prvenstva FNRJ u nogometu koji se održavao u Šibeniku. Kako su na istom turniru bili prvi ispred domaćina Šibenika, te Rudara iz Trbovlja i Veleža iz Mostara, očito su pobjedu proslavili uništavajući skulpture u parku.⁹³

Nakon završetka prvog Festivala djeteta odlučeno je kako isti mora postati „Stalna manifestacija jugoslavenskog karaktera.“ te je izabran stalni Festivalski odbor, na čijem čelu je bio Josip Roca.⁹⁴ Nadalje, na konferenciji koja je održana nakon Festivala zaključeno je „...da je Prvi festival djeteta u potpunosti opravdao potrebu organiziranja festivala, kao značajnog faktora u estetskom odgoju djece i omladine.“, osim toga i da je „...Šibenik kao

⁸⁹ „Program festivala“, *Šibenski list*, 16. srpnja 1958.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ „Festivalske priredbe“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

⁹² „Trebali bi nastupiti svi istaknutiji naši dječji pisci“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

⁹³ „I nogometaši su pokazali što znadu“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

⁹⁴ „Nakon prvog festivala djeteta: Stalna manifestacija jugoslavenskog karaktera“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

mjesto s kulturnim vrijednostima, snažnim razvojem privrednog i kulturnog života i vanrednim prirodnim ljepotama, vrlo pogodan za održavanje festivala.“⁹⁵ Kako bi festival postao tradicionalna manifestacija jugoslavenskog karaktera izabran je festivalski odbor, u koji su osim lokalnih entuzijasta pozvani i mnogi intelektualci i pedagozi sa šireg jugoslavenskog prostora od kojih možemo izdvojiti imena poput Nenada Turkalja, Danka Oblaka, Grigora Viteza, Vilka Glihe i drugih.⁹⁶

Dojmovi nakon održanog festivala su bili uglavnom pozitivni, svi su naglašavali kako je s obzirom na kratko vrijeme pripreme i nedostatak sredstava Festival jako dobro organiziran. Inicijator Festivala akademski slikar Josip Roca u svom osvrtu kazao je kako su „prvi rezultati iznad očekivanja ostvareni na zadovoljstvo organizatora, djece i ostalih građana Šibenika.“⁹⁷ Književnik Danko Oblak u svom osvrtu smatra kako je s obzirom na trajanje priprema Festival u potpunosti uspio, ali i da u budućnosti treba postići harmoničnost u programu.⁹⁸ Zanimljivo je da je većina gostiju naglasila komplementarnost arhitekture grada Šibenika s održavanjem ovakvog Festivala, pa tako tada mladi student Muzičke akademije u Zagrebu i budući dirigent Nikša Bareza smatra da je Trg četiri bunara sa svojom akustikom idealno mjesto za koncerte.⁹⁹

U studenom iste godine Socijalističkom savezu radnog naroda Jugoslavije podnesen je i izvještaj o 1. Festivalu djeteta. U njemu se obrazlaže potreba za Festivalom na području estetskog odgoja djece, te se kao i u novinskim priložima naglašava kvaliteta Festivala s obzirom na trajanje priprema i financijske potrebe. Analizirane su sve programske stavke Festivala, te njihova opravdanost kod edukacije djeteta. Prvi put se u izvještaju spominje planiranje i znanstvenog dijela Festivala, odnosno seminara koji se planiraju održavati na sljedećim Festivalima. U zaključku Festivalski odbor poziva sve društvene organizacije koje su zainteresirane da sudjeluju u organizaciji Festivala.¹⁰⁰

Nakon održavanja Festivala ostali su razmjerno veliki dugovi, osobito prema tiskarima i Zavodu za autorska prava. Tomislav Relja je na sastanku Savjeta za prosvjetu i kulturu iznio

⁹⁵ Isto.

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ „Prvi rezultati su iznad očekivanja“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

⁹⁸ „Treba postići harmoniju“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

⁹⁹ „Četiri bunara - idealno mjesto za koncerte“, *Šibenski list*, 30. srpnja 1958.

¹⁰⁰ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Izvještaj o „I. Festivalu djeteta“, broj: 5/58, Zagreb, 4. studenog 1958.

da je financijsko stanje Festivala nezavidno, te da postoje veliki dugovi. Na istom sastanku je obećano kako će nakon rebalansa dugovi biti podmireni iz općinskog proračuna.¹⁰¹

5.2. Od prvog do trećeg Festivala pet godina

U listopadu 1958. godine na Savjetu za prosvjetu i kulturu u Šibeniku se raspravljalo o budućnosti Festivala djeteta. Predsjednik Savjeta Ivo Livaković otvorio je sjednicu te pokrenuo raspravu te riječ prepustio Živku Gojanoviću koji je tijesno sudjelovao u organizaciji prvog Festivala. On je kazao da postoje dva pitanja, treba li se Festival i dalje održavati, te ako treba dati mu formu života.¹⁰² On je sudjelovao na jednom sastanku u Zagrebu, na kojem su sudjelovali samo „oni koji su za Festival“, jer postoje dvije struje mišljenja „jedni su za Festival, a jedni protiv njega.“¹⁰³ Detalji sastanka, kao i razlozi protivljenja Festivalu nisu poznati iz navedenih dokumenata. Pošto je većina prisutnih za održavanje Festivala, predlaže se da Festival bude ustanova, a da u radu te ustanove sudjeluju sve društvene organizacije i ustanove „koje imaju veze sa djecom“. Na sastanku u Zagrebu predan je i nacrt pravilnika rada Festivala kao ustanove. Publika Festivala bi po prijedlogu bila, ne djeca, nego pedagozi i ostali stručnjaci koji se bave razvojem djeteta kako bi usvojili forme i načine kako prići odgoju djece.¹⁰⁴ Osim toga, Festival ne bi trebao imati turistički aspekt, „čemu pridonosi izbor mjesta, odnosno grad Šibenik.“¹⁰⁵ Predsjednik Narodnog odbora Petar Rončević u svojoj diskusiji ispričao je doživljaje sa Kongresa za zaštitu djece u Beogradu, gdje je čuo da je šibenski festival „jedina pozitivna aktivnost u posljednje vrijeme.“ Osim toga, Rončević naglašava kako u Beogradu i Sarajevu gledaju pozitivno prema organizaciji Festivala, te da su zbog takvog stava već i osigurana neka sredstva za organizaciju. No isto tako naglašava kako su u Zagrebu na početku bili rezervirani prema organizaciji Festivala, ali da se takva klima mijenja te da je potrebno i kod drugih republika steći senzibilitet prema Festivalu.¹⁰⁶ Na kraju sastanka je predloženo da se piše Sekretarijatu za prosvjetu i kulturu NO-a Dubrovnik kako bi se dobio pravilnik rada „Ljetnih igara“ koji bi se koristio za izradu pravilnika Festivala djeteta.¹⁰⁷

¹⁰¹ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 6. listopada 1958.

¹⁰² Isto.

¹⁰³ Isto.

¹⁰⁴ Isto.

¹⁰⁵ Isto.

¹⁰⁶ Isto.

¹⁰⁷ Isto.

Tijekom 1959. godine u referentnoj novinskoj građi kao i u arhivskoj građi Festivala ne postoji mnogo informacija o stanju Festivala. U građi arhiviranoj od 1960. godine jasno se iščitava kako Festivalski odbor djeluje na dva mjesta, jedan u Šibeniku u sklopu Savjeta, dok je drugi u Zagrebu. Čini se kako je Festivalski odbor koji je djelovao u Zagrebu zapravo nosio organizaciju Festivala sve do osnivanja ustanove s sjedištem u Šibeniku. Zbog toga se na raspravama Savjeta za prosvjetu i kulturu u Šibeniku često može iščitati da članovi Savjeta odlaze na sastanke u Zagreb. Na dijelu sjednice Savjeta 18. travnja 1960. odobrava se honorarni ugovor za zagrebačkog studenta Arsena Bega iz Šibenika koji bi se bavio administrativnim poslovima „koji se dobrim dijelom obavljaju u Zagrebu.“¹⁰⁸ Kod istraživanja administrativne povijesti Festivala između 1958. i 1963. godine teško je donositi detaljnije zaključke jer se navedena građa ne nalazi u sklopu arhiva Festivala, a možemo zaključiti da postoji zbog sporadičnih dokumenata naslovljenih na zagrebački odbor Festivala.

Sa sjednice iz travnja 1960. iz izlaganja Živka Gojanovića vidljivo je da su pripreme za drugi Festival djeteta već intenzivne, te da je on sam par dana boravio u Zagrebu u sklopu organizacije Festivala. Očito je i Festival zadržao simpatije na saveznoj razini, jer se iz saveznog proračuna osiguralo 3 000 000 dinara za održavanje Festivala, dok je republički Savjet za kulturu osigurao 1 000 000 dinara, a za ostatak od 3 000 000 dinara je planirano pokriće iz općinskog proračuna.¹⁰⁹ Imenovana je i Komisija za program drugog Festivala u kojoj su kao članovi izabrani Milivoj Pogrmilović, Ivan Gattin, Andrija Mutnjaković, Nenad Turkalj i Špiro Guberina.¹¹⁰

Ponovno se povukla i problematika osnivanja Festivala kao ustanove, te otvaranja računa s kojeg bi se financirala organizacija te izbor osobe za direktora Festivala zajedno s šefom računovodstva.

Zanimljivost je i rasprava o prostornoj problematici Festivala, pa tako Ivo Livaković daje riječ Tomi Relji koji je iznio ideju da se na tvrđavi sv. Mihovila za potrebe Festivala uz manje investicije te dobrovoljni rad omladine, sindikata, članova SSRN i pripadnika JNA, može osposobiti ljetna pozornica sa 1200 sjedećih mjesta. Izgradnja navedene ljetne pozornice trebala je započeti čim kaštel napuste pripadnici JNA, što su morali učiniti do 10. svibnja, a sama gradnja bi se odvijala u dvije smjene s predviđenim završetkom do sredine srpnja iste

¹⁰⁸ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sa 3. sjednice Savjeta za kulturu NO Općine Šibenik“, 18. travnja 1960.

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ Isto.

godine. Prijedlog izgradnje je načelno prihvaćen, a ljetna pozornica na tvrđavi sv. Mihovila izgrađena je i otvorena 2014. godine u kapacitetu od 1077 sjedećih mjesta, financirana iz fondova Europske unije.

Sjednica je prekinuta i nastavljena 10. svibnja, kad se za direktora Festivala predložilo Iliju Ivezića, glumca Narodnog kazališta u Šibeniku, a za šeficu računovodstva se predlaže Nina Petrić ili neko koga ona predloži. Pošto se Ivezić u tom trenutku nalazio u Zagrebu, predloženo je da ga se pronađe i telefonski kontaktira kako bi se odmah susreo i upoznao s radom i članovima programske komisije. Osim toga, Živko Gojanović predlaže da Savjet pošalje nekoliko svojih članova na sastanak festivalskog odbora u Zagreb kako bi se definirao program drugog Festivala.¹¹¹

Na sjednici Savjeta održanoj 27. svibnja izabran je Izvršni odbor koji bi se bavio svim organizacijskim poslovima drugog Festivala. Izabran je predsjednik Živko Bogdanović, podpredsjednik Milivoj Pogrmilović, Tomislav Relja kao tehnički rukovodioc, Bogde Čala kao šef računovodstva te Ivo Gattin te Andrija Mutnjaković kao članovi odbora.¹¹² Za direktora Festivala je ponovno predložen Ilija Ivezić s kojim se trebalo razgovarati o otkazu u Kazalištu lutaka. Za administrativne tajnike predložena su dva mladića s tek završenim studijem koji se 'nisu nigdje namjestili', no to je ipak odbijeno.¹¹³ Do samog otvaranja Festivala u arhivu ne postoje nikakvi zapisi, pa se u svrhu rasvjetljavanja događaja na Festivalu mora konzultirati *Šibenski list* koji je detaljno pratio događaje na drugom Festivalu djeteta. Programom Festivala predviđeno je njegovo trajanje od subote 9. srpnja do nedjelje 17. srpnja 1960. godine.¹¹⁴

Drugi Festival djeteta svečano je otvoren simboličnim nastupom lokalnih pionira, oko 250 djece iz Šibenika te dječjeg zbora Radio Zagreba koje su pratili Gradska glazba i Glazba Jugoslavenske ratne mornarice.¹¹⁵ Kao i za prvi Festival, naslovni glavni plakat za drugi Festival izradio je Stevo Binički.¹¹⁶ Nakon otvaranja Festivala formirana je kolona koja je uz pjesmu od Katedrale krenula prema Šubićevcu gdje je otvoren „Grad radosti“ u sklopu kojeg je otvorena i smotra industrijskih proizvoda za djecu.¹¹⁷

¹¹¹ Isto.

¹¹² HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sa 4. sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Općine Šibenik“, 27. svibnja 1960.

¹¹³ Isto.

¹¹⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Pregled priredaba II. Festivala djeteta u Šibeniku, 1960.“.

¹¹⁵ Isto.

¹¹⁶ Festival u plakatima, <https://www.mdf-sibenik.com/stranice/festival-u-plakatima/22.html>, (pristupljeno: 9. kolovoza 2022.)

¹¹⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Pregled priredaba II. Festivala djeteta u Šibeniku, 1960.“

Na drugom Festivalu ponovno je aktivirana pozornica na Trgu Sime Matavulja, na kojoj su se odvijale sve kazališne predstave, dok su se na trgu ispred katedrale te na Trgu četiri bunara odvijali koncerti komornih orkestara i dječjih zborova. Prvi put na Festivalu sudjeluje i Hrvatsko narodno kazalište iz Zagreba te Zagrebačko kazalište lutaka, novi gosti bio je i baletni ansambl Sarajevske opere, a ponovno su Festival posjetili prijatelji iz Dječjeg pozorišta „Boško Buha“ iz Beograda. Proboj potrošačke kulture u program Festivala vidimo i ove godine kroz reviju suvremenog dječjeg odijevanja, koja je dodatno afirmirana sajmom industrijskih proizvoda za djecu.¹¹⁸ Svakodnevne su bile i filmske matinee za djecu u kinu „20. aprila“, a ponovljeni su i razgovori pisaca sa djecom, koji su sukladno kritikama Grigora Viteza sa prvog Festivala preimenovani u „Susrete književnika s djecom“, a proširen je i krug književnika koji sudjeluju na tim susretima, te su sad imali predstavnike više jugoslavenskih republika.¹¹⁹

Na ovom Festivalu je realizirana još jedna koncepcijska ideja, pa je tako prvi put izveden i Studijski dio festivalskog programa. Godinama se naglašavalo kako Festival nije samo namijenjen djeci, već čitavom dijapazonu stručnjaka za dječje probleme. U sklopu studijskog dijela Festivala, pod vodstvom dr. Anke Matić održani su referati na bitne teme. Glavna tema bila je „Naše socijalističko društvo i estetski odgoj“ na koju se referirala sama dr. Matić, a ostale teme su bile „Filmska produkcija za djecu“ (referent Kruno Quien), „Radio u estetskom odgoju djece“ (prof. Hrvoje Juračić), „Kako nastaje muzičko djelo“ (prof. Rudolf Matz), „Razgovor o štampi za djecu“ (Viktor Cvitan) te „Lutkarska umjetnost za djecu“ (Radovan Wolf). Zanimljivo je promatrati koje teme su vodeći stručnjaci tog vremena zapravo izabrali kao goruće probleme prilikom estetskog odgoja djece te svakodnevnog života djeteta.¹²⁰ Posljednjeg dana Festivala je konferencija svih sudionika, novinara i kulturnih radnika o Festivalu i estetskom odgoju djeteta.¹²¹

U intervjuima koje je *Šibenski list* proveo sa nekolicinom šibenske djece vidljivo je oduševljenje djece s Festivalom, međutim kao kronični problem javlja se u nizu razgovora cijena ulaznica koje su za tu djecu ipak preskupe. Snalažljivi šibenski mališani tako su koristili sve trikove iz rukava da prisustvuju predstavama i programima, neki su se gurali kod prijatelja na balkonima i prozorima koji su gledali na trgove, a neki su odlazili na večernje mise u Katedralu sv. Jakova te bi sa mise „slučajno“ pokušali izaći na sporedna vrata koja gledaju na pozornicu. Kao i na prvom Festivalu, jedan od najpopularnijih programa su bili razgovori s

¹¹⁸ „Program II. festivala djeteta“, *Šibenski list*, 6. srpnja 1960.

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Studijski dio programa II. Festivala u Šibeniku“.

¹²¹ „Program II. festivala djeteta“, *Šibenski list*, 6. srpnja 1960.

dječjim književnicima na kojima su se djeca družila sa svojim književnim herojima čija su djela čitali na nastavi i kod kuće.¹²²

Književnik Viktor Cvitan smatrao je da šibenska djeca kao domaćini nisu dovoljno sudjelovala u programu, odnosno da se njima nije dalo dovoljno pažnje prilikom organiziranja programa pa preporuča da se na budućim Festivalima organizira više besplatnih predstava na šibenskim ulicama.¹²³ Grigor Vitez i na ovom Festivalu ponavljao je potrebu da se Festival još više mora razvijati u općejugoslavenskom smislu, te da se nepotrebno gleda na republički ključ i nacionalnu raspodjelu. On smatra kako se na Festivalu mora prikazati ono najbolje, bez obzira odakle dolazilo. On također uočava da su se oba dosadašnja Festivala organizirala u kratkom vremenu, pa bi se trećem Festivalu trebalo temeljitije pristupiti kako bi ispunio svoj puni potencijal.¹²⁴ Književnik Milovan Danojlić u svom osvrtu smatra da je na kraju u programu Festivala ipak prevladalo ono pošteno i napredno, nasuprot konzervativnim shvaćanjima djeteta i njegove situacije.¹²⁵ Novinar Hrvoje Juračić smatra da je uspjeh Festivala samo djelomičan, jer su neke priredbe po njemu pogrešno postavljene u program pošto nisu ništa kazivale o radu s djetetom i njegovu estetskom odgoju već su bile samo atrakcije jedne večeri. Također kritizira i pasivnost nastavnika, a posebice šibenskih nastavnika koji nisu pohađali referate o odgoju djeteta, a u završnoj misli smatra da na Festivalu nije bilo ni onog kojem je Festival namijenjen, a to je šibensko dijete.¹²⁶

Međutim po završetku Festivala otkriva se čitav niz problema u organizaciji koji nije bio vidljiv široj javnosti. Iz sjednice Savjeta za prosvjetu i kulturu NO Šibenik održane 8. listopada 1960. godine razaznaje se da organizacija nije tekla nimalo glatko. Predsjedavajući Ivo Livaković tako je u svom dijalogu naglasio da je Izvršni odbor koji je izglasan na prijašnjim sjednicama formiran da bi upravljao cjelokupnom organizacijom Festivala, međutim istu službu nije izvršio. Za vrijeme samog Festivala dolazilo je do konstantnih nesuglasica unutar Izvršnog odbora, a nakon Festivala Savjetu nije podnesen nikakav izvještaj o radu odbora. Sudeći po ovim informacijama zbog svih tih nesuglasica čitavu organizaciju Festivala na sebe je preuzeo Josip Roca, koji je po završetku Festivala podnio opširan izvještaj Općinskom

¹²² „Što kažu djeca“, *Šibenski list*, 20. srpnja 1960.

¹²³ „Viktor Cvitan: Bez dovoljnog učešća šibenske djece“, *Šibenski list*, 20. srpnja 1960.

¹²⁴ „Grigor Vitez: Festival s jugoslavenskim karakterom“, *Šibenski list*, 20. srpnja 1960.

¹²⁵ „M. Danojlić: Napredno je prevladalo“, *Šibenski list*, 20. srpnja 1960.

¹²⁶ „H. Juračić: Djelomičan uspjeh“, *Šibenski list*, 20. srpnja 1960.

komitetu SK-a i podpredsjedniku NO općine Šibenik. Zbog toga je zatražen i izvještaj Izvršnog odbora, koji se po riječima Livakovića nije u mnogim stvarima slagao sa Rocom.¹²⁷

Naloženo je i da se napravi cjelokupni materijalni inventar te se popisano mora predati poduzeću „Rivijera“. Također, naloženo je i utvrđivanje svih dugova te potraživanja kako bi se ona mogla na vrijeme izvršiti. Upravo zbog nesređenog poslovanja drugog Festivala Narodnom odboru kao organizatoru stizale mjesecima pritužbe i potraživanja, kako od ustanova tako i od pojedinaca. Kao primjer takvih potraživanja, kao i nesređene organizacije je i gubitak prvog i trećeg čina filma „Jurnjava za motorom.“ zbog čega „Zora film“ iz Zagreba prijeti sankcijama. Neki od članova Izvršnog odbora potražuju svoje honorare, a činjenica da i dalje stižu takve pritužbe sa svih strana. Zbog tih potraživanja Savjet poziva Tomu Relju i Bogdu Čala kao tehničkog rukovoditelja i šefa računovodstva Festivala da podnesu izvještaje, kao i predsjednika Izvršnog odbora Živka Gojanovića s istim zadatkom.¹²⁸ Članica Savjeta Asja Maroti napomenula je da se treba ispitati rad Izvršnog odbora, posebice njegovog predsjednika Živka Gojanovića koji je odbor napustio na samom početku Festivala te nije sudjelovao u organizaciji.¹²⁹

Zbog opetovanih problema sa organizacijom i financijama Ivo Livaković, na inicijativu predsjednice Savjeta za nauku i kulturu Narodne republike Hrvatske Anice Magašić, ponovno izlaže potrebu za osnivanjem zasebne ustanove Festival djeteta, koja bi vodila brigu o organizaciji, te kako istu treba što brže „postaviti na zdrave noge.“ Isto tako, Savjet naglašava kako bez organiziranja samostalne ustanove Savjet jednostavno nije u stanju preuzeti takvu manifestaciju samo na sebe.¹³⁰

Na ovoj sjednici je prvi put javno izložen prijedlog da se Festival organizira kao bijenale, odnosno da se Festival počne organizirati svake druge godine.¹³¹ Na taj prijedlog nadovezao se i Petogodišnji plan razvitka kulture na području Narodnog odbora općine Šibenik, u kojem se izričito planira potreba da se uz pomoć Saveznih i Republičkih organa treba stvoriti materijalnu bazu za redovito održavanje Festivala djeteta „svake druge godine.“¹³²

¹²⁷ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik sa 7. sjednice Savjeta za kulturu NO Općine Šibenik“, 8. listopada 1960.

¹²⁸ Isto.

¹²⁹ Isto.

¹³⁰ Isto.

¹³¹ Isto.

¹³² HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Petogodišnji plan razvitka kulture na području Narodnog odbora Općine Šibenik“

Pošto je očito odlučeno da će se Festival održavati svake dvije godine, sljedećih godinu dana ne pronalazimo nikakav pisani trag organizacije Festivala. Prvi spomen vezan uz Festival djeteta dogodio se na sastanku Savjeta za prosvjetu i kulturu u studenom 1961. godine kad je Ivo Livaković Savjetu najavio sastanak „čisto informativnog karaktera“ koji se trebao održati 28. listopada 1961. godine na temu Festivala djeteta. Na sastanku su najavljeni predsjednica i tajnik Savjeta za kulturu NRH, Anica Magašić i Miljenko Paravić, predstavnik Glavnog odbora društava „Naša djeca“ NRH „drug Koritnik“ (vjerojatno se radi o Emilu Koritniku koji kasnije sudjeluje na sastancima organizacije Festival), te „drugarica Nola“ (možemo pretpostaviti da se radi o Danici Nola, pedagoginji i prosvjetnoj radnici koja na sljedećim sastancima aktivno sudjeluje u radu Festivalskih odbora). Na sastanku sa zagrebačkim gostima trebali su sudjelovati i predstavnici Savjeta i ostalih kulturnih djelatnika iz Šibenika,¹³³

Informacije o tom sastanku nisu navedene u pisanim izvorima, ali može se zaključiti kako to nije bio običan informativni sastanak. Naime, već sljedećeg mjeseca 29. prosinca 1961. godine Narodni odbor općine Šibenik na sjednici Općinskog vijeća i Vijeća proizvođača konačno donosi Rješenje o osnivanju ustanove Festival djeteta Šibenik.¹³⁴ Vjerojatno se na prije navedenom sastanku dogovaralo završne detalje o osnivanju same ustanove o čijoj se nužnoj potrebi govorilo već od prvog Festivala djeteta. U samom rješenju o osnivanju ustanove navedeno je kako su prihodi ustanove redovite dotacije općine, republičkih i saveznih institucija. Rješenjem su i organizirana tijela ustanove, kojom upravlja Vijeće Festivala djeteta, Izvršni odbori te Direktor ustanove.¹³⁵ U Vijeću Festivala djeteta uz Direktora predviđeno je 25 članova koji bi svojim znanjem i zalaganjem doprinijeli organizaciji Festivala. Izvršni odbor bira se iz članova Vijeća te u njemu djeluje sedam članova. Savjet za kulturu Narodnog odbora općine Šibenik je nadležan djelovanju ustanove.¹³⁶ U ožujku 1962. godine Narodni odbor šalje dopis Zvonku Bakoviću kojeg oslovljava sa titulom v.d. direktora. U istom dopisu šalje mu se i poziv za sudjelovanje u Vijeću Festivala djeteta, nakon kojeg bi ga Narodni odbor trebao i službeno imenovao na mjesto Direktora Festivala.¹³⁷

¹³³ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Zapisnik 12. sjednice Savjeta za kulturu NO Općine Šibenik“ listopad 1961.

¹³⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Rješenje o osnivanju ustanove Festival djeteta – Šibenik“, broj: 17710/1-PS-1961.

¹³⁵ Isto.

¹³⁶ Isto.

¹³⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Dopis drugu Baković, Zvonku“, broj 01/4187-1962, 29. ožujka 1962.

Ono što je možda i zanimljivije od samog imenovanja je rečenica sa kraja dopisa u kojoj stoji kako je predviđeno da „Festival djeteta 1962. godine ima isključivo karakter studija scenskog izraza djeteta.“¹³⁸ Sama po sebi ta informacija ne bi bila posebno zanimljiva, no činjenica je da Festival nije uopće održan 1962. godine. Dodatnim istraživanjem arhivske građe dolazimo i do zanimljivosti oko tog „fantomskog“ izdanja Festivala. Naime, organiziran je čitav program Festivala, uplaćeni su honorari i putni troškovi da se na kraju Festival uopće ne bi održao. Neodržani treći Festival 1962. godine je u potpunosti doista bio samo studijskog karaktera. Planirano je održavanje predstava ali samo kao pozadina referatima tijekom kojih bi se analizirala pojedina predstava, načini interpretacije te njihova svrha u estetskom odgoju djeteta.¹³⁹ Festival je u potpunosti organiziran od strane „Festivalskog odbora u Zagrebu“, pa je tako tajnik zagrebačkog odbora književnik Mladen Bjažić bio zadužen za pripremu referata, koreferata i predavanja, te za ugovaranje predstava. S druge strane, festivalski odbor u Šibeniku bio je dužan organizirati pozornice za nastup ansambla, te dvorenu za predavanja i diskusije.¹⁴⁰

Za potrebe diskusije i referata izabrani su najbolji ansambli u državi, beogradsko Dečje pozorište „Boško Buha“, Zagrebačko pionirsko kazalište, Dječje kazalište „Ognjen Prica“ iz Osijeka, Zagrebačko kazalište lutaka, Pionirsko kazalište Trešnjevka, Marionetsko pozorište iz Beograda ili Sarajeva, Eksperimentalna pozornica Ljubljana, dramska grupa osnovne škole Rijeka te domaćini Kazalište lutaka Šibenik i Omladinska pozornica Šibenik.¹⁴¹ Ti ansambli su izabrani od Festivalskog odbora u Zagrebu kako bi svaki dan festivalskog programa bio posvećen jednoj od izabranih sedam aspekata scenskog izraza. Svaki dan Festivala bio je strukturalno planiran na isti način, navečer bi nastupio ansambl najtipičniji za jedan od navedenih sedam scenskih aspekata, sljedeće jutro bio bi održan osnovni referat o tom području, nakon toga bili bi održani koreferati na tu temu (za ili protiv teza glavnog referata). Nakon održanih referata planirana je diskusija, bilo vođena ili spontana, a nakon toga voditelj pojedinog ansambla opisao bi svoje principe i metode rada. Na kraju bi se provela anketa publike o održanoj predstavi, te diskusija o predstavama i zaključci svakog dana o tretiranom aspektu scenskog izraza. Posljednji dan Festivala planiran je za završne diskusije te donošenje zaključaka, ujedno je taj dan planiran i za dječje atrakcije i zabavu.¹⁴²

¹³⁸ Isto.

¹³⁹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Festival djeteta Šibenik, 1962: Program“

¹⁴⁰ Isto.

¹⁴¹ Isto.

¹⁴² HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Dječji dani Šibenik 62. – Principi za strukturu programa“.

Planirano je da se Festival održi od 24. lipnja do 1. srpnja 1962. godine. Poslani su pozivi referentima i kazalištima, a potvrdu sudjelovanja kazalište „Ognjen Prica“ iz Osijeka poslalo je uz oduševljenje i poruku „da se konačno ostvaruje, onakav Festival djeteta u Šibeniku, kakvu fizionomiju treba da ima i nadalje.“¹⁴³ Isplaniran je i program otvaranja Festivala s točnim satnicama u najsitnije detalje po minutama, kao i čitava satnica programa Festivala, a tiskani su i programske knjižice.¹⁴⁴ Sve se odvijalo sasvim normalno, vjerojatno je i organizacija tekla po planu, no u sačuvanim prepiskama s kazalištima pronalazimo samo odgovore na dopis koji je gostima odaslan 11. lipnja 1962. godine kojim ih se obavještava da je studijski dio Festivala odgođen.¹⁴⁵ Sva navedena kazališta poslala su svoje bankovne podatke kako bi Festival mogao povratiti uplaćena sredstva. To je ujedno i jedina informacija da je Festival odgođen, kako i zašto ne zna se. U lokalnoj periodici ne postoje nikakve informacije da se Festival organizira, kao ni naknadne obavijesti o neodržavanju Festivala.

Možda najvažnija sjednica koja je usmjerila budućnost Festivala djeteta bila je prva sjednica Vijeća Festivala djeteta održana u Zagrebu 6. prosinca 1962. godine. Na njoj su prvi put izabrana organizacijska tijela Festivala, poput predsjednika i potpredsjednika Vijeća festivala i upravnog odbora. Raspravljano je o perspektivama Festivala i Šibenika kao domaćina, funkciji Festivala na razvoju odgoja djeteta, a doneseni su statut Festivala, pravilnik i sistematizacija radnih mjesta te program i financijski plan za 1963. godinu.¹⁴⁶ Za predsjednika festivalskog Vijeća izabran je predsjednik NO općine Šibenik, inženjer Zvone Jurišić dok je za potpredsjednika izabran književnik i kazališni djelatnik Pero Budak.¹⁴⁷ Pošto je razvoj djeteta kompleksna tema, odlučeno je kako će se na svakom Festivalu obraditi jedna tema iz domene estetskog odgoja djeteta, te bi se na taj Festival pozvali svi stručnjaci iz izabrane domene. Tako bi se na svakom Festivalu analiziralo dosadašnje stanje pojedine domene estetskog odgoja, te bi se na kraju Festivala donijeli zaključci te smjernice razvoja za naredno razdoblje. Za treći Festival predložena je tema „Dijete i scenski izraz“, koja dosta koincidira sa tematikom neodržanog Festivala 1962. godine „Scenski izraz za djecu“, očito je donesena odluka da se ipak iskoristi već isplanirana tema i njezini potencijali.

¹⁴³ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Dječje kazalište „Ognjen Prica“, dopis: Sudjelovanje na Festivalu djeteta u Šibeniku“, broj: 291-1-62, Osijek: 7. travnja 1962.

¹⁴⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Festival djeteta Šibenik, 1962: Program“

¹⁴⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Pionirsko pozorište – Sarajevo, dopis Festivalu djeteta“, broj: 665/62, Sarajevo: 18. lipnja 1962.

¹⁴⁶ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Stenografski zapisnik I. sjednice Vijeća „Festivala djeteta“ održane u Zagrebu“, 6. prosinca 1963.

¹⁴⁷ Isto.

Jedno od glavnih pitanja i ovog sastanka bila je redovitost održavanja Festivala, odnosno hoće li se Festival održavati svake godine ili svake druge godine kako je prije bilo planirano. Ponovljena je i ideja da Festival ne bude smotra kazališnih i drugih djela, već da postane platforma za analizu i diskusiju o dosezima u estetskom odgoju djece.¹⁴⁸ Naglašena je i potreba za suradnjom ne samo sa profesionalnim ansamblima i kazalištima, već i sa amaterskim razinama, posebice školama koje imaju dramske skupine, a taj dio se dosad programski zapostavljalo. Književnik i publicist Vojin Jelić objasnio je prisutnima da kao lokalac poznaje stanje u šibenskom kraju. Naglasio je heterogenost i razlike u tom malom prostoru od Šibenika, Drniša do Knina, te da iste heterogenosti treba uzeti u obzir pri organizaciji Festivala, kako bi Festival bolje djelovao na terenu i na tom prostoru ostavio traga te okupio ustanove s ciljem razvoja pristupa estetskom odgoju djeteta. Anica Magašić čvrsto je naglasila da Festival nije nužno festival u tom smislu riječi, jer to implicira da je to samo smotra dosega jugoslavenskih kazališta, već da to mora biti znanstvena i nastavna tribina na kojoj se znanstveno raspravlja dok su vanjski događaji i manifestacije podređeni tom cilju. Upravo zbog toga i kritizira termin Festivala jer i on široj javnosti implicira da je to velika smotra dosega u zabavi djeteta. Magašić problematizira i ideju o održavanju Festivala svake godine, jer smatra da je problema i tema za raspravu toliko puno da bi bilo potrebno organizirati svake godine Festival, ali nije sigurna imaju li oni snage svake godine iznijeti jednu tako veliku manifestaciju.¹⁴⁹ Prvi put je aktualizirana tema razvoja dječjeg turizma, odnosno masovnog boravka djece u okolini Šibenika, ideje koja će se kroz nadolazeće desetljeće aktualizirati u okviru Sedmog kontinenta.

Na kraju sastanka prihvaćeno je da se Festival održava svake godine, da će svaki Festival imati jednu glavnu temu, te slobodne dane. Isto tako odlučeno je da se na prijašnjem Festivalu donosi odluka o tematici sljedećeg Festivala.¹⁵⁰

Iz nadolazećih organizacijskih sastanaka vidljiva je promjena u načinu organizacije Festivala, po prvi put se sve radi sa unaprijed pripremljenim planom i hodogramom organizacije. Međutim, iz izvješća o pripremi Festivala saznajemo da se u Zagrebu 18. veljače 1963. godine održao sastanak referenata na kojem je čitav niz suradnika odustao od sudjelovanja na Festivalu zbog 'zastranjivanja u stručnom i ideološkom smislu'. Naglašeno je da su njihove primjedbe vezane uz odnos prema profesionalnim i amaterskim ansamblima na

¹⁴⁸ Isto.

¹⁴⁹ Isto.

¹⁵⁰ Isto.

Festivalu prilikom priprema studijskog dijela Festivala.¹⁵¹ Direktor Festivala Zvonko Baković na sastanku Upravnog odbora Festivala 29. travnja iznio je sve podatke o organizaciji i ansamblima koji su angažirani. Prvi put se na Festival javljaju kazališta koja se samostalno prijavljuju i sama financiraju dolazak kako bi se predstavila, na već priznatoj, manifestaciji. Ove godine na Festivalu djeteta s većim programom sudjeluju Radio Zagreb, *Plavi Vjesnik* i Televizija Zagreb. Po prvi put je planirano da Televizija Zagreb prenosi neke od programa, te da se snimaju prilozi sa Festivala.¹⁵² Za sudjelovanje na Festivalu došla je i ponuda Poljskog kazališta lutaka iz Lodza kao prvih inozemnih gostiju na Festivalu. Njihov dolazak je odobren na Upravnom odboru pod uvjetom da njihov dolazak i pripadajuće troškove financira Komisija za kulturne veze.¹⁵³ Po prvi put napravljen je i shematski plan uređenja grada, te su detaljno izrađeni i nacrtani planovi po kojima se vršila festivalska dekoracija.¹⁵⁴ Po prvotnom programu održavanje Festivala planirano je od 24. lipnja do 1. srpnja 1963. godine, ali je program naknadno odgođen za tjedan dana te se Festival održao od 30. lipnja do 8. srpnja 1963. godine.

Zbog troškova je na trećem Festivalu otkazana ljetna pozornica, te se planira koristiti samo prostore koji su već u funkciji poput dvorane „Partizan“, Narodnog kazališta, Doma JNA i Gimnazije. S ciljem dodatnog smanjenja troškova zamoljeni su 'Ražine, Crnica i PALK' (TLM, TEF i PALK), da za Festival izrade panoe za festivalske izložbe. Za dekoraciju grada angažirani su učenici čijim će se školama zauzvrat uplatiti 200 000 dinara za školske ekskurzije.¹⁵⁵

Program Festivala je određen i okvirno objavljen u *Šibenskom listu* 12. lipnja 1963. godine.¹⁵⁶ U samom programu Festivala vidljive su sve smjernice koje su prije zapisane na sjednicama Vijeća te raznih odbora Festivala. Festivalski program je prvenstveno fokusiran na studijske razgovore i znanstvene referate, te izvedbe koje su svrha navedenim raspravama. Referate na studijskom dijelu Festivala održali su poznati književnici, kazališni djelatnici i pedagozi, uglavnom usko vezani uz organizaciju Festivala poput Pere Budaka i Anke Matić, a sudjelovali su i vanjski suradnici poput Milene Večerine i Milivoja Matošeca.¹⁵⁷ Međutim, i dalje su kao popratni program organizirane filmske matinee za djecu u kinu „20. aprila“, te od

¹⁵¹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Organizacijsko tehničke pripreme Festivala djeteta za 1963.“

¹⁵² HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa 3. sastanka Upravnog odbora Festivala djeteta“, 29. travnja 1963.

¹⁵³ Isto.

¹⁵⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Prijedlog prigodne dekoracije grada“.

¹⁵⁵ Isto.

¹⁵⁶ „Utvrđen program Festivala“, *Šibenski list*, 12. lipnja 1963.

¹⁵⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Program festivala 1963.“

ove godine i programi Radija i Televizije Zagreb. Osim toga organizirane su i likovne te scenografske izložbe koje su bile dio programa i na prijašnjim Festivalima, a glazbeni program upotpunili su šibensko pjevačko društvo „Kolo“, Narodna glazba te orkestar JNA.¹⁵⁸ Ove godine se već tradicionalnim gostima, kazalištima iz Beograda i Zagreba prvi put pridružilo i Pionirsko kazalište „Titovi mornari“ iz Splita.¹⁵⁹ Nastavljena je tradicija otvaranja Festivala na Trgu Republike, pa je tako Festival otvoren 29. srpnja simboličnim događanjem, a program je odmah nastavljen predstavom u Narodnom kazalištu. *Šibenski list* navodi kako treći Festival za razliku od prva dva održana „ima općejugoslavenski karakter.“¹⁶⁰ Možda najbitnija stavka za budućnost Festivala je i prvo gostovanje inozemnog ansambla koje je najavljeno na organizacijskim sastancima. Četvrtog dana Festivala, 2. srpnja 1963. godine Poljsko kazalište lutaka „Arlekin“ iz Lodza izvelo je predstavu „Kolorowe piosenki“ (hrv. Šarene pjesme) u Domu JNA, a već sljedećeg dana na istom mjestu isti ansambl izveo je i predstavu „Niezwykly wynalazak prof. Orzeška“ (hrv. Čudesni izum prof. Orzeška)¹⁶¹ te je tako postao prvi strani ansambl u programu Festivala djeteta.¹⁶²

Upravo su gosti iz Poljske kvalitetom svojih izvedbi izazvali oduševljenje među publikom i prisutnim stručnjacima. Zanimljivo je da su upravo oni bili zvijezde Festivala iako se na početnim organizacijskim sastancima sumnjalo u potrebu za takvim gostovanjem jer ono nije imalo nikakav karakter potreban za analizu u studijskom dijelu Festivala kojem je bio podređen čitav izvedbeni karakter Festivala. U analizi *Šibenskog lista* po završetku Festivala utvrđen je uspjeh u organizaciji Festivala, za koju su prema 'dobro upućenim osobama' bile zaslužne tri, četiri osobe, koje su prema njihovim slikovitim riječima, prije Festivala 'težili bar deset kilograma više'.¹⁶³

Na sastanku referenata 7. srpnja dogovoreno je kako će se potaknuti razvoj izdavačke aktivnosti Festivala, te da je potrebno najvažnije referate izdati u pismenom obliku kao sastavni dio serije koja će se tematski nastavljati na sljedećim Festivalima. Predloženo je i osnivanje časopisa koji bi se izdavao pod okriljem Festivala, ali zaključeno je kako „kod nas časopisi ne uspijevaju.“¹⁶⁴ Također, naglašena je potreba da se u sklopu izdavačke aktivnosti Festivala

¹⁵⁸ Isto.

¹⁵⁹ Isto.

¹⁶⁰ „Svečano otvoren III. Festival djeteta“, *Šibenski list*, 3. srpnja 1963.

¹⁶¹ Prijevod pomoću servisa *Google translate*

¹⁶² HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Program festivala 1963.“

¹⁶³ „Zabilježeno“, *Šibenski list*, 10. srpnja 1963.

¹⁶⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa sastanaka referenata na III festivalu djeteta.“ 7. srpnja 1963.

započne sa prevodjenjem strane literature na temu estetskog odgoja djeteta. Vijeće se osvrnulo i na temu Festivala, za koju je zaključeno da je bila preširoka, odnosno da se i unutar te cjeline „Dijete i scenski izraz“ svakog dana ipak raspravljalo na drugu temu.¹⁶⁵ S druge strane, u izvještaju o radu Festivala u 1963. godini problematiziran je nedolazak književnika u većem broju koji su očito bili odvrćeni od dolaska samom tematikom rasprava. Osim toga, čini se da su studijske rasprave ometale i visoke temperature koje su tada vladale Šibenikom, a poseban problem postavljala je i prenatrpanost studijskog programa koja je nedostatkom vremena onemogućila razvoj kvalitetnih diskusija i rasprava. Razbijanje koncepcije i rasporeda referata poremetila je organizatorima važnu i planiranu vezu između referata i predstava na koje su se referati odnosili.¹⁶⁶ Direktor Festivala naglasio je čitav niz slabosti, te kako se do 1. travnja nije znalo uopće koliko sredstava će imati za organizaciju, tako da kod izdavačke aktivnosti treba paziti postoje li uopće sredstva za takav poduhvat.¹⁶⁷

Ovaj Festival je ujedno i prvi koji je snažnije i kvalitetnije medijski popraćen. O Festivalu se pisalo u „Vjesniku“, „Borbi“, „Slobodnoj Dalmaciji“, „Tanjugu“ i drugim listovima. Uglavnom se radilo o osnovnim informacijama, no veći prostor Festivalu dali su lokalni „Šibenski list“ i „Borba“ koja je svaki dan objavljivala poveći članak o Festivalu. Prvi put Festival dolazi u većem obimu i na televizijske ekrane jer je Televizija Zagreb emitirala reportaže sa Festivala u nekolicini emisija. Odlučeno je kako će se narednih godina obratiti veća pažnja širenju vijesti o Festivalu diljem Jugoslavije putem tiskanih i drugih medija.¹⁶⁸

Iako je na završnoj sjednici Direktor Festivala objavio da je financijska situacija bila nezavidna do samog kraja organizacije, u financijskom planu iz 1963. godine Festival je godinu trebao završiti na 'nuli'. Planirani prihodi su iznosili 28 007 040 dinara, kao i rashodi. Zanimljivo je primijetiti kako je od 28 milijuna dinara prihoda samo 600 000 planirano od donacija privrednih organizacija koje očito nisu bile u stanju više financijski poduprijeti organizaciju.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Isto.

¹⁶⁶ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Izvještaj o radu Festivala djeteta, Šibenik - 1963.“

¹⁶⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa sastanaka referenata na III festivalu djeteta.“ 7. srpnja 1963.

¹⁶⁸ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Izvještaj o radu III Festivala djeteta.“

¹⁶⁹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Financijski plan „Festivala djeteta“ – Šibenik, za 1963. godinu.“

5.3. Početak kontinuiteta, četvrti i peti Festival djeteta

Treći Festival održan je 1963. godine i kao takav postao prvi Festival sa kojim je započelo kontinuirano održavanje Festivala djeteta svake godine do današnjeg dana. Prije početka organizacije četvrtog Festivala, prvo su položeni računi svim nadležnim institucijama. Tako je direktor Festivala predao sva potrebna izvješća i zapisnike na općinske ustanove i odbore i vijeća Festivala. Po njemu je Festival organiziran u uvjetima bez prostorijskih i sredstava, a dodatni problem stvorili su sukobi među referentima. Osim toga, iznio je i problem sa pojedincima unutar Upravnog odbora s kojima je došlo do sukoba.¹⁷⁰ Predsjednik NO Šibenik Zvone Jurišić izrazio je zadovoljstvo s organizacijom Festivala unatoč pojedinim nesuglasicama. S obzirom na mala sredstva smatra da su rezultati dobri, te da to mora biti osnova na kojoj se treba dalje graditi Festival.¹⁷¹ Na sjednici je i prihvaćena ideja o izgradnji međunarodnog ljetovališta za djecu na prostoru grada Šibenika, a do izbora lokacije za takav projekt izabrana je privremena lokacija u Kanalu svetog Ante gdje općina posjeduje nekoliko objekata koji bi mogli služiti navedenoj svrsi.¹⁷²

Na prvoj sjednici festivalskog Vijeća za organizaciju četvrtog Festivala ponovno su se vratile rasprave o tome treba li održavati Festival svake godine ili ne, međutim ponovno je naglašeno kako se na prijašnjim sjednicama vodila ista rasprava te da je odlučeno kako je potrebno da se Festival održava svake godine. Međutim, konačan zaključak je da se do sredine prosinca predloži program Festivala, te bi se na temelju istog odlučilo postoje li organizacijske mogućnosti za održavanje Festivala. Također, rasprava je proširena na temu sljedećeg Festivala, a zaključeno je kako tema „Dijete i scenski izraz“ nije dovoljno obrađena na prošlom Festivalu te je potrebno ponoviti temu i dogodne. Očito su unutar festivalskog vijeća i dalje bile velike razlike u koncepciji i smislu Festivala, jer se ponovno javlja rasprava po tim pitanjima. Glavni problem je zapravo širina festivalskog programa, odnosno određivanje tema za rasprave na festivalima. Neki od članova vijeća smatrali su da je potrebno Festival fokusirati na rasprave samo o scenskom i kazališnom tipu odgoja, jer za druge grane odgoja postoje već osnovane druge institucije. S druge strane, neki članovi smatraju da se ne može ograničiti Festival djeteta samo na scenu, jer se i u samoj sceni, a i u potpunom odgoju djeteta isprepliću razni načini estetskog odgoja od likovne do glazbene umjetnosti.

¹⁷⁰ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa 6. sastanka Upravnog odbora Festivala djeteta.“ 11. listopada 1963.

¹⁷¹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Stenografske bilješke sa sastanka Vijeća festivala djeteta, Šibenik.“, 4.11. 1963.

¹⁷² Isto.

Ponovno je aktualizirano pitanje mjesta održavanja Festivala, odnosno je li Šibenik pogodno mjesto za održavanje, a problematizirani su i međuljudski odnosi u organizaciji Festivala. Na kritike kao Šibenik nije saživio sa Festivalom predsjednik NO Šibenik prisutnima je odgovorio da su sami ciljali da Festival bude radni i znanstveni skup bez velikih manifestacija.¹⁷³ Otvaranje prošlog Festivala neki od prisutnih okarakterizirali su kao 'sprovod', a predsjednik NO izjavio je da se „lično nezgodno osjećao“ i da je to bila „jedna prilična bruka“. Domaćini i direktor Festivala žestoko su kritizirani za propuste u organizaciji i opću nebrigu za goste i njihov boravak u gradu. Ispričana je i jedna anegdota koja slikovito prikazuje stanje u Jugoslaviji, ali i nesnalaženje organizatora. Prema toj priči prvi inozemni gosti iz poljskog kazališta „Arlekin“ nisu bili propušteni na mjesto vlastite priredbe jer se održavala u Domu Armije, a u isti taj Dom Armije kao objekt pod upravljanjem JNA nisu mogli biti pušteni stranci.¹⁷⁴

U Pionirskom gradu pokraj Zagreba 23. i 24. studenog 1963. godine održano je savjetovanje direktora i redatelja lutkarskih kazališta iz Jugoslavije, na kojem su sudjelovali djelatnici svih relevantnih ustanova tog tipa. Na savjetovanju su izglasane komisije za izbor kazališta i programa koji će sudjelovati na Festivalu, te komisija za organizaciju studijskog dijela Festivala.¹⁷⁵

Ove godine se ponovno pristupilo izradi prave ljetne pozornice. Međutim očito se i tu ponovno naišlo na probleme, jer 'se nitko ne želi uhvatiti tog posla, zato što je planirano da sve poslove izvodi omladina'. Sklopljen je i ugovor za projektiranje navedene ljetne pozornice sa projektantom Reljom, a radovi su povjereni Birou za izgradnju Šibenik.¹⁷⁶

U međuvremenu je došlo i do tektonskih poremećaja u organizacijskoj strukturi Festivala jer je 15. svibnja 1964. godine Zvonko Baković razriješen dužnosti direktora Festivala djeteta Šibenik. Zbog toga se već na sljedećoj sjednici raspravljalo o izboru novog direktora, dok je dotadašnji direktor Baković postavljen na radno mjesto stručnog savjetnika Festivala.¹⁷⁷ Na istoj sjednici odobrena su sredstva za izdavanje priručnika i zbirki materijala

¹⁷³ Isto.

¹⁷⁴ Isto.

¹⁷⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa savjetovanja direktora i režisera lutkarskih kazališta.“ 23. i 24. studenog 1963.

¹⁷⁶ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa sastanka Upravnog odbora“, broj 265/64, 13. travnja 1964.

¹⁷⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa 1. sjednice Upravnog odbora Festivala djeteta Šibenik“, broj 506/64, 27. svibnja 1964.

koja se izdaju u sklopu festivalske naklade.¹⁷⁸ Na sljedeće dvije sjednice nije izabran novi direktor Festivala, kao ni predsjednik upravnog odbora jer sjednicama nisu prisustvovali svi članovi upravnog odbora, odlučeno je samo kako se bivšem direktoru Bakoviću produžuju prava i dužnosti upravljanja do 15. kolovoza iste godine. Prihvaćeno je i da nova ljetna pozornica neće biti izgrađena na vrijeme, pa je u tu svrhu odlučeno iznajmiti pokretnu ljetnu pozornicu Kulturno umjetničkog društva iz Drniša.¹⁷⁹ Pred sami početak Festivala ponovno su naišli financijski problemi, pa je tako računovođa Krsto Popović već u lipnju iznio da su rashodi veći od prihoda za 2 000 000 dinara. Ista financijska struktura je prihvaćena, međutim predsjednik općine Jakov Grubišić oštro im je naglasio „Drugovi, ni dinar prekoračenja“.¹⁸⁰

Četvrti Festival održan je u malo dužem vremenskom rasponu, pa je tako tijek Festivala rastegnut na 23 dana od 23. lipnja do 15. srpnja 1964. godine. Na Festivalu je sudjelovalo dvanaest kazališnih ansambala iz Jugoslavije i jedan iz inozemstva. Pojedinačno je sudjelovalo oko 450 sudionika koji su izveli 23 predstave.¹⁸¹ Prvi put je festivalski program podijeljen na četiri teme, odnosno cjeline, koje su se obrađivale unutar ta 23 dana. Prvi dio Festivala određen je za program i studijske razgovore na temu dječjih kazališta, taj dio programa odvijao se od 23. do 30. lipnja. Druga cjelina bila je tema školskih scena čiji se studijski dio odvijao od 23. lipnja do 5. srpnja, dok je demonstrativni program planiran od 25. do 30. lipnja. Treći dio programa su bila kazališta lutaka i školska kazališta čiji se studijski dio odvijao od 30. lipnja do 15. srpnja. Četvrti i posljednji dio programa bio je rezerviran za profesionalna kazališta lutaka, a trajao je od 30. lipnja do 7. srpnja 1964. godine. Na prijedlog jugoslavenske sekcije međunarodne organizacije lutkara UNIMA prvi put su na studijski dio pozvani i inozemni stručnjaci. Festival je i ove godine nastavio sa vlastitom izdavačkom aktivnošću, kao i sa natjecajima za objavu najboljih dramskih tekstova za dječje scene.¹⁸²

Na kraju Festivala u osvrtima lokalne periodike kronično se ponavljaju isti problemi kao i prijašnjih godina, uglavnom se tu radi o problemima tehničke prirode poput neadekvatne ljetne pozornice te tehničke pripreme poput problema sa rasvjetom. Iako su predstave uglavnom bile dobro posjećene, međutim i dalje se predstave 'u prvom redu organiziraju za stručnjake koji sudjeluju na studijskim razgovorima' pa se zbog toga, a dijelom zbog tehničkih

¹⁷⁸ Isto.

¹⁷⁹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa III sjednice Upravnog odbora Festivala“, broj: 586, 11. lipnja 1964.

¹⁸⁰ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa IV sjednice Upravnog odbora“, 22 lipnja 1964.

¹⁸¹ „Gosti o Festivalu“, *Šibenski list*, 15. srpnja 1964.

¹⁸² HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Program IV Festivala djeteta za 1964. godinu.“

problema nije moglo dopustiti veći broj gledatelja na vanjskim pozornicama.¹⁸³ Problem je nastao i kod izvođenja lutkarskih predstava koje su ipak realizirane za intimnije prostore, a ne velike otvorene scene. No zaključak svih prisutnih je ponovni uspjeh Festivala, kao i zadovoljstvo što je prvi puta u organizaciji Festivala sudjelovala i jugoslavenska sekcija UNIMA.¹⁸⁴

I ove godine osiguran je nastup inozemnog ansambla, pa su tako na četvrtom Festivalu nastupili članovi Lutkarske akademije iz Praga s kojima su došli i profesori koji su predavali na seminaru za profesionalne lutkare. Svi troškovi njihovog dolaska i boravka su osigurani iz proračuna Festivala.¹⁸⁵ U sklopu navedenog seminara za jugoslavenske lutkare sudjelovali su profesori dr. Miroslav Česal, Emil Havlik, Vaclav Havlik, Zdenek Rajfenda, Otto Rodl i dr. Jan Malik koji je ujedno bio i glavni tajnik UNIMA. Čini se da je Festival ostavio izuzetan dojam na profesora Jana Malika jer je u razgovoru sa novinarima Šibenskog lista naglasio da je izgrađena lijepa festivalska tradicija te da Šibenik ima uvjete da postane međunarodni centar manifestacija za djecu. Upravo zbog toga je naglasio da bi bilo potrebno više pažnje obratiti promociji Festivala u inozemstvu.¹⁸⁶

Čini se da su međuljudski odnosi unutar same organizacije Festivala bili na niskim razinama. Nedostatak komunikacije među organizatorima je i prijašnjih godina bio kamen spoticanja, a čini se da i ove godine nije bilo drugačije. Može se pretpostaviti da je to kulminacija događaja koji su započeli davanjem ostavke koju je podnio dotadašnji direktor Zvonko Baković. Tijekom samog trajanja Festivala, 7. srpnja je na inicijativu šefa računovodstva održana sjednica upravnog odbora Festivala. On je u svom izlaganju naveo kako ne postoji nikakva koordinacija između njega kao šefa računovodstva i vršitelja dužnosti direktora Festivala te je odboru podnio detaljan izvještaj sa problemima prilikom isplate honorara i vođenja računa.¹⁸⁷

Čitava situacija sa organizacijskim tijelima i međuljudskim odnosima nastavila se i nakon Festivala, te je trajala tijekom organizacije petog Festivala. Odlučeno je da se prije organizacije idućeg Festivala stupi u kontakt s Mikom Tripalom koji je bio predsjednik Saveznog fonda za unaprjeđenje kulturnih djelatnosti kako bi dobili mogućnost samostalnog

¹⁸³ „Prvi dio Festivala-uspjehno“, *Šibenski list* 8. srpnja 1964.

¹⁸⁴ „Gosti o Festivalu“, *Šibenski list*, 15. srpnja 1964.

¹⁸⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa V sjednice Upravnog odbora“, 27. lipnja 1964.

¹⁸⁶ „Festival propagirati i u inozemstvu“, *Šibenski list*, 8. srpnja 1964.

¹⁸⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa VI sjednice Upravnog odbora“, 7. srpnja 1964.

korištenja sredstava dodijeljenih Festivalu iz navedenog fonda.¹⁸⁸ Zvonko Baković prenio je upravnom odboru prijedlog dr. Jana Malika da se 1967. godine u Šibeniku održi predsjedništvo UNIMA sa Festivalom kao organizatorom.¹⁸⁹ Osim toga, ansambl iz Češke je izrazio želju za ponovnim gostovanjem na petom Festivalu, pa je zbog planiranja proračuna za gostovanja upućen poziv „ministarstvu za kazališta Čehoslovačke“.¹⁹⁰

U listopadu 1964. godine donesena je odluka koja će dugoročno utjecati na budućnost Festivala. Naime na sjednici upravnog odbora Festivala za privremenog vršitelja dužnosti direktora izabran je Drago Putniković, dok će sljedeće godine biti službeno potvrđen na funkciju koju će obavljati sljedećih 25 godina i svojim angažmanom obilježiti povijest Festivala.¹⁹¹

U ožujku 1965. godine opet na vidjelo izlaze stare međuljudske trzavice jer je savjetnik Festivala i bivši direktor Zvonko Baković zatražio godišnji odmor u, kako upravni odbor smatra, 'najnezgodnije vrijeme za organizaciju festivala'. Naloženo mu je da podnese detaljan pismeni izvještaj o svom radu od prosinca 1964. godine do dana održavanja sjednice i odlučeno je da se preispita njegovo pravo stanovanja u upravnoj zgradi Festivala. Ujedno je i direktno zatražen povrat nekih sredstava koja su sa proračuna Festivala isplaćena na ime njegovog djelovanja. Zvonko Baković je podnio traženi izvještaj u kojem detaljno brani svoje pozicije djelovanja, te odgovara na svako pitanje pojedinačno. Na samom završetku svog izvještaja podnio je zahtjev za prekidom radnog odnosa sa Festivalom jer kako sam kaže, ne želi biti kočnica daljnjeg razvoja ustanove.¹⁹² Ostavku su članovi upravnog odbora prihvatili nakon što je Zvonko Baković izložio kako je pronašao radno mjesto za sebe i suprugu u Zagrebu.¹⁹³

Očito je sve to utjecalo na razvoj programa petog Festivala djeteta, pa je novi direktor Festivala Drago Putniković zajedno sa tajnikom sudjelovao na sastanku sa Perom Budakom i Miljenkom Paravićem. Na sastanku je odlučeno da se Festival neće održati ako do sredine travnja ne bude izrađen program. Pošto je Vijeće Festivala odlučilo kako je tema ovogodišnjeg

¹⁸⁸ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa VIII redovne sjednice Upravnog odbora.“, 23. kolovoza 1964.

¹⁸⁹ Isto.

¹⁹⁰ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XI redovne sjednice Upravnog odbora.“, 10. studenog 1964.

¹⁹¹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa X redovne sjednice Upravnog odbora.“, 6. listopada 1964.

¹⁹² HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XV redovne sjednice Upravnog odbora.“, 26. ožujka 1965.

¹⁹³ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XVI redovne sjednice Upravnog odbora Festivala djeteta Šibenik.“, 13. travnja 1965.

Festivala „Dijete, muzika i pokret“ direktor i tajnik Festivala su na tu temu izradili prijedlog programa nakon obilaska primjerenih kazališnih kuća i razgovora s njihovim predstavnicima.¹⁹⁴ Međutim, ni na sjednici Festivalskog vijeća početkom svibnja nije bio do kraja određen program iz zapisnika se može iščitati kako je došlo do konfuzije među organizatorima, te se program više puta mijenjao u kratko vrijeme, a sve je dodatno zakomplicirala i promjena u vrhu organizacije. Za festivalski program je do zadnjeg trenutka prema riječima prisutnih dolazilo malo prijava, a da o tome Upravni odbor nije imao dovoljno informacija.¹⁹⁵ Na navedenom sastanku su prvi put vidljive promjene u nastupu direktora Festivala jer se Drago Putniković direktno i čvrsto obraća svim članovima Festivalskog vijeća i naglašava kako nije samo krivica direkcije Festivala u Šibeniku što program kasni, nego i nebriga i komotnost određenog dijela Festivalskog vijeća. Predložio je članovima Festivalskog vijeća da oni razgovaraju o kvaliteti ansambala i njihovom izboru, a da samu tehničku organizaciju i detalje prepuste šibenskoj direkciji. Osim samih predstava, kasnom ali uspješnom reakcijom spašen je i seminarski dio Festivala jer su u kratkom vremenu kontaktirani stručnjaci diljem zemlje, te su se neki od njih odazvali direkciji na poziv da održe referat. Dogodio se i problem sa pozvanim profesorima iz Praga, naime oni bi morali do 14. travnja zatražiti putovnice ili im neće biti odobreno napuštanje Čehoslovačke, a po pozivu stare direkcije planirali su dolazak u Šibenik i Jugoslaviju na mjesec dana. Direktor Putniković odgovorio im je da im to ne može garantirati zbog nedostatka financijskih sredstava koji bi pokrili njihov boravak u Šibeniku. Zanimljivo je primijetiti da je nakon osam festivalskih godina i dalje dominantna tema rasprava na Festivalskom vijeću i dalje koncepcija i organizacija Festivala te njegove potrebe i mogućnosti.¹⁹⁶ Kako zbog kratkog vremena organizacije nije stupljeno u kontakt sa Radiotelevizijom Zagreb, sa RTZ je urednica Višnja Serdar samostalno obavijestila Festival kako bi na istom sudjelovala te održala referat na temu „Muzika Vam priča“. Također, od 25. lipnja 1965. godine Drago Putniković i službeno postaje direktor Festivala jer ga je istog dana na sjednici Upravni odbor jednoglasno izabrao na tu funkciju bez potrebe za diskusijom.¹⁹⁷ Od 1965. godine Festival djeteta preimenovan je u Jugoslavenski festival djeteta, te će to ime nositi do 1991. godine.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Isto.

¹⁹⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Stenografski zapisnik sa sastanka Festivalskog vijeća Festivala djeteta Šibenik.“, 28. travnja 1965.

¹⁹⁶ Isto.

¹⁹⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XVIII redovne sjednice Upravnog odbora Festivala djeteta Šibenik.“, 25. lipnja 1965.

¹⁹⁸ Livaković, *Kazališni*, 177.

Peti Jugoslavenski festival djeteta održan je od 26. lipnja do 5. srpnja 1965. godine. Ove godine uvedeno je i tiskanje festivalskog biltena koji se tiskao svakog dana Festivala. Na Festivalu je nastupilo oko 500 izvođača, u sklopu 14 dječjih i lutkarskih kazališta iz zemlje te jedan iz inozemstva. Naime, na Festivalu su ponovno sudjelovali prvi inozemni gosti poljsko kazalište lutka „Arlekin“ iz Lodza.¹⁹⁹ Od domaćih teataru ponovno je sudjelovala većina istih ansambla kao i proteklih godina, uz par novih gostiju poput kazališta iz Rijeke, Zadra, Mostara i Niša. Gostovala su kazališta iz svih jugoslavenskih republika osim Makedonije. U studijskom dijelu Festivala sudjelovalo je oko pedesetak jugoslavenskih pedagoga koji se bave estetskim odgojem djeteta. Na studijskom djelu Festivala jedna naizgled sitnica izazvala je kontroverzne rasprave, naime Pionirsko kazalište iz Zagreba izvelo je predstavu „Biberče“, po tekstu Ljubiše Đokića, a navodni problem je izazvala redateljica Višnja Lasta koja je ijekavizirala tekst, što je po većini sudionika u raspravi bilo nepotrebno kao i promjena nekih riječi što je prema istoj većini oduzelo 'čar izvornosti djela'. Kritiziran je i dio jugoslavenskih pedagoga koji i dalje izbjegavaju gostovanje na Festivalu jer se ne slažu sa koncepcijom Festivala, jer im, kako festivalsku kuloari pričaju, i dalje nije jasno „kome je namijenjen festival — djeci ili odraslima?“²⁰⁰ Dodatna zanimljivost je kako je čitav studijski program snimljen na magnetofonsku vrpcu, a transkript tih zvučnih zapisa bio je odaslan svim jugoslavenskim scenskim ustanovama.²⁰¹ Ponovno je gost Festivala bio glavni tajnik UNIMA praški profesor, Jan Malik. On je osim gostovanja na Festivalu u proljeće iste godine sa svojim suradnicima obišao nekolicinu jugoslavenskih kazališta te pogledao 43 predstave. Na samom Festivalu je i ove godine održao lutkarske seminare za jugoslavenske lutkare.²⁰² Peti Festival donio je ponovno i neke anegdote, tako je umalo došlo i do nesreće na ljetnoj pozornici kad je solistica pionirskog kazališta iz Rijeke pala sa scene, nasreću ipak se sve dobro završilo. Ponovno je festivalska djeca očito bila najbolja, pa Šibenski list javlja kako je direktor Festivala u zadnjih 20 dana organizacije izgubio nekoliko kilograma.²⁰³

¹⁹⁹ „Festivalske refleksije“, *Šibenski list* 2. srpnja 1965.

²⁰⁰ „Festival dozrijeva u stvaralačku instituciju“, *Šibenski list*, 14. srpnja 1965.

²⁰¹ „Kopelija prva“, *Šibenski list*, 14. srpnja 1965.

²⁰² „Težiti ka jugoslavenskom stilu“, *Šibenski list*, 14. srpnja 1965.

²⁰³ „Festivalske refleksije“, *Šibenski list*, 2. srpnja 1965.

5.4. Od petog Festivala do Sedmog kontinenta

Po završetku petog Festivala, svi tiskani materijali su odaslani školama diljem Jugoslavije.²⁰⁴ Govorilo se i o uspjesima lutkarskih seminara čije su vodeće ličnosti bili profesori iz Čehoslovačke, zbog toga se predlagalo da u nedostatku formalne lutkarske izobrazbe u Jugoslaviji, Festival preuzme ulogu nekakve vrste ljetne lutkarske škole koja bi informirala jugoslavenske lutkare o svjetskim dosezima u lutkarstvu.²⁰⁵ Potaknuti uspjehom petog Festivala, koji je programski spašen u posljednjim trenucima, članovi festivalskog vijeća odlučuju po završetku Festivala odmah odrediti program sljedećeg šestog Festivala kako se sljedeće godine ne bi ponovili isti problemi. I dalje su konstanta bili razgovori o obimu Festivala i širini tema koje isti treba obrađivati.²⁰⁶

Godina 1966. bila je doista velika za grad Šibenik, sve je bilo podređeno slavlju 900 godina od prvog pisanog spomena grada Šibenika u darovnici kralja Petra Krešimira IV na Božić 1066. godine. U skladu sa slavljeničkom godinom za grad i Festival je kao nova i snažna gradska kulturna uzdanica morao podići ljestvicu. Zbog toga je predložen bogatiji program, a samim time i povećanje proračuna Festivala.²⁰⁷ Osim toga, 1966. godina bila je za Festival drugačija iz institucionalnih razloga. U *Izveštaju o stanju i problemima školstva i kulture na području općine Šibenik u uslovima novih privrednih mjera*, koji je podnijet na sjednici 27. prosinca 1965. godine iskazana je potreba za spajanjem Narodnog kazališta, Centra za kulturno-umjetnički odgoj mladih i Festivala djeteta u novu ustanovu koja bi trebala ujediniti scenske aktivnosti u Šibeniku. Tim potezom planirana je ušteda od 10 milijuna dinara samo za 1966. godinu.²⁰⁸ Direkcija Festivala poslana je u Zagreb na sastanak sa Republičkim fondom za kulturu, kako bi vidjela utjecaj takve integracije na proračun Festivala, no tamo ih je dočekala informacija kako se ponovno raspravlja o potrebi održavanja Festivala svake ili svake duge godine. Fond je podržao integraciju, ali uz uvjet da takva institucija 'ne proguta' Festival djeteta. Nakon rasprave o uvjetima i opravdanosti integracije, Upravni odbor Festivala je na sjednici 6. siječnja 1966. godine donio odluku o integraciji sa ostalim scenskim ustanovama u

²⁰⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XIX redovne sjednice Upravnog odbora Festivala.“, 16. srpnja 1965.

²⁰⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Proširena sjednica Festivalskog vijeća Festivala djeteta Šibenik.“, 28. srpnja 1965.

²⁰⁶ Isto.

²⁰⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XX redovne sjednice Upravnog odbora Festivala.“, 13. rujna 1965.

²⁰⁸ HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik, „Izveštaj o stanju i problemima školstva i kulture na području općine Šibenik u uslovima novih privrednih mjera“

gradu.²⁰⁹ Odluka je prenesena i Festivalskom vijeću pa je sukladno svim odlukama od 1. ožujka 1966. godine Jugoslavenski festival djeteta i službeno postao sastavni dio radne organizacije Centar za kulturu Šibenik za čijeg je direktora izabran direktor Jugoslavenskog festivala djeteta Drago Putniković.²¹⁰ Po stanju arhivske građe možemo pretpostaviti da je zbog navedene integracije došlo i do zbrke u čuvanju građe, jer nedostaju zapisnici sa nekolicine sastanaka koji su po prethodnim obrascima svakako trebali biti održani. Također, po svemu sudeći, dolaskom Drage Putnikovića na čelo ove ustanove došlo je i do smirivanja organizacijske strukture i hodograma organizacije Festivala. Puno stvari je uhodano, te je organizacija sljedećih Festivala tekla više-manje u skladu sa planovima.

Održavanje šestog Festivala planirano je od 25. lipnja do 5. srpnja 1966. godine na temu „Dijete, radio i televizija“ o kojoj su organizirane i rasprave referenata. Osim svečanosti povodom obljetnice 900 godina prvog pisanog spomena Šibenika, tema za stručni dio Festivala izabrana je zbog još dvije važne okrugle obljetnice. Naime te 1966. godine Radio Zagreb je slavio 40-godišnjicu svog djelovanja, dok je Televizija Zagreb slavila 10 godina svog djelovanja. Na Festival je pozvano šesnaest dječjih ansambla, njih četrnaest iz Jugoslavije dok su dva ansambla bila iz inozemstva: Kazalište lutaka „Guliver“ iz Varšave te Državno lutkarsko kazalište iz Bratislave. Na studijskom dijelu Festivala o temama razvoja djeteta uz radio i televiziju raspravljali su vodeći djelatnici jugoslavenskih TV postaja, uz dvoje inozemnih gostiju: Ilsa Rodenberg direktorica „Theater der Freundschaft“ iz Berlina te Vladimir Adamek direktor kazališta „Jiriho Wolkra“ iz Praga. Osim toga planirana su i dva seminara. Prvi je osmodnevni seminar za voditelje školskih dramskih grupa, a drugi je nastavak niza festivalskih seminara za lutkare pod vodstvom profesora Vaclava Havlika sa Praške lutkarske akademije.²¹¹

Glavni problem pred početak šestog Festivala ponovno su bile financije. Naime, dok su zaprimljena sredstva iz općinske i republičke blagajne, došlo je do problema zbog manjka šest milijuna dinara iz Saveznog fonda za unaprjeđenje kulturnih djelatnosti koji do tad još uvijek nije raspolagao svojim sredstvima. Kako bi se nekako namakla sredstva nužno potrebna za organizaciju Festivala, u posljednjim danima prije početka Festivala, Savezni sekretarijat za kulturu, fizičku kulturu i obrazovanje uputio je dopis Festivala uz svoju preporuku direktno prema Saveznom izvršnom vijeću, kako bi se potrebna sredstva dobila iz proračunske rezerve

²⁰⁹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa XXI redovne sjednice Upravnog odbora Festivala.“, 6. siječnja 1966.

²¹⁰ Livaković, *Kazališni*, 177.

²¹¹ „VI Festival Djeteta: Sve spremno, ali nedostaje 6 milijuna dinara“, *Šibenski list*, 15. lipnja 1966.

SIV-a za 1966. godinu.²¹² Na Festival su pozvani djelatnici svih škola u gradu, posebice na sudjelovanje u organiziranim seminarima. U istom pozivu školama, pozvani su i svi školarci da u što većem broju odlaze na 'najkvalitetnije predstave u Jugoslaviji' po cijeni ulaznice od 2 nova dinara.²¹³

Festival je otvoren prigodnim recitalom „Devet stoljeća Šibenika“ kojeg su izveli članovi šibenskog Centra za scensku kulturu. Tekst samog recitala napisao je posebno za tu prigodu šibenski povjesničar i ravnatelj Muzeja grada Šibenika Slavo Grubišić, za režiju i dramaturgiju recitala bio je zadužen Dragutin Meić. U recitalu je za kazališnu scenu prilagođena priča koja je publiku vodila kroz devet stoljeća povijesti grada Šibenika. Uz taj recital svaki sa svoje strane stubišta uz Gradsku vijećnicu, Šibensko pjevačko društvo „Kolo“ i gradski pionirski zbor zasebno su izveli tekstove *Naš grad* Vladimira Nazora i *Mi ćemo djeca* Grigora Viteza. U kritikama lokalne periodike pronalazimo kratke crtice u kojima se smatra kako recital nije u potpunosti ispunio moguća očekivanja.²¹⁴ Nakon završetka prigodnog programa, otvaranje Festivala nastavljeno je uz balet „Nezadovoljna bubamara“ u izvedbi Škole za ritmiku i ples iz Zagreba po libretu Sunčane Škrinjarić.²¹⁵ Izvedba mališana i pionira iz Zagreba oduševila je publiku koja je nekoliko puta tijekom baleta djecu pozdravljala pljeskom. Lokalni dnevni tisak prenosi kako su mališani izveli balet „sa maksimumom gracioznosti i s potpunim uklapanjem u muzičku pratnju.“²¹⁶ Većina odabranih predstava u programu Festivala su zadovoljila kritiku, osim izvedbe Pionirskog kazališta iz Rijeke koja je naišla na podijeljena mišljenja i neke negativne pisane kritike. U tisku je i snažno naglašena kvaliteta referenata i njihovih referata koji su sudjelovali u studijskim razgovorima.²¹⁷

Pošto je glavna tema studijskih rasprava i samog Festivala bila fokusirana na radio i televiziju došlo je i do većeg angažmana Radio-televizije Zagreb koja je emitirala svečano otvaranje Festivala, a uz to planirala snimanje predstave „Pinokio“ u šibenskom kazalištu te predstave „Ptičja pera“ u izvedbi Državnog kazališta lutaka iz Bratislave.²¹⁸

Tijekom održavanja šestog Festivala, točnije 27. i 28. lipnja održana je i osnivačka skupština jugoslavenskog centra, odnosno ogranka ASSITEJ (*Association internationale du theatre pour l'enfance et la jeunesse*) Međunarodne udruge kazališta za djecu i mlade. Važnost

²¹² Isto.

²¹³ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Poziv osnovnim školama.“, broj: 16-114/66, 11. lipnja 1966.

²¹⁴ „Festivalski dnevnik“, *Šibenski list*, 4. srpnja 1996.

²¹⁵ „Otvoren šesti Festival djeteta“, *Šibenski list*, 29. lipnja 1966.

²¹⁶ Isto.

²¹⁷ „Festivalski dnevnik“, *Šibenski list*, 4. srpnja 1996.

²¹⁸ „Što će snimati televizija“, *Šibenski list*, 29. lipnja 1966.

Festivala kao platforme susreta za omladinska kazališta vidljivo je u izboru mjesta za osnivanje ogranka, a bit će i potvrđeno nakon tri godine kad se u sklopu devetog Festivala 1969. godine održalo i zasjedanje međunarodnog odbora ASSITEJ-a.²¹⁹ Financijska struktura Festivala je ipak uspješno zatvorena, pa je tako za potrebe održavanja Festivala osigurano osam milijuna starih dinara iz republičkog proračuna. Iako je za vrijeme održavanja Festivala fokus javnosti i vlasti bio na Brijunima i IV. plenumu CK SKJ, pet milijuna starih dinara je očito uspješnom intervencijom netom prije održavanja Festivala osigurano iz proračuna Saveznog sekretarijata za kulturu, dok je sama Općina Šibenik izdvojila osam milijuna starih dinara.²²⁰ Po završetku Festivala u lokalnom tisku iznova je naglašena stalna boljka Festivala, a to je recepcija znanstvenog dijela programa među prosvjetnim radnicima iz Šibenika. Pitanje je kako su predstavnici prosvjetara iz drugih republika bili u mogućnosti prisustvovati studijskim raspravama, dok su se domaći prosvjetari opravdavali školskim obvezama. Naglašena je i primjedba radu republičkih televizijskih stanica, koje su propustile snažnije popratiti Festival tematski prilagođen njihovom djelovanju, posebice Televiziji Zagreb koja je prema kritici lokalne periodike snimala i prenosila samo predstave s čijim je kazalištima i prije Festivala dogovorena suradnja, dok su festivalski gosti ostali bez prilike da se predstave širim masama pred malim ekranima.²²¹ Po završetku Festivala, profesor Vaclav Havlik djelatnik Centralnog kazališta lutaka iz Praga, te profesor na praškoj Akademiji za kazališnu umjetnost dao je opširan intervju o stanju u jugoslavenskom lutkarstvu za lokalni dnevni list. Izrazio je zadovoljstvo razvojem lutkarstva, te pohvalio prisutne stručnjake koji su njegova predavanja slušali s interesom. Posebice je zadovoljan sa zagrebačkim i ljubljanskim kazalištima lutaka za koje smatra da djeluju na europskoj razini, dok je naglasio iz manjih sredina dobar primjer rada kod mostarskog i zadarskog kazališta lutaka.²²² Zbog razgovora o možebitnom ukidanju Mladinskog gledališta iz Ljubljane, sudionici šestog Festivala napisali su zajedničko pismo kako bi kao grupa poznatih kazališnih stručnjaka iz zemlje digli glas protiv gašenja te važne ustanove kako za SR Sloveniju, tako i za razvoj jugoslavenske kulture u cjelini.²²³

Netom prije završetka šestog Festivala, 4. srpnja 1966. na posljednjoj mandatnoj sjednici Festivalskog vijeća predloženo je budućem sazivu Festivalskog vijeća da se sedmi Festival održi na temu „Dijete i domaća dramska literatura“ te da čitav Festival bude posvećen

²¹⁹ „Osniva se udruženje Asistež“, *Šibenski list*, 29. lipnja 1966.

²²⁰ „Festivalске iskrice“, *Šibenski list*, 29. lipnja 1966.

²²¹ „Šibenski prosvjetni radnici i Festival djeteta“, *Šibenski list*, 13. srpnja 1966.

²²² „Strani utjecaji mogu biti i štetni“, *Šibenski list*, 20. srpnja 1966.

²²³ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Pismo učesnika VI Festivala djeteta u povodu razgovora o ukidanju Mladinskog gledališta Ljubljana.“, broj: 16-173/66, 28. kolovoza 1966.

dramskoj literaturi za djecu. Za studijski dio Festivala predložene su teme o stanju tadašnje dramske književnosti za djecu, položaju suvremenog dječjeg pisca, prevedenoj dramskoj literaturi, te dramaturgiji za djecu.²²⁴ Prva sljedeća sjednica novo konstituiranog Festivalaskog vijeća održana je 13. prosinca 1966. godine u prostorijama Zagrebačkog dramskog kazališta, današnjeg GDK Gavella u Frankopanskoj ulici. Na sjednici je odlučeno kako će tema biti proširena u odnosu na prijedlog, te će biti „Dijete i dramska literatura“. Na istoj sjednici su za članove Sekretarijata Festivala izabrani su Radojka Prelić iz Beograda i Pero Budak iz Zagreba za potpredsjednike, a za članove Drago Putniković iz Šibenika te Janez Vrhunc iz Ljubljane. Po već ustaljenoj praksi Predsjednik Skupštine općine Šibenik, u ovom slučaju Jakov Grubišić, izabran je za predsjednika Sekretarijata.²²⁵ Već na sljedećoj sjednici Festivalaskog vijeća, 5. veljače 1967. godine direktor Festivala Drago Putniković obavijestio je prisutne članove kako su svim sekretarijatima i fondovima za kulturu republika i Saveznog vijeća upućeni dopisi sa molbama za financiranje Festivala. Na istoj sjednici je i prihvaćen termin održavanja Festivala, od 24. lipnja do 2. srpnja 1967. godine. Prihvaćen je prijedlog da se na Festival pozove omladinsko kazalište iz Istočnog Berlina, dok su pozivi drugim inozemnim ansamblima stavljeni na čekanje zbog neizvjesnih financijskih mogućnosti. Na sjednicu vijeća stigao je i prijedlog pojedinih 'naših lutkara' da se za vrijeme održavanja sedmog Festivala održi sjednica presidijuma UNIMA-e u Šibeniku. Sjednica predsjedništva UNIMA-e uklopila bi se u rad festivalaskog lutkarskog seminara. Zaključeno je kako će se Komisiji za međunarodne kulturne veze uputiti zahtjev za financijsku pomoć, predloženo je i da se navedenoj molbi prilože informacije o važnosti održavanja predsjedništva za ugled Festivala i razvoj turističke sezone pošto bi navedenu sjednicu pratilo mnoštvo međunarodnih novinara koji bi slali izvještaje u svoje države.

Kako su već tad stizale prijave za održavanje predstava na Festivalu raspravljalo se i o dosadašnjim prijavama. Zagrebačko pionirsko kazalište prijavilo je predstavu „Don pipfoks“ dok je beogradsko kazalište „Boško Buha“ prijavilo predstavu „Pepeljuga“. Iako su prijave takvih kazališta često formalnosti koje zaobilazimo u tekstu, prijava beogradskog kazališta potaknula je raspravu na vijeću jer su u svojoj prijavi naglasili kako 'ne dozvoljavaju da ih se uključuje u selekcionu komisiju, jer smatraju svoju predstavu bez daljnjeg kvalitetnom i prihvatljivom za program Festivala'. Festivalsko vijeće je nakon rasprave odlučilo kako takav stav beogradskog kazališta, uz dužno poštovanje njihovoj očitijoj kvaliteti, zaslužuje odgovor

²²⁴ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Festivalasko vijeće - izvještaj.“, 4. srpnja 1966.

²²⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sa sjednice Festivalaskog vijeća Festivala djeteta Šibenik.“, 13. prosinca 1966.

Festivalskog vijeća. U dopisu im je obrazloženo kako je vijeće svjesno njihove kvalitete, ali da u vremenu 'društvene reforme' i druga kazališta pokušavaju proširiti svoju djelatnost na dječje predstave te kao takvi i sami konkuriraju za festivalski program. Pošto je zbog toga principijelno održati formu selekcijske komisije, preporuča se kazalištu Boško Buha da ne izbjegava komisiju. Također je naglašeno kako bi Pero Budak bio jedini član komisije koji bi predstavu pogledao. Za svečano otvaranje sedmog Festivala odabrana je predstava amaterskog dramskog ansambla iz Šibenika, Shakespeareova komedija „San ljetne noći“. Seminarski dio Festivala započeo bi 26. lipnja u 8 sati dok bi lutkarski seminar započeo u subotu 1. srpnja i trajao do 7. srpnja.²²⁶ Na zajedničkoj sjednici članova selekcijske komisije i Sekretarijata Festivalskog vijeća održanoj 11. svibnja 1967. godine donesena je odluka o izboru deset kazališnih predstava koje će se izvesti na nadolazećem Festivalu, i to pet lutkarskih predstava i pet predstava žive scene. Tako je utvrđen konačan program Festivala, dok je napomenuto kako će se lutkarski seminar ipak održavati zaključno do 5. srpnja, a ne 7. srpnja kako je prije odlučeno. Seminar bi se održavao pod nazivom „Dramaturgija u lutkarstvu“ a vodio bi ga profesor Praške lutkarske akademije Erik Kolar.²²⁷

Prije svečanog otvaranja Festivala na trgu ispred katedrale, na glavnom gradskom trgu, na Poljani maršala Tita održano je natjecanje učenika šibenskih osnovnih škola u crtanju na pločniku. Vjerovali ili ne, Slobodna Dalmacija javlja da je tom natjecanju prisustvovalo oko 4000 građana, dok su 72 učenika šibenskih osnovnih škola podijeljenih u 24 ekipe crtali kredom po pločniku glavnog gradskog trga svoje vizije festivalske teme „Dijete i dramska literatura. Za tu prigodu osnovan je i posebni žiri za crteže na pločniku, u sastavu: Pero Budak, Miljenko Misailović i Mile Janković. Žiri je pet najboljih ekipa nagradio kompletima knjiga izdavačkog poduzeća NOPOK.²²⁸

Festival su tradicionalno otvorili članovi šibenskog pjevačkog društva „Kolo“ u pratnji orkestra Garnizona JNA Šibenik. U drugom dijelu svečanog otvaranja sudjelovali su članovi redakcije „Susreti četvrtkom“ Radija Beograd koji su izveli scenski prikaz narodnih umotvorina, autora Božidara Timotijevića i redatelja Mihaila Farkića pod nazivom „Ako neće

²²⁶ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik Sjednice Sekretarijata Festivalskog vijeća.“, 5. veljače 1967.

²²⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Dopis članovima Festivalskog vijeća.“, broj: 224/1-67, 20. svibnja 1967.

²²⁸ „Svečano otvoren VII jugoslavenski festival djeteta u Šibeniku“, *Slobodna Dalmacija*, 26. lipnja 1967.

Nećo, onda hoće Hoćo.“ Lokalna periodika navodi kako je grupa djevojaka i mladića iz Beograda na efektan i zanimljiv način prikazala narodne poslovice, doskočice i umotvorine.²²⁹

slika br. 11. Organizatori i članovi žirija na natjecanju u crtanju na pločniku. S lijeva na desno: Milenko Misailović, Pero Budak, Jakov Grubišić, Drago Meić, Miljenko Janković i Šime Guberina

Ove godine je na Festivalu prvi put boravila i grupa trinaest umjetnika iz Sovjetskog saveza. Među njima su se nalazili i neki od važnijih kazališnih djelatnika: I.R. Štokband, glavnog redatelja omladinskog kazališta iz Krasnojarska, V.S. Fridman glavnog redatelja omladinskog kazališta iz Moskve, Ilija Aronović Kogan direktor omladinskog kazališta iz Moskve i mnogi drugi. Za lokalnu periodiku su naglasili oduševljenje arhitekturom Šibenika posebice amfiteatralnim položajem grada i njegovim uskim ulicama posebno zbog toga što je grupa iz Sovjetskog saveza prvi put bila na Jadranu.²³⁰

Na redovnoj festivalskoj sjednici tijekom trajanja Festivala donesena je odluka kako se mora pristupiti izradi historije jugoslavenske drame i kazališta za djecu. Za uredništvo tog kapitalnog djela određeni su Raško Jovanović, Bogumil Djuzel, Borislav Mrkšić, Hamid Dizdar, Dušan Moravec i dr. Đuro Rošić.²³¹ Ovo izdanje Festivala je svojim organizacijskim

²²⁹ „Sedmi Festival djeteta“, *Šibenski list*, 28. lipnja 1967.

²³⁰ „Sovjetski umjetnici na Festivalu“, *Šibenski list*, 28. lipnja 1967.

²³¹ Vojin Jelić, ur., *Pišem devet, čitam deset* (Šibenik: Jugoslavenski festival djeteta – Šibenik, 1970), 105.

pripremama i kvalitetnim programom pokazalo velik napredak u odnosu na prijašnje Festivale, a program Festivala, odnosno njegove priredbe pratilo je više od 5000 gledatelja i posjetitelja.²³² Kako su očito sve festivalske priredbe bile zadovoljavajuće kvalitete, posebna pažnja dana je međunarodnim gostima, odnosno „Kazalištu prijateljstva“ iz Istočnog Berlina. Gosti iz Berlina su sudeći po novinarskim izvještajima uspješno prešli jezičnu barijeru, te su zbog svoje originalne koncepcije i nove izvedbe Shakespeareovog teksta oduševili publiku koja dijelom nije razumjela njemački jezik, a dijelom nije pripadala ciljanoj dobnoj skupini.²³³ Ugledne goste iz Demokratske Republike Njemačke pozdravio je i predsjednik skupštine Općine Šibenik, koji je za tu prigodu organizirao primanje u Gradsko vijećnici za sve predstavnike društveno-političkih organizacija iz Šibenika.²³⁴ Osim stranih gostiju, ovaj Festival imao je i posebne goste iz Zagreba, naime uprava Festivala odlučila je nagraditi sudionike natjecanja u emisiji Radio Zagreba „Zagonetni mikrofon“. Tako je u Šibenik u pratnji urednice RTV Zagreb, Sunčane Škrinjarić, doputovala grupa od petero dječaka i djevojčica.²³⁵ Ove godine, posebno je pohvaljen i studijski dio Festivala, na kojem su vodeći pedagozi u sedam referata obrađivali tematiku djeteta i dramske literature, dok su se paralelno odvijale i rasprave o problemima kod estetskog odgoja djeteta.²³⁶ Jedna anegdota sa studijskih rasprava govori kako su pojedini sudionici rasprava tražili da se montira zvučnik u bifeu, 'kako bi bolje pratili događaje u dvorani'.²³⁷

Po završetku Festivala svim zaslužnima poslana su pisma zahvale, a posebni dopisi odaslani su svim republičkim fondovima, te i saveznom fondu za kulturu. Na sjednici sekretarijata festivalskog vijeća održanoj 11. studenog 1967. u Šibeniku predloženo je da osnovna tema sljedećeg, osmog, Jugoslavenskog festivala djeteta bude „Dijete i knjiga“. Osim toga, pošto je u radu prijašnjih Festivala primijećeno kako se malo pažnje posvetilo aktivnostima osnovnih škola i prosvjetnih radnika predviđeno je održavanje seminara za voditelje dramskih sekcija osnovnih škola. Njima bi ujedno tako bilo omogućeno sudjelovanje i u studijskom dijelu Festivala gdje bi mogli diskutirati sa sudionicima studijskih rasprava, a upravo zbog toga izbjeglo bi se paralelno odvijanje studijskih rasprava i seminara za prosvjetare koji bi se ipak održavao nakon završetka studijskih rasprava.²³⁸ Na istoj sjednici

²³² Isto.

²³³ Isto.

²³⁴ „Festivalske vijesti“, *Šibenski list*, 28. lipnja 1967.

²³⁵ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Prvi bilten sedmog Jugoslavenskog festivala djeteta“.

²³⁶ Jelić, *Pišem devet*, 105.

²³⁷ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Treći bilten sedmog Jugoslavenskog festivala djeteta“.

²³⁸ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sjednice Sekretarijata Festivalnog vijeća“, 11. studenog 1967.

predloženo je i da se tijekom nadolazećeg Festivala za vrijeme trajanja nekih od festivalskih diskusija raspravi dugoročan program Festivala, odnosno da se unaprijed odredi važne teme koje bi bilo potrebno raspraviti na budućim Festivalima, te ih naravno poredati po važnosti kojom bi se obrađivale gledajući aktualnost teme, dotad pripremljene materijale i angažiranost sudionika. Na taj način bi se održao kontinuitet Festivala, zacrtala programska stabilnost, a ujedno bi i olakšalo organizaciju i pripremu za teme.²³⁹

S obzirom da tema Festivala „Dijete i knjiga“ ne omogućava fokus festivalskih komisija na određene predstave i izvedbe, predloženo je da izvedbeni dio festivalskog programa bude usmjeren na što kvalitetnije predstave i manifestacije. Samim time na Festivalu bi se održavale predstave samo direktno pozvanih i odabranih ansambala, zbog čega je trebalo razviti i način odnosno metodologiju izbora kojom bi se izborna komisija vodila pri pozivanju pojedinih ustanova na osmi Jugoslavenski festival djeteta.²⁴⁰

Nastavno na poziv i mogućnost da se na prošlom, sedmom Festivalu održi sastanak na vrhu međunarodnog udruženja UNIMA, krenulo se u realizaciju tog sastanka na nadolazećem osmom Festivalu. Na sastanku sekretarijata zaključeno je kako su odnosi unutar jugoslavenskog ogranka UNIMA-e zategnuti, te da postoji mnoštvo 'neriješenih problema', zbog toga se sekretarijat zauzima da se festivalske snage založe za sređivanje odnosa u nacionalnom ogranku kako bi mogli što aktivnije sudjelovati na potencijalnom međunarodnom sastanku UNIMA-e tijekom Festivala. Pošto će zasjedanje tako važne europske institucije u kazališnim okvirima pobuditi određeni interes u inozemstvu, ali i u zemlji, zaključeno je kako bi bilo dobro predložiti da neka od važnih jugoslavenskih ličnosti preuzme pokroviteljstvo nad održavanjem osmog Festivala.²⁴¹

Pokrovitelj osmog Jugoslavenskog festivala djeteta tako je postao Rodoljub Čolaković, književnik i političar, narodni heroj i član Savjeta Federacije.²⁴² Osmi Jugoslavenski festival djeteta održan je u Šibeniku od 26. lipnja do 7. srpnja 1968. godine, a na njemu je sudjelovalo devet kulturnih ansambala iz cijele Jugoslavije te dva ansambla iz inozemstva, Moskovski teatar mladog gledaoca sa predstavom „Budite spremni, vaše veličanstvo“ te Kazalište lutaka iz Žiline sa predstavom „Ulijana i vatreni kralj“.²⁴³ Po završetku njihovih aktivnosti na Festivalu djeteta, potpredsjednik općinske skupštine Petar Zjačić ugostio je u Gradskoj

²³⁹ Isto.

²⁴⁰ Isto.

²⁴¹ Isto.

²⁴² Livaković, *Kazališni*, 177.

²⁴³ Jelić, *Pišem devet*, 127.

vijećnici na prijemu članove inozemnih ansambla te im tom prilikom za uspomenu poklonio prigodne darove sa motivima Šibenika.²⁴⁴

Na studijskom dijelu Festivala raspravljalo je 15 referenata, dok su uz to održana i dva seminara, za lutkare i za voditelje školskih dramskih grupa. Dok su na seminarima za voditelje školskih dramskih grupa predavali uglavnom stručnjaci iz Jugoslavije, na seminarima za lutkare predavali su inozemni referenti: Henryk Jurkowski iz Varšave, Ludvig Kraft iz Münchena, dr. Jan Malik iz Praga te Leonora G. Špet iz Moskve koji su ujedno i članovi Radnog odbora UNIMA-e.²⁴⁵

Veliki novitet festivalskog programa bio je i održani sajam dječje knjige, naravno u skladu sa temom Festivala. Naime, nekolicina jugoslavenskih izdavačkih kuća u suradnji s upravom Festivala i trgovačkim društvom „Kornat“ je u šibenskom Domu JNA (današnjoj Gradskoj knjižnici Juraj Šižgorić) održala izložbu na kojoj su izložili oko tri tisuće knjiga za djecu, dok se u obližnjem šibenskom parku Karla Marxa (današnjem perivoju Roberta Visianija) održavao sajam knjiga koje su se prodavale uz prigodan popust od 10%. Osim izložbe dječje knjige, održana je i izložba nazvana „Jugoslavenska lutka“, na kojoj su dvanaest kazališta lutaka iz cijele Jugoslavije, te četiri televizijska centra: Zagreb, Ljubljana, Beograd i Skoplje sa svojim redakcijama dječjih emisija, izložili svoje najbolje lutke.²⁴⁶

Festival je otvoren predstavom, koju možemo po brojnosti sudionika nazvati i malim sletom. Naime, na trgu ispred Katedrale svetog Jakova je u sklopu svečanog otvaranja održana predstava „Pogodi kako se raste“, u režiji Milenka Misailovića, u čijoj je izvedbi sudjelovalo oko 234 osobe. Predstava održana u tri dijela oduševila je prisutne, a kako kaže lokalni tisak redatelj je svojom koncepcijom srušio konvencionalna pravila scenskih zahvata, te je zajedno sa odličnom scenografijom, koreografijom i angažiranim glumcima predstavu izvanredno realizirao.²⁴⁷

Osim fantastične izvedbe, prvu predstavu na Festivalu obilježio je i vandalski čin, odnosno napad nepoznatih huligana koji su sa okolnih krovova trg i njegovu ljetnu pozornicu zasuli staklenim predmetima i kamenjima. Na svu sreću izbjegnute su teže ozlijede, a fokusirani glumci i glumice su unatoč kanonadi stakla i kamena uspjeli predstavu privesti kraju.

²⁴⁴ „Prijem za učesnike Festivala Djeteta“, *Slobodna Dalmacija*, 6. srpnja 1968.

²⁴⁵ Livaković, *Kazališni*, 178.

²⁴⁶ „Dijete i knjiga“, *Slobodna Dalmacija*, 26. lipnja 1968.

²⁴⁷ „Bez dječjih pisaca“, *Slobodna Dalmacija*, 28. lipnja 1968.

Navodno je istih provokacija bilo i tijekom proba, a osiguranje je narednih festivalskih večeri na ljetnoj pozornici udvostručeno.²⁴⁸

U šibenskom kazalištu ponovno je održan tradicionalni susret šibenske djece sa renomiranim dječjim književnicima i književnicama, ovog puta su među ostalima na tom susretu sudjelovali Gustav Krklec i Desanka Maksimović.²⁴⁹

Deseta obljetnica održavanja Festivala djeteta u Šibeniku dodatno je obilježena važnim međunarodnim sastancima, i razvijanjem suradnje sa inozemnim suradnicima te festivalskim prijateljima. Šibenik se još jednom pokazao kao centar estetskog odgoja mladih, ali i kao centar dječjeg stvaralaštva i stvaralaštva za djecu jer su za vrijeme Festivala u gradu zasjedale dvije važne institucije za dječju umjetnost. U Šibeniku je 30. lipnja 1958. godine održana prva redovna skupština nacionalnog jugoslavenskog centra ASSITEJ koja je okupila širi krug jugoslavenskih dramskih djelatnika. Nakon duže diskusije između jugoslavenskih i pojedinih inozemnih članova ASSITEJ-a odlučeno je kako će se jugoslavenski nacionalni centar ASSITEJ administrativno vezati uz Šibenik i Festival djeteta. Ujedno je odlučeno i da se izradi pečat i memorandum nacionalnog centra, te je za njegovo sjedište određen Šibenik. Za predsjednika nacionalnog centra izabran je Ljubiša Đokić, za sekretara Zvezdana Ladika dok je za potpredsjednika imenovan Nikola Vončina.²⁵⁰

Već po završetku sedmog Festivala, članovi festivalskog vijeća stupili su u kontakt sa generalnim sekretarom međunarodne organizacije UNIMA, profesorom Janom Malikom iz Čehoslovačke. Naglašeno mu je kako su poduzeti koraci da se održi sjednica predsjedništva UNIMA-e već na sedmom Festivalu, no da sredstva nisu mogla biti odobrena na vrijeme kako bi se kvalitetno organiziralo taj sastanak. Tom prilikom je profesor Malik obaviješten kako je savezna vlada odobrila sredstva potrebna za održavanje sastanka, te da je Festival i dalje zainteresiran da se tako važna institucija uključi u program Festivala.²⁵¹

Međutim, od druga Jana Malika dva mjeseca ni traga ni glasa, pa je zbog toga još jednom prijatelju Festivala, dr. Eriku Kolaru iz Praga poslan dopis kojim se još jednom ponavlja molba Festivala za sudjelovanjem UNIMA-e u programu Festivala, posebice nekom vrstom sastanka na vrhu organizacije poput predsjedništva ili izvršnog odbora. U istom dopisu

²⁴⁸ „Vandalizam“, *Slobodna Dalmacija*, 28. lipnja 1968.

²⁴⁹ „Dječja knjiga zapostavljena“, *Slobodna Dalmacija*, 1. srpnja 1968.

²⁵⁰ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Zapisnik sastanka predstavnika jugoslavenskih profesionalnih i amaterskih kazališta za djecu i omladinu – članova ASSITEJ-a“, 30. lipnja 1968.

²⁵¹ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Dopis generalnom sekretaru UNIMA-e, prof.dr. Janu Maliku“, 8. srpnja 1967.

je profesor Kolar prijateljski zamoljen da dr. Jana Malika podsjeti da odgovori na dopis direktora Drage Putnikovića.²⁵² Međutim drug Malik je ipak odmah odgovorio na festivalsko pismo, ali ga je poslao u Ljubljanu, na adresu poznatog djelatnika u lutkarstvu Jože Pengova koji je dopise nakon telefonskog razgovora sa direktorom Festivala proslijedio u Šibenik. U dopisu je pozitivno odgovorio na pozive direktora Putnikovića, te se moglo započeti sa organizacijom sastanka UNIMA-e u Šibeniku.²⁵³ U dogovoru sa svim članovima organizacije i sa članovima UNIMA-e, odlučeno je da se od 1. do 6. srpnja 1968. godine održi Izvršni odbor međunarodne udruge UNIMA u Šibeniku, dok će od 3. do 6. srpnja neki od članova Izvršnog odbora održati referate na seminaru za jugoslavenske lutkare.²⁵⁴

Po završetku osmog Festivala djeteta odlučeno je kao će tema devetog Festivala djeteta biti: „Dječje stvaralaštvo“.

²⁵² HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Dopis dr. Eriku Kolaru iz Praga“, 5. listopada 1967.

²⁵³ HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival, „Pismo Jože Pengova direktoru Dragi Putnikoviću“, 6. studenog 1967.

²⁵⁴ Jelić, *Pišem devet*, 126-127.

6. “ŠIBENIČE BUDI DIJETE” - LOKALNA ZAJEDNICA KAO GENERATOR FESTIVALA

6.1. Angažirani pojedinci u organizaciji Festivala

Prvo pismo, odnosno dopis Savjetu za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora Općine Šibenik poslao je Josip Roca. Josip Roca je rođen u Šibeniku 1922. godine, nakon završenih škola u Splitu i Trogiru upisuje Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Tada se počinje profilirati u umjetničkim krugovima, a od 1959. do 1978. godine obnaša funkciju republičkog savjetnika za nastavu likovnog odgoja i kulture. Osobno se angažira u razvoju nastave likovne kulture, a tih godina daje i ideju za utemeljenje Festivala djeteta u Šibeniku. Od 1978. godine do svog umirovljenja 1987. godine bio je redoviti profesor metodike likovne izobrazbe na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Od 1952. do 1962. godine bio je voditelj Centra za dječji crtež pri Savezu Društva „Naša djeca“ Hrvatske. Osnivač je Hrvatskog društva vizualno-likovne kulture.²⁵⁵

Jedan od začetnika ideje Festivala bio je i Božo Stošić – Andrijaš, profesor matematike i fizike. Od 1952. do 1958. godine bio je direktor Učiteljske akademije u Šibeniku, a tih godina je obnašao i dužnost predsjednika Savjeta za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora Općine Šibenik. Prije rata odlazi na studij u Zagreb, međutim tijekom rata pridružuje se antifašističkom pokretu. Po završetku rata vraća se u Zagreb, ali 1952. godine odlazi u Šibenik na poziciju direktora Učiteljske akademije te profesora matematike i fizike. Iznenada umire u 46. godini života tijekom razdoblja intenzivne organizacije prvog Festivala djeteta u kojoj i sam sudjeluje.²⁵⁶

Član Savjeta za prosvjetu i kulturu bio je i Ivo Livaković. Profesor u šibenskoj gimnaziji, publicist i šibenski kroničar čitav svoj životni vijek posvetio je proučavanju povijesti rodnog grada. Rođen je 1931. godine u Šibeniku, gdje završava i gimnaziju te zatim upisuje studij hrvatskog jezika i jugoslavenske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon povratka u Šibenik radi na razvoju kulturne scene u Šibeniku, gdje radi kao profesor u gimnaziji, a već 1958. godine sa svojih 27. godina postaje i njezin ravnatelj. Od 1958. do 1993. godine na čelu je Savjeta za prosvjetu i kulturu, a potom i predsjednik Fonda za unapređivanje

²⁵⁵ Poznati Šibenčani: šibenski biografski leksikon, s.v. „Josip Roca“.

²⁵⁶ 60. godina šibenskog dječjeg stvaralaštva, https://issuu.com/volimsibenik/docs/volim_sibenik_no27 (pristupljeno: 3. siječnja 2023.)

kulturnih djelatnosti. Od samog početka podupire organiziranje Festivala djeteta čiji je prvi potpredsjednik i dugogodišnji član vijeća MDF-a.²⁵⁷

Jedan od najzaslužnijih djelatnika za razvoj i opstanak Festivala djeteta je i Pero Budak. Književnik i kazališni djelatnik koji je rođen 1917. godine, a završava glumačku školu u Zagrebu 1942. godine. Od 1940. godine bio je član dramskog ansambla HNK u Zagrebu, a nakon rata ističe se u radu kazališta Kerempuh i Komedija. Od 1953. do 1970. godine bio je direktor Zagrebačkog dramskoga kazališta, današnjeg Kazališta Gavella. U radu Festivala sudjeluje od samih početaka, kao član Festivalaskog vijeća te kao selektor prijavljenih predstava za festivalski program. Više godina intenzivno surađuje u uskom krugu organizatora Festivala uz direktora Festivala Dragu Putnikovića.²⁵⁸

Dugogodišnji direktor Festivala i osoba koja je nakon početnih nesuglasica organizaciju Festivala digla na visoki nivo, te je na tom istom nivou održavala godinama bio je Drago Putniković. Rođen je u Murteru 1933. godine gdje je završio i pučku školu, a gimnaziju i učiteljsku školu u Šibeniku. Nakon toga deset godina radi kao učitelj na prostoru Benkovca i Stankovaca. U Šibenik dolazi 1962. godine gdje se posvećuje političkom i kulturnom radu, a paralelno studira na izvanrednom studiju Pedagoške akademije u Šibeniku. Najveći dio svog profesionalnog radnog vijeka ostavio je u Šibenskom kazalištu. Od 1965. do 1990. obnašao je dužnost direktora Festivala djeteta i Centra za kulturu Šibenik, tih godina Festival ostvaruje suradnju sa mnogim ansamblima u Jugoslaviji, ali i inozemstvu. Godine 1983. izabran je za doživotnog člana međunarodne organizacije kazališta za djecu – UNIMA.²⁵⁹

²⁵⁷ Poznati Šibenčani: šibenski biografski leksikon, s.v. „Ivo Livaković“

²⁵⁸ Budak, Pero. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 9. 1. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9961>>

²⁵⁹ Poznati Šibenčani: šibenski biografski leksikon, s.v. „Drago Putniković“

6.2.Arhitektura i urbanizam – Grad kao pozornica

Grad je pozornica. S tim pojmom se autor ovog diplomskog rada susreo u svom prvom značajnijem televizijskom nastupu. Šibenik doista i je grad pozornica. Na samu arhitekturu grada pozivali su se i prvi organizatori Festivala, ali i izvođači te posjetitelji, naime zbog svoje pozicije na brežuljku te samog reljefa grad pruža mogućnosti stvaranja pozornica i od najobičnijih ulica, jer su sve položene poput amfiteatara.

Najbitnija pozornica, odnosno trg je ljetna pozornica na tadašnjem Trgu Republike, a današnjem Trgu Republike Hrvatske. Na ljetnoj pozornici se svake godine održava otvaranje i zatvaranje Festivala sa svim popratnim aktivnostima i događanjima. Svima je vrlo dobro poznata vizura, a tijekom redovitog godišnjeg emitiranja otvaranja Festivala na Hrvatskoj radioteleviziji postaje i najpoznatiji festivalski kadar, kad kamera na kranu sa obližnje zgrade u svom kadru uhvati katedralu, pozornicu i šibenski zalazak sunca. Tijekom trajanja Festivala, na ljetnoj pozornici, koja je ujedno i glavna festivalska pozornica, održavaju se najveće predstave koje su za tu priliku prilagođene održavanju na otvorenom prostoru. Upravo zbog toga na trg ispred katedrale se svake godine postavlja montažna tribina koja formira festivalsku pozornicu.

Sljedeća nekonvencionalna pozornica nalazi se na Trgu Ivana Gorana Kovačića, prostoru koji s dvije strane zatvaraju suvremene interpolacije arhitekta Ivana Vitića, Osnovna škola „Faust Vrančić“ i Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“. S treće strane trg zatvaraju ostaci srednjovjekovnih gradskih zidina, dok četvrtu stranu zatvara crkva i samostan svetog Frane. Poput pozornice ispred katedrale, koja se nalazi pred lukovima Gradske vijećnice, ovu pozornicu manifestiraju lukovi ispred osnovne škole. Osim kazališnih aktivnosti, pozornica se često koristila i kao ljetno kino na otvorenom.

Sljedeća scena na otvorenom nalazi se kod 'male lože', odnosno na današnjem Trgu pape Ivana Pavla II.. Trg je to sa svim karakteristikama dalmatinskih gradskih trgova, nekad poznat kao tržnica, danas se koristi uglavnom kao prostor za ljetnu pozornicu. Glavni simboli trga su naziv po nekadašnjoj maloj gradskoj loži, crkva. U početnim vremenima Festivala se kao povremena pozornica za neke programe koristio i glavni gradski trg Poljana.

7. *“S ISTOKA IL’ S JUGA, I SA STRANA SVIH” - MEĐUNARODNI KARAKTER FESTIVALA*

7.1. Internacionalizacija festivala - međunarodna udruženja, kazališta i gosti stručnjaci

Još od samih začetaka, međunarodni karakter bio je jedan od najizazovnijih, ali i najzanimljivijih dijelova Festivala. Pošto se radi o izuzetno specifičnoj tematici, Festival je sa svojom originalnošću odmah počeo privlačiti ne samo domaće, već i strane stručnjake i ansamble. Organizatori i lokalna samouprava prepoznali su važnost stranih gostiju, ne samo kao poluge za razvoj Festivala, ali i domaće kulturne scene, nego i kao marketinšku priliku da glas o Festivalu i njegovoj važnosti prenesu široj medijskoj publici.

Prvi inozemni gosti bili su Poljaci, odnosno poljsko Kazalište lutaka „Arlekin“ iz Lodza, koje je na trećem Festivalu održalo dvije predstave „Kolorowe Piosenki“ te „Niezwikly wynalazek profesora Orzoška“. Njih nisu spriječile ni administrativne prepreke koje su ih čekale kao strance koji bez najave dolaze u Dom JNA.²⁶⁰

Ne sljedećem, četvrtom Festivalu prvi put su sudjelovali i strani stručnjaci, koji su održali lutkarske seminare. Radilo se o stranim lutkarima: Vaclav Havlik, Otto Rodl, Emil Havlik, Zdenek Rajfanda, Miroslav Česal i dr. Jan Malik. Na istom Festivalu je održana i predstava u izvedbi Lutkarske akademije iz Praga, „Uličari“ autora Jouefa Pehra.²⁶¹

Na petom Festivalu, Šibenik su ponovo posjetili članovi poljskog Kazališta lutaka „Arlekin“ iz Lodza, a ovaj put su čak izveli tri predstave. Radilo se o predstavama „Arlekinada“ autora Henryka Ryla, „Pet krabulja majstora Fantaste“ autorice Zofije Nawretzke, te „Drveni vojnik i njegovi prijatelji“ autora Z. Bezdjeka.²⁶²

Na studijskim raspravama su prvi strani gosti predavanja održali na šestom Festivalu djeteta. Profesorica Ilse Rodenberg iz Berlina (DDR), te Vladimir Adamek iz Praga održali su referate prigodne festivalskoj temi „Dijete, radio i televizija“. Iste godine gostovala su i dva nova inozemna ansambla. Državno kazalište lutaka iz Bratislave izvelo je predstavu „Tri ptičja pera“ autra F.Pavličeka i Jiri Stvedea, dok je Kazalište lutaka „Guliver“ iz Varšave održalo predstavu „Koliko je sati“ autora R. Mareka.²⁶³

²⁶⁰ Jelić, *Pišem devet*, 39.

²⁶¹ Isto, 52-53.

²⁶² Isto, 69.

²⁶³ Isto, 88-89.

Profesor sa Praške lutkarske akademije Erik Kolar, na sedmom Festivalu djeteta 1967. godine održao je seminar za domaće lutkare naslovljen „Dramaturgija u lutkarstvu“. A u izvedbenom dijelu programa, Teater Freundschaft iz Berlina (DDR) izvelo je predstavu autora Guntera Dickea „Kako vam drago“ ili „Brodolomci iz Ilirije“ koja je nastala prema komediji Williama Shakespearea.²⁶⁴

Za međunarodni karakter Festivala prijelomna je bila 1968. godina. Naime, tijekom održavanja osmog Festivala djeteta (1.–6. srpnja) održano je zasjedanje Radnog odbora Međunarodne organizacije kazališta lutaka – UNIMA. Velik broj od stranih gostiju na osmom Festivalu održao je predavanja u sklopu seminara za lutkare na kojem su izlagali dr. Jan Malik iz Praga, Ludwig Krafft iz Münchena, Leonora G. Špet iz Moskve te Henrik Jurkowski iz Varšave. Na studijskim raspravama na temu „Dijete i knjiga“ sudjelovali su Marc Soriano iz Pariza te dr. Z.K. Slaby iz ČSSR. Na izvedbenom dijelu programa gostovali su Moskovski teatar Mladog gledaoca sa predstavom „Budite spremni vaše veličanstvo“ autora L. Kasilja i P. Homskog te Kazalište lutaka iz Žiline sa predstavom „Ulijana i vatreni kralj“ autora J. Jileka.²⁶⁵

Već sljedeće godine rodit će se ideja o izgradnji „Sedmog kontinenta“ koji će podržati i domaći i strani intelektualci, a svoju podršku dao je glavni tajnik Ujedinjenih naroda U Tant kojeg je u Šibeniku više puta predstavljala ambasadorica za dječja prava, poznata umjetnica Josephine Baker koja je snažno podržavala taj projekt.²⁶⁶ Iste godine u Šibeniku je održano i zasjedanje Izvršnog odbora ASSITEJ-a, Međunarodne udruge dječjih i kazališta za mlade.²⁶⁷

²⁶⁴ Isto, 106.

²⁶⁵ Isto, 126-127.

²⁶⁶ Livaković, *Tisućljetni*, 251.

²⁶⁷ Jelić, *Pišem devet*, 146.

8. „SVE SI REKLA U DVI RIČI“ – ZAKLJUČAK

Prvih deset godina Festivala, odnosno prvih osam održanih Festivala postavili su temelje organizacije koja će naredne 64 godine ostvarivati program za djecu i mlade unatoč svim mogućim preprekama. Krenulo se s plemenitom idejom i skromnim sredstvima, prešlo preko ideje bienalnog održavanja i redovite godišnje borbe za financiranje, a nastavilo sa međunarodno priznatom i posjećenom manifestacijom. Snažni angažman pojedinaca u organizaciji osigurao je da Šibenik postane i ostane mjesto održavanja Festivala djeteta. Važno je naglasiti značaj Festivala kroz kontekst kulturne, ali i urbane povijesti druge polovice 20. stoljeća. Ovaj rad pokriva samo prvih deset od 64 festivalske godine, te je zbog toga jasna potreba za istraživanjem i narednih, „zlatnih“ godina Festivala djeteta. Paralelno s time, kroz razvoj Festivala može se pratiti i razvoj grada kao cjeline, koji u simbiozi rasti iz godine u godinu.

Ideja Sedmog kontinenta, nastalog prema fabuli istoimenog filma Dušana Vukotića personificirat će čitav značaj i ideju Festivala djeteta. Iako tada zbog političkih razloga nije zaživio na otoku Kakanu, možemo reći da je Šibenik tijekom lipnja i srpnja svake godine prihvatio ulogu grada djece čitavog svijeta. Možda najbolji osvrt na prvih deset godina Festivala dao je upravo redatelj Dušan Vukotić, pa bi neke njegove misli bile bolje od bilokakvog zaključka:

„Živimo u vremenu festivalomanije, u vremenu kada i kod nas svakodnevno niče po neki novi festival i sasvim je razumljivo da na takve i njima slične manifestacije gledamo sa rezervom...“

„Mislio sam, eto, udružio se turizam sa ambicijama nekolicine pedagoga koji ne znaju šta će sa svojim slobodnim vremenom u toku ljetnog raspusta. Otišao sam u Šibenik više iz nekih sentimentalnih razloga, za ovaj grad su vezane prve godine moga školovanja te se pomalo i osjećam Šibenčaninom. No, bio sam duboko nepravedan. Već prvi dan Festivala donio mi je veliko iznenađenje, na okupu su bila značajna imena suvremene pedagogije, vanredni stručnjaci za estetski odgoj i dječje stvaralaštvo ne samo iz naše zemlje, nego iz cijeloga svijeta...“ „Za vrijeme održavanja Festivala, Šibenik je podsjećao na malu svjetsku metropolu, koja je osam dana živjela u znaku kreativnog razvoja djeteta, i zaista se radujem što sam demantiran.“

9. BIBLIOGRAFIJA

Izvori:

Arhivska građa:

HR-DAŠI-45 Narodni odbor općine Šibenik

HR-DAŠI-101 Centar za kulturu Šibenik

HR-DAŠI-102 Međunarodni dječji festival

Periodika:

Slobodna Dalmacija (1958.-1968.)

Šibenski list (1958.-1967.)

Literatura:

Babić, Marko. *Dilasovci u Hrvatskoj: zaboravljeni disidenti*. Zagreb: Despot infinitus, 2022.

Banac, Ivo. *Sa Staljinom protiv Tita : informbirovski rascjepi u jugoslavenskom komunističkom pokretu*. Zagreb: Globus, 1990.

Bilandžić, Dušan. *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden Marketing, 1999.

Buhin, Anita. „Opatijski festival i razvoj zabavne glazbe u Jugoslaviji (1958.-1962.).“ *Časopis za suvremenu povijest* 48, br.1. (2016), 139-159.

Duda, Igor. „Samoposluga kao vijest dana. Počeci suvremenog potrošačkog društva 1950-ih i 1960-ih godina.“ *Problemi sjevernog Jadrana*, 8 (2003), 267-278.

_____. „Svakodnevnica pedesetih: od nestašica do privrednog čuda.“ U *Način u jeziku/Književnost i kultura pedesetih. Zbornik radova 36. seminara Zagrebačke slavističke škole*, ur. Krešimir Bagić, 69-85. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagrebačka slavistička škola, 2008.

_____. *U potrazi za blagostanjem. O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih*. Zagreb: Srednja Europa, 2014.

_____. „Tehnika narodu! Trajna dobra, potrošnja i slobodno vrijeme u socijalističkoj Hrvatskoj.“ *Časopis za suvremenu povijest* 37 (2005), 371-392.

Goldstein, Ivo. *Hrvatska 1918-2008*. Zagreb: Novi Liber, 2008.

- Hobsbawn, Eric. *Fractured times: culture and society in the twentieth century*. London: Hachette Digital, 2013.
- Jelić, Vojin. ur. *Pišem devet, čitam deset*. Šibenik: Jugoslavenski festival djeteta – Šibenik, 1970.
- Kurelec, Tomislav, „Dostojno jubileja: 60. festival igranog filma u Puli, 13-27. srpnja 2013.“ *Hrvatska revija* 3 (2013), 79-84.
- Livaković, Ivo. *Tisućljetni Šibenik*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2002.
- _____. *Kazališni život u Šibeniku*. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1984.
- _____. *Raspjevani Šibenik: Stoljeća šibenskog pjevanja*. Šibenik: RKUD „Kolo“ Šibenik, 1989.
- _____. *Poznati Šibenčani: šibenski biografski leksikon*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2003.
- Novak, Božidar. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005.
- Petras, Ivan A. *Sličice iz Kvartira*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2006.
- Škarica, Siniša. *Kad je rock bio mlad: priča s istočne strane: (1956-1970.)*. Zagreb: V.B.Z., 2005.

Audiovizualni izvori:

- Cijeli život je festival*, redateljica Snježana Šamac. HRT, 2010.
- Emisija Nedjeljom u 2, emitirana na Hrvatskoj radioteleviziji 16. srpnja 2006. godine.
- Varoški amarcord*, ep. 1: *Tri pivača, malo jača*. Redatelj Ivan Živković. Behemoth; HRT, 2018.

Fotografije:

slika 1. Gradska vijećnica i Trg Republike, buduća festivalska Ljetna pozornica nakon bombardiranja 1943. godine.

Izvor: <https://sibenskiportal.hr/zivjeti-u-sibeniku/sibenik-na-sv-lucu-1943-godine-neke-danasnje-trgove-isplanirali-su-saveznici-prije-75-godina/>

slika br.2. Kompleks Hotela Jadran, arhitekt Ivana Vitić.

Izvor: <https://mok.hr/spomenar/item/32631-spomenar-hotel-jadran-spremno-docekuje-pocetak-turisticke-sezone-zbog-elegantne-arhitekture-prozvan-je-uzornim-gradskim-hotelom>

slika br. 3 Dom Jugoslavenske narodne armije, arhitekt Ivan Vitić.

Izvor: [http://www.oris.hr/hr/casopis/clanak/\[68\]vitic-u-novom-ruhu,993.html](http://www.oris.hr/hr/casopis/clanak/[68]vitic-u-novom-ruhu,993.html)

slika br. 4 Šibenski most u izgradnji, u prvom planu nalazi se plovna dizalica Veli Jože

Izvor: <https://sibenskiportal.hr/iz-grada/foto-prica-o-pola-stoljeca-sibenskog-mosta/>

slika br. 5 Arsen Dedić, otac Jovan i brat Milutin

Izvor: <https://www.xxzmagazin.com/arsen-dedic-pjevao-je-ono-u-sto-je-i-sam-vjerovao>

slika br. 6 Društvo u Teslovoj ulici 1952. godine. Prvi s lijeva Ivo Brešan, drugi s desna Vice Vukov

Izvor: <https://www.xxzmagazin.com/vice-miso-i-arsen-prvi-susjedi>

slika br. 7 Vokalno instrumentalni sastav „Mjesečari“

Izvor: Časopis Volim Šibenik 9, br. 39. (2019) „Kako je počeo rock and roll u Šibeniku.“

slika br. 8 Vokalno instrumentalni sastav „Magnet“

Izvor: Časopis Volim Šibenik 9, br. 39. (2019) „Kako je počeo rock and roll u Šibeniku.“

slika br. 9 Nova stambena gradnja u Šibeniku, u prvom planu „Ležeći neboder“, a u pozadini „Plavi“ te iza njega „Crveni neboder“.

Izvor: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/sh/6/6f/Baldekin.jpg?20141001001943>

slika br. 10 Ulica bratstva i jedinstva (današnja ulica Stjepana Radića), ljeto 1958. godine

Izvor: <http://tris.com.hr/2018/06/vijesti-iz-povijesti-sibenski-djecji-festival-vatromet-i-politicari-su-vjecni/>

slika br. 11. Organizatori i članovi žirija na natjecanju u crtanju na pločniku. S lijeva na desno: Milenko Misailović, Pero Budak, Jakov Grubišić, Drago Meić, Miljenko Janković i Šime Guberina

Izvor: „Sedmi Festival djeteta“, Šibenski list, 28. lipnja 1967.

Mrežne poveznice:

Budak, Pero. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 9. 1. 2023.

<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9961>>.

Državni zavod za statistiku, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.

(<https://web.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske.htm> pristup: 1. ožujka 2023.)

Ivezić, Ilija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno: 3. 1. 2023.

<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28234>>.

Radio Šibenik: O nama, <https://radiosibenik.hr/o-nama/> Pristupljeno: 4. 1. 2023.

Savez udruga Naša djeca: O nama, <https://savez-dnd.hr/naslovnica/o-savezu/> pristup 1. ožujka 2023

Stanko Ferić, „Glazbeno-lirska kemija Tesline ulice u Šibeniku: Vice, Mišo i Arsen – prvi susjedi“, <https://www.xxzmagazin.com/vice-miso-i-arsen-prvi-susjedi> Pristupljeno: 2. 1. 2023.

Vitić, Ivo. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1. 3. 2023.

<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64912>>